

Moord, misdaad en machtsmisbruik in het Land van Nevele (1884-1978)

Redactie: Stefaan De Grootte

M.m.v. André Bollaert, Jan Luyssaert, Denis Pieters en André Stevens

INHOUD

Inleiding	4
De Groote S. Moord en doodslag in het werk van Cyriel Buysse	7
De Groote S. Moord en doodslag in streeklegenden en volksverhalen	11
De Groote S. Nachtelijke kermismoord aan kerkhofmuur in Hansbeke (1884)	17
De Groote S. Messengevechten liepen slecht af in Lotenhulle (1888)	23
Bollaert A. en De Groote S. Doomke Schijve uit Poesele raakte dodelijk gewond bij nachtelijke aanval (1891)	25
De Groote S. Baldadigheden en messengevechten door lotelingen (1894 en 1898)	30
De Groote S. Gewelddadige Hansbekenaar kermismoord sloeg opnieuw toe in Bellem (1899)	33
De Groote S. en Stevens A. Nevelaar Theofiel Kerres net terug uit Amerika en 's nachts neergeschoten (1903)	35
De Groote S. Fietsenmaker Karel Haerens uit Gent vermoord langs de Brugsevaart in Hansbeke voor 20 frank (1903)	38
De Groote S. en Luysaert J. 'Den abbé' van Vosselare vermoord in eigen tuin (1906)	41

De Groote S. Dodelijke raid bende Van Hoe-Verstuyft op hoeve in Bachte-Maria-Leerne (1919)	57
De Groote S. Vinktenaar Arthur Rodts 20 jaar dwangarbeid voor moord op echtgenote Irma Dhaenens (1936)	77
De Groote S. Beruchte Sylvain Dhoest opgepakt na moord in Merendree (1959)	82
De Groote S. Moord op Zulma van Bachte-Brug aan het Kanaal van Schipdonk? (1972)	90
De Groote S. Hoe Luc De Cramer (Lotenhulle) en Jacky Van Renterghem (Meigem) onderzoeksrechter Guy Jaspers ten val brachten (1978)	99

INLEIDING

In de statische minisamenleving die een Vlaams dorp tot halverwege vorige eeuw was, joeg zware misdaad zoals moord een schokgolf door een dergelijke gemeenschap. De maatschappij was toen harder. Zo werden kinderen op school en thuis vaak het slachtoffer van zware lijfstraffen. Ook vrouwen, die toen in een maatschappelijk zwakke positie stonden, kregen het vaak hard te verduren, zoals overigens te lezen is in een aantal vroege romans en toneelstukken van Cyriel Buysse, die dicht bij de realiteit stonden. Daarnaast kookten de potjes al eens over in herbergen, op kermissen en na de loting van dienstplichtigen. Geweld op dieren was normaal. De acties van dierenactiviste Alice Buysse (zus van Cyriel) waren nog maar het begin van de dierenbescherming zoals we die vandaag kennen.

Maar doodslag op een medemens en zeker een georganiseerde moord was toch eerder zeldzaam.

Het is daarom interessant om na te gaan - in de mate van het mogelijke - waarom een dergelijke misdaad plaatsvond, wat de reacties waren van de omgeving, hoe het parket de zaak aanpakte, op welke manier de geschreven pers de gebeurtenis bekeek en eventueel of het verhaal werd doorverteld aan de volgende generaties.

Vooraleer een reeks van de zwaarste misdaden in deze streek, namelijk moorden, te behandelen, gingen we op zoek naar de sporen ervan en het machtsmisbruik dat daarmee gepaard ging in het werk van de streekschrijver Cyriel Buysse. Zijn naturalistisch werk leent zich op het eerste gezicht bij uitstek voor dergelijke verhalen.

Verder zijn er de lokale volksverhalen die soms eeuwenlang werden verteld en waarmee zeker gegriezeld werd tijdens winteravonden. Volksverhalen zijn uiteraard niet altijd waarheidsgetrouw, maar tonen waar de mensen toen mee bezig waren of wat hen angst inboezemde. Het gaat om enkele oudere verhalen, die zich afspelen voorafgaand aan de periode die we hier behandelen (1884-1978). We gaan ook kort in op de loting en het geweld dat daarmee gepaard ging.

Daarna volgen een aantal gevallen van moord en doodslag in de streek, waarvan sommige lezen als een thriller. Zij tonen aan dat moord en machtsmisbruik voorkwamen in alle lagen van de bevolking, zowel de landarbeider als een pastoor werden er door getroffen en die laatste was toen iemand met zeer veel aanzien.

We starten met een kermismoord in Hansbeke in 1884, die het gevolg is van een vete in het landbouwersmilieu, om te eindigen met de ondergang van de Gentse onderzoeksrechter Guy Jaspers (1977-1978), waarbij een tweetal protagonisten uit het Land van Nevele een cruciale rol hebben gespeeld.

Kortom, we bestrijken een periode van een kleine honderd jaar, waarbij we de oorlogsperiode voor één keer buiten beschouwing laten. We kozen voor die gevallen van moord die het meest indruk hebben gemaakt en maakten dankbaar gebruik van de soms al ruime persbelangstelling uit die tijd. De laatste decennia laten we buiten beschouwing.

De indruk bestaat dat er een concentratie van dergelijke gevallen van doodslag was net vóór de Eerste Wereldoorlog en dat vooral de broeierige sfeer op de kermissen de messen deed flitsen. Het is een periode met overbevolking, emigratie, bijna geen sociale voorzieningen en nog vrij veel armoede.

Een lezer van 't *Getrouwe Maldegem* kroop in zijn pen over de kermis van Landegem en zijn brief verscheen op 4 november 1920: *Op septemberkermis werden alhier enige orgels geplaatst. Er staan er vier of vijf. Ganse zondagen is het een dansen en springen tot laat in den nacht en al het gemene goed, jongens en meisjes van Landegem (Boven) en Nevele (Hul) is er te zien. Niet-tegenstaande het verbod van sterke dranken is het een drinken en zwadderen dat het een aard heeft, waaruit zoals het nu zondag laatst 't geval was, vechtpartijen voortspruiten. Een dronken soldaat van den Hul was hier de schuld. Een jongen bloedde nogal hevig, Ook de ruiten hebben nogal wat geleden. Kan er geen einde gesteld worden aan al die verdierlijking die ons volk en ons klein Landegem tot schande maken. Denkt er eens aan heren bevoegd. Een trouwe lezer van 't Getrouwe.*

We hebben als bron dus in eerste instantie vooral geput uit de geschreven pers van toen. Die werd verder aangevuld met een vrij ruim scala secundaire bronnen (boeken, artikels, digitaal materiaal) en enkele gesprekken met tijdgenoten.

De zaak bende Van Hoe-Verstuyft (1919) en de zaak Jaspers (1978) die hierna worden behandeld, kunnen elk worden beschouwd als de zaak van de (vorige) eeuw voor het Assisenhof in Gent.

Een algemene vaststelling tenslotte is dat in een aantal gevallen de dader kon ontkomen, soms door een vlucht naar het buitenland.

Stefaan De Grootte

MOORD EN DOODSLAG IN HET WERK VAN CYRIEL BUYSSE

Het was inderdaad zeer verleidelijk om eens te bekijken in welke mate de in Nevele geboren Cyriel Buysse in zijn werk omgaat met moord en doodslag. We hebben dit inderdaad onderzocht, maar het thema komt iets minder uitgesproken aan bod dan je zou verwachten in de vele boeken van een schrijver die zo dicht bij de mensen en hun verhalen stond. Maar in heel wat romans en toneelstukken komt machtsmisbruik door het gerecht, de adel, gewelddadige manspersonen zeer sterk naar voor en af en toe is er een tragisch einde, passend in de naturalistische traditie.

De dood in het algemeen en geweld is wel alomtegenwoordig in verschillende van zijn oudere romans. De hoofdpersoon pleegt zelfmoord of gaat ten onder aan armoede of (huiselijk) geweld.

Een typisch voorbeeld van een werk waar geweld en machtsmisbruik er op bijna iedere bladzijde van afspat is **Het recht van de sterkste** (1893). Het onderwerp van het boek is het droeve lot van Maria, een meisje dat ten onder gaat aan het bruto geweld van Reus.

Het begint al met een cruciale scene in het begin van het boek: *Zij had een vreselijke gil geslaakt, zij riep: - Moord! Moord! Moord! driemaal achtereen, maar de laatste verging in een geluid van worging en versmaching: hij was boven op haar gevallen, hij had een greep aarde genomen en stopte het haar in de mond, in de ogen, over geheel het aangezicht, om haar het roepen te beletten. Toen kon ze zich niet meer verdedigen, zij stikte en spuwde, zij viel in zwijm, 't werd nacht om haar heen, de afschuwelijke nacht van 't graf, waarin ze zich halfdood, doch met een vlijmend bewustzijn nog te leven en afgrijselijk te lijden, voelde verkrachten en begraven...*

Iets dergelijks had men wellicht nog niet veel gelezen in het Vlaanderen van toen en kwam hard aan. Buysse kreeg van sommigen de naam van vuilschrijver.

Het zou trouwens niet meer goedkomen met Maria. Op het einde van de roman, overlijdt ze aan longontsteking, totaal verzwakt. Het boek van Cyriel Buysse is een schreeuw tegen armoede en machtsmisbruik en vooral ten aanzien van vrouwen.

De wraak van Permentier (1896) is een naturalistisch kortverhaal dat zich afspeelt in de wereld van de ‘pensejoagers’ (wildstropers). Alles begint wanneer de schuwe en achterdochtige Permentier ziet hoe een haas wordt gevangen. Toevallig houdt de jachtopziener (koddebeier), die eventjes verderop woont hem daarbij in de gaten. Hij wordt uiteindelijk na een valse getuigenis samen met de wildstroker veroordeeld tot zes maanden gevangenisstraf. Buysse rekent hierbij in één adem af met de arrogantie van (Franstalige) rechters en advocaten.

Zijn onterechte, overdreven bestraffing ervaart Permentier meer en meer als een onrechtvaardigheid, een ‘marteling’. Daardoor verliest hij de controle over zijn instinctieve angst voor de wet. De wet, de ‘domme, anonieme macht’ wordt daarmee een ‘kwaadaardige almacht’ die hem met afschuw vervult. Als een ‘nagejaagd beest’, bezeten door een obsessionele angst, begint hij waanbeelden te ontwikkelen. In zijn ‘ziekelijkheid’ ontstaat de wens om de plaats in te nemen van de tiran en hun onrechtvaardige bestraffing na te bootsen door aan ‘iets dat goed en schuldeloos was, een onverdiend en nutteloos kwaad’ aan te richten. De wraakgevoelens worden zelfs zo groot dat hij de geleden straf wil overtreffen.

Hij sluipt naar het huis van de jachtopziener, die bij gezellig avondlicht met zijn vrouw en enkele vrienden zit te kaarten. Vanaf dat moment wordt hij door een primitieve kracht vooruit gedreven, een ‘wilde begeerte’ tot wreedheid. Hij richt zijn wapen op het gezelschap, woest en krankzinnig. ‘ondanks zijn wil’, vol afschuw over zijn eigen daad, doodt Permentier met zijn geweer de vrouw van de jachtopziener, een ‘kloeke jonge moeder’. Dat hij vervolgens zelf door de opziener wordt afgeslacht, noteert de verteller als een verlossing: *Hij keerde zich nog eens half om op het mos, rekte zich uit, als moede, en maakte geen beweging meer. Hij had zich gewroken!*

In **Op ‘t Blauwhuis** (1897) gaat het niet meer over de verschoppelingen aan de rand van de maatschappij die in de Nevelse wijk den Hul wonen, maar over de aristocratie die op het platteland leeft. Burggraaf Gaëtan wordt gekweld met de gevolgen van een door hem gecreëerde driehoeksverhouding, waarbij de schrijver het opneemt voor het door hem verleide meisje, de verlaten maîtresse. Het einde van het boek is allesbehalve een happy end. De getormenteerde burggraaf wordt in zijn kasteelpark neergeschoten door stropers.

Gaëtan lag plat ten gronde uitgestrekt, met het aangezicht in het gras; zij keerden hem om op de rug; zij staarden hem nogmaals bij de klaarte van 't lantaarntje aan, huilend van woede en afgrijzen, omdat zij nu niet langer konden twijfelen. En toen zij de wonde ontwaarden, een vreselijke wonde, de ganse buik één bloedend haksel, waaruit de ingewanden hingen, toen deinsden zij weer achteruit, stom van afschuw, de beide vuisten tegen de slapen gedrukt, de haren ten berge gerezen.

Schoppenboer (1898) speelt zich dan weer af bij de boerenstand. Drie wat mensenschuwe vrijgezellen leiden een arbeidzaam leven op hun kleine hoeve, tot hun dagelijkse sleur wordt verstoord door de komst van een nogal luie neef. Vooral Jan, de jongste, voelt zich bedreigd en zijn woede is groot als de neef een bekoorlijke jonge vrouw trouwt en zij op de hoeve blijven wonen. Zijn jaloersheid neemt buitenissige vormen aan, drijft hem eerst naar een paar gore plaatsen in den Hul. Het einde is tragisch, wanneer hij Rosa probeert aan te randen. Maar haar man Pol is in de buurt. De spanning wordt in het boek geleidelijk aan opgebouwd en de roman eindigt met een wel dramatische scène:

Hij steigert voor het vreselijk schouwspel, als door een slag op de borst in zijn hollen geremd, deinst even, dof gillend met vervaarlijke ogen, twee stappen achteruit... En plotseling, in een schok van impulsie, met een kreet die briedt over de wijde van de velden, heft hij met zijn beide handen de spade op die hij onder zijn arm droeg, en ploft ze, uit al zijn macht, op Jans schedel neer. Het bonst als een hamer op steen, terwijl het bloed hoog opspat, gemengd met stralen wit-kleverig dik. En zonder een kreet, met een kreunende zucht, rolt Jan in 't koren op de rug, instinctmatig de beide handen op zijn vermord hoofd drukkend, terwijl Rosa, met een afschuwkreet, weer opspringt.

Zij vliegt naar Pol, om hem de spade uit de hand te rukken, maar 't is te laat, reeds voor de tweede maal glinstert zij neer in een diagonaal weerlicht van blauwblinkend staal, dat dwars door de keel van de stervende gaat boven. Zo ruw is de slag, dat het hoofd, bijna van de romp gescheiden, meteen afschuwelijke draaiing van de brekende ogen, tegen het ijzer aanknipt.

Verwilderd, dan, hollen zij beiden op een afstand, lijkleek, in stomme schrik hun slachtoffer aanstarend. En plotseling slaat Rosa haar beide handen tegen de slapen en barst zij los in een afschuwelijk huilend geschreeuw, terwijl

Pol, sidderend als een riet, met zijn spade, waarvan het bloed afdruppelt, nog in de hand, haar dringend in schor-trillende woorden smeekt: Zwijg!... Zwijg toch! ... En help me! Misschien is hij nog niet dood, ... misschien kunnen wij hem nog redden...! Kom,... kom, zeg ik! ... O, kom!... Kom toch!...

Hij grijpt haar bij de hand, sleurt haar mee, dreigt haar te worgen, indien zijn niet wil zwijgen. Maar juist als ze op 't punt zijn over het slachtoffer te buigen, is 't als een schok, die hen beiden, in een kreet van afgrijzen, weer achteruitslaat. Een laatste maal, als voelde hij, dwars door het sombere van zijn doodstrijd, zijn aartsvijanden komen, heeft Jan de bovenmenselijke kracht nog zijn hoofd te bewegen en zijn ogen half te openen. En, in die uiterste blik van scheidend leven, liggen zoveel haat en woede, en zo'n kracht en zo'n wraak, dat beiden er gillend voor vluchten, dwars over sloten en door velden, het angstzweet op het lijf, vervolgd als door een nachtmerrie, schier zinloos van schrik onder het paroxisme van hun foltering...

Zelfs voor lezers van vandaag, die heel wat gewoon zijn, is het een aangrijpende beschrijving van een passionele moord.

In de latere romans worden geweld en machtsmisbruik naar de achtergrond verdrongen of is zelfs volledig afwezig. De eerder beperkte gevallen van moord en doodslag zijn dus een typisch fenomeen van zijn naturalistische periode. In dergelijke romans en verhalen is het individu het slachtoffer van de ellendige omstandigheden en tegelijk een product van zijn voorouders. Aan dat lot is niet te ontsnappen. Moord en doodslag liggen in het verlengde daarvan. Typisch voor Buysse is zijn sterk sociaal medeleven en de grote psychologische diepgang van zijn personages.

Stefaan De Groot

Geraadpleegde bronnen

- BUYSSE C., *Verzameld werk* (7 dln., 1974-1982). Samengesteld en ingeleid door Antonin van Elslander en Anne Marie Musschoot.

MOORD EN DOODSLAG IN STREEKLEGENDEN EN VOLKSVERHALEN

Er zijn een aantal interessante artikels verschenen over volksverhalen, legenden en spookverhalen in de streek. Vooral Theo Penneman heeft tijdens de jaren zeventig heel veel verzameld en erover gepubliceerd in het tijdschrift van de heemkundige kring het Land van Nevele. Enkele decennia vroeger was in Deinze en de Leiestreek Armand Pauwels rond hetzelfde onderwerp bedrijvig. Hun werk, dat in de vergetelheid is geraakt, kan niet worden onderschat.

Dergelijke verhalen zijn soms ontsproten aan de fantasie van de dorpsbewoners, maar bevatten niet zelden een kern van waarheid. Het zijn alleszins de zaken waar men vroeger bang voor was of bang werd voor gemaakt.

Hierna zoomen we in op een aantal streekverhalen over moord en doodslag die tot een eind in de vorige eeuw van generatie op generatie werden doorverteld.

Poesele

De nekkersput en de dramatische dood van weduwe Ryckaert

De nekkersput verwijst naar de omgeving van de vierschaar van Poesele. Die bevond zich op het einde van een landweg langs de Poekebeek. Die weg heette vroeger 'dreef van Poeselebos' en vertrok naast de lage meers van de hoeve in de Oude Kerstraat 7 (hof van de familie Coen). Even westwaarts van de vierschaar, meer bepaald net voor de stallingen van de hoeve Mortierstraat 8 (vroegere bewoner Marc Van Parijs) lag de nekkersput, die al werd vermeld in 1670 als Heckersput. Nekkers of nikkers zijn in de Germaanse mythologie boosaardige watergeesten die vaak de mensen naar beneden trokken in het water.

Het landboek van 1587 vermeldt dat de weduwe van een zekere Joos Ryckaert op die plaats ter dood werd gebracht. Joos Ryckaert was tijdens het laatste kwart van de 16de eeuw de eigenaar van een leen van vier bunder groot dat zich uitstreckte tussen de Poekestraat en de Mortierstraat. Het lijkt erop dat de weduwe Ryckaert als gijzelaar zou zijn gebruikt om het nakomen

van een afspraak te waarborgen. Vermoedelijk werd zij door het niet (kunnen?) vervullen van die afspraak terechtgesteld.

1587 was een zeer duistere periode in de Zuidelijke Nederlanden, waar onze streek toe behoorde. Er werd strijd geleverd tussen de Vlaamse Calvinisten en het oprukkende Spaanse leger en hun katholieke bondgenoten. De Spanjaarden brachten talloze Vlaamse protestanten om. Mogelijk is in die sfeer weduwe Ryckaert ter dood gebracht. Mogelijk zijn haar gijzeling en dood in het collectief geheugen van de lokale bevolking blijven hangen

Hansbeke

De (vermeende) dood van jongedochter Barbara Vande Walle

In Hansbeke wordt sinds mensenheugenis jaarlijks een mis voor de zielerust van een zekere Barbara Vande Walle opgedragen. Het is de pachter van het neerhof nabij de Philomenakapel, die daartoe jaarlijks een geldsom aan het armenbestuur overhandigde.

In de volksmond deed de ronde dat Barbara Vande Walle indertijd vermoord zou zijn. Tegelijk is er sprake van een aloude sage over spokerij op het neerhof (aan de Veldstraat, nu Vaartstraat).

In 1952 verspreidde L. Van Driessche, Hansbekenaar, een kopie van de geschiedkundige bijdrage van De Potter en Broeckaert over Hansbeke, aangevuld met de belangrijkste gebeurtenissen die zich na 1867 in de gemeente hadden afgespeeld. Hij merkte hierbij op dat de door De Potter en Broeckaert opgetekende sage over de spokerij in Hansbeke op dat ogenblik niet meer bekend was.

Hij noteerde echter een gelijkaardige legende die in de volksmond toen nog vrij levendig was en die ging over de moord: *Op het neerhof, gelegen aan Philomenakapel, werd vele jaren geleden een zekere jongedochter Barbara Vande Walle vermoord. De pastoor verjoeg de duivel, die als de aanstichter van de moord werd aangezien, naar het verst van de hoeve afgelegene veld. Bovendien werd een eeuwigdurend jaargetijde gesticht voor de zielerust van Barbara Vande Walle. Nochtans nadert de boze geest sedertdien ieder jaar de hoeve met een paardevoot om er eenmaal opnieuw onheil aan te richten.*

Heemkundige Albert Martens ploos dit verhaal uit, maar vond geen spoor van een moord. Hij ontdekte wel de oorsprong van de jaarlijkse mis.

In de tweede helft van de vijftiende eeuw behoorde de heerlijkheid van Hansbeke aan Geeraard van Axpoele, echtgenoot van Catharina van Seclin. Pauline van Axpoele, die de heerlijkheid erfde en waarschijnlijk Geeraards dochter was, huwde met Pieter de Wale. Lodewijk de Wale, zoon van Pieter, trouwde met jonkvrouw Dubosch. Zijn broer, Willem de Wale, ridder heer van Hansbeke en Axpoele, overleed in 1540 waardoor de heerlijkheden van Axpoele en Hansbeke in het bezit kwamen van Barbara de Wale, gehuwd met Antoon de Baenst, ridder en zoon van Jan en Elisa Bave.

In haer testament, ghemaect den thienden maerte vijftien hondert ses-sentsestich begunstigde Barbara de Wale het armenbestuur van Hansbeke met een jaarlijkse eeuwige oplosbare rente van twee ponden grooten.

Aan deze schenking verbond zij een paar voorwaarden. Met dit bedrag moest het armenbestuur vooreerst ieder jaar, op 10 maart, een jaargetijde laten opdragen *tot laefvenisse van haere siele met een ghesonghen misse en 't vuytstellen vande baere*. De avond tevoren dienden de klokken van de kerktoeren gedurende een uur te worden geluid alsook met *ghelijcke ure vóór den dienst van het jaer ghetijdde. Het overschot van de becostijnghe der ghemelden dienst moest ghedistribueert worden in ghelde aen de aerme lieden van Hansbeke, die echter daartoe gheobligeert waren den dienst te commen hooren.*'

Er zijn nog heel wat sporen over de eeuwenlange jaarlijkse betaling van een bedrag aan het armenbestuur door de opeenvolgende pachters van het *kastheel goet*, een hofstede gelegen aan het aloude, nu verdwenen kasteel. De eerste decennia was nog een aanzienlijk bedrag beschikbaar voor de armen van Hansbeke, maar door geldontwaardig bleef er uiteindelijk niet veel meer van over.

In zijn artikel schreef Albert Martens dat Raymond Boone, toenmalige pachter van het neerhof aan Philomenakapel, aan de Commissie van Openbare Onderstand (C.O.O.) jaarlijks omtrent nieuwjaar trouw een bedrag van 100 fr. betaalde. In het ontvangstboek van de C.O.O. wordt deze som, zonder verdere toelichting, ingeschreven als een legaat voor kerkelijke diensten. Voor dit luttele bedrag, bezorgd aan de pastoor, wordt traditiegetrouw nog

steeds een mis gelezen voor de zielenrust van Barbara Vande Walle... echter zonder uitstalling van de lijkbaar en omstaande waskaarsen, zonder voorafgaand klokkengelui, zonder brood aan de armen. Wellicht kan men binnen afzienbare tijd voor de schrale geldsom nog slechts een kaarsje laten branden... voegde de auteur er nog aan toe.

In die tijd was het gebruikelijk dat goeude lieden bij hun overlijden ook een geestelijk testament nalieten. Daar bepaalden ze dat – mits een financiële inbreng - er kerkelijke diensten, meestal met een eeuwigdurend karakter, zouden opgedragen worden voor hun zielenzaligheid.

Lotenhulle

Veronica, een dienstmeisje vermoord door Franse soldaten

Veronica is in de legende een eenentwintigjarig weesmeisje dat als dienstmeid bij de Bellemse pastoor woonde. Het verhaal speelde zich af in 1793, toen de Franse revolutionaire soldaten de streek bezetten. De oude pastoor kwam te weten dat Franse soldaten door Bellem zouden trekken en dat het veiliger was alles van waarde weg te bergen. Daarom besloot hij zijn waardevolle zaken bij zijn collega van Lotenhulle in veiligheid te brengen. Hij deed voor deze geheime zending een beroep op zijn huishoudster Veronica.

Haar verloofde Eduard, de zoon van de bakker, zou haar op de tocht door de bossen vergezellen en haar indien nodig verdedigen. 's Middags, om twee uur, vertrokken ze via het achterpoortje, zodat niemand hen zag. De stemming onderweg was bedrukt. Veronica had een bang voorgevoel. Plots hoorden ze het geritsel van bladeren en in een mum van tijd was Eduard door Franse soldaten aan handen en voeten gebonden. Ze duwden hem een prop in de mond. Veronica gilte en viel bewusteloos. Voor alle veiligheid bonden de soldaten ook haar vast.

Toen de overvallers het pakje openden, kwam Veronica weer bij bewustzijn. De soldaten waren in vervoering door zoveel goud en geld. Ze beschouwden de vangst als een compensatie voor hun achterstallige soldij. Na de buit te hebben verdeeld, doorzochten ze ook de kleren van hun slachtoffers, maar tevergeefs. Hun honger was echter nog niet gestild en ze sleurden het jonge meisje het bos in. Eduard moest het met lede ogen aanzien en besepte maar

al te goed wat de snoodaards met zijn verloofde uitrichtten. Na de verkrachting sleurden ze haar weer tot bij hem.

De soldaten beraadslaagden opnieuw en namen Veronica weer mee het bos in. Kort daarna hoorde de jongen een ijselijke kreet. Het hart van zijn Veronica werd met een degen doorboord. Eduard verloor het bewustzijn. Hij werd een hele tijd later van zijn touwen verlost, door ... een Franse officier.

Tegen de avond gingen twee dorpingen, op vraag van de pastoor, op zoek naar Veronica en haar verloofde. Veronica werd pas enkele dagen later, na de aftocht van de Franse soldaten, begraven. Eduard overleefde het verschrikkelijke voorval niet; hij overleed aan het einde van de begrafenis. Het werd ook de oude pastoor te veel. In zijn laatste wilsbeschikking bepaalde hij dat op de plaats van de moord 'een kruis ter eeuwige nagedachtenis zou worden opgericht!'

In het jaar boek *Appeltjes van het Meetjesland* (1999) beschreef Filip Bastiaen de legende van Veronica's kruis. De legende was al enkele keren in heemkundige publicaties aan bod gekomen, met een beperkte historische duiding (de moord op Veronica Verduere door twee vlaskoopmannen). De auteur ging op zoek naar de werkelijke elementen, getoetst aan een proces, en kwam tot sterke gelijkenissen tussen een echte, vroegere moord en het verhaal van ongeveer 150 jaar later (legende gepubliceerd in 1879 en de moord dateerde van 1734).

Vinkt

De priesterhagehond

In de winter van 1445 werd een meid door dieven vermoord in de *priesterhage* (pastoorswoning). Het pand werd verlaten en raakte in verval. De verlaten puinen werden het verblijf van de geest van de moordenaar. Ten eeuwigen dage moet hij er blijven ronddolen onder de gedaante van een grote hond, waarvan de ogen 's nachts gloeiden als bollantaarns. Het dier sprong met zijn voorpoten op de schouders van de persoon die er voorbijkwam en verplichtte hem te dragen tot aan de deur van zijn woning. Maar sedert het vullen der wallen en het afvoeren van de mote is de priesterhagehond achterwege gebleven. Het was een hele opluchting voor de reizigers van en naar de aanpalende gemeente Lotenhulle.

Dijpte Wanne kon niet meer mee

Dijpten of Gipten is een vroegere benaming voor zigeuners. In Franstalig gebied had men het over 'Egyptiens'.

In de 18de eeuw verbleef een dergelijke groep in Vinkt. Volgens de overgeleverde verhalen woonden ze langs de rand van een bos. Ze roofden en stalen en doolden 's nachts rond. Sommigen sliepen in de ovenburen van de grote boerderijen. In 1786 zouden ze weggetrokken of verjaagd zijn uit Vinkt.

Tot de groep die uit Vinkt wegtrok, behoorde een oudere vrouw. Het jong volk van de bende riep: *Wanne kan niet meer gaan*. De mannen riepen: *Wanne moet naar 't jonkland gaan*. Twee sterke mannen namen het vrouwtje op en droegen het naar 't bos. Daar groeven zij een put en zeiden: *Kruip er maar in Wanne*. Ze wilden van haar verlost zijn. Volgens een heidens gebruik kreeg Wanne een roggebrood mee onder de arm en een paar stuivers om naar d'andere wereld te gaan. Wanne hilde: *Wanne kan niet meer treden; Wanne zal naar 't nieuwland gaan*. De put werd toegelegd met Wanne erin.

Het bos werd nadien Dijptenbos genoemd. Het was een eigendom van baron Braeks van Zomergem.

Stefaan De Grootte

Geraadpleegde bronnen

- BAERT G.P., Folklore in de Leiestreek, in *Bijdragen tot de Geschiedenis der Stad Deinze en van het Land aan Leie en Schelde*, XXIII (1956).
- BASTIAEN F., Veronica's Kruis in Lotenhulle: moord, legende en mysterie, *Appeltjes van het Meetjesland*, jaarboek nr. 50 (1999).
- BOLLAERT A., Volksverhalen, spookverhalen en legendes te Poesele, in *Het Land van Nevele*, 2007, afl. 2.
- MARTENS A., Legende en werkelijkheid te Hansbeke, in *Het Land van Nevele* 1973, afl. 3.
- PENNEMAN T., Volksleven in het Land van Nevele, in *Het Land van Nevele* 1975, afl. 4.
- PENNEMAN T., Volksgeloof en volkssagen in het Land van Nevele (1840-1974), in *Het Land van Nevele* 1977, afl. 3-4.

NACHTELIJKE KERMISMOORD AAN DE KERKHOFMUUR IN HANSBEKE (1884)

In 1884 was Hansbeke uitgegroeid tot een omvangrijke gemeente met 2.139 inwoners en 29 herbergen, of één per 74, wat in die tijd trouwens niet eens zo uitzonderlijk was. De grote kermis viel dat jaar van 12 tot 15 oktober. In de nacht van 14 op 15 oktober werd een bloedige moord gepleegd op Pieter Moens, uit Mariakerke, maar afkomstig van Hansbeke.

Zijn ouders Lieven-Bernard Moens en Joanna Van Nieuwenhuysse waren welstellende landbouwers, gevestigd op de wijk Ro. Ze kregen maar liefst negen kinderen, waarvan Pieter de oudste was, geboren op 15 juli 1838. Toen eerst hun vader op 10 april 1867 en later hun moeder op 30 juni 1878 overleed, verhuisden de ongetrouwde broers in 1881 naar Mariakerke. Pieter, 46 jaar, bracht dus nog eens ter gelegenheid van de kermis een - fataal afgelopen - bezoek aan zijn geboortedorp.

Vechten op kermissen

Vroeger en nu nog in veel gevallen was er jaarlijks in elk dorp een kleine en grote kermis, de laatste om het einde van de oogst te vieren. Het ging om eenvoudig volksvermaak, waar zowat iedereen aan deelnam. Mensen uit de lagere sociale klassen spaarden soms maandenlang om enkele dagen uit de bol te gaan. De cafébazen keken dan ook reikhalzend uit naar die dolle dagen, waar het dorp even het centrum van de wereld was en het geld rolde. Maar meer dan zuipen en vechten was het voor sommigen doorgaans niet. Bezoekers trokken van herberg naar herberg, dronken veel alcohol en regelmatig ontaardde dit, vooral bij de jonge mannen, in gevechten en baldadigheden, soms tussen groepen uit verschillende wijken of dorpen. Opgehitst door de drank werden al eens vetes uit het verleden vereffend. Af en toe werden messen getrokken. In Hansbeke liep het in 1884 wel erg verkeerd af.

Beschrijving gebeurtenis

Tijdens die kermisdagen in Hansbeke bevonden zich, op 14 oktober rond 22 uur, een zestal rumoerige stamgasten, die al heel wat alcohol hadden gedronken, in de herberg van Pieter Goethals (Dorp 23). Pieter Moens gaf er het gezelschap nog een rondje.

Tussen halfelf en elf uur verliet Moens het drankhuis en begaf zich naar de herberg het Wethuis (Dorp 17) tegenover de kerk. Vijf jonkmannen volgden hem. De sfeer was niet goed, want onderweg gaf August Lievens hem langs achteren een schop. Ze gingen allen de herberg van Pieter De Vreese binnen. Pieter Moens was bang van zijn gezellen en trakteerde dan maar nog eens, in de hoop hen wat milder te stemmen. Toen de herbergier het gezelschap bij sluitingstijd vroeg om de herberg te verlaten, bleven Pieter Moens, August De Meyer en Isidoor Lievens als laatsten achter. Iemand riep op straat dat ze terug zouden komen als Moens niet naar buiten kwam. Volgens de kranten¹ vroeg Moens aan de waard om te mogen overnachten in zijn café, iets wat hem werd geweigerd. De waard beweerde dat hij niets te vrezen had.

Hij ging uiteindelijk, vergezeld van Isidoor Lievens, over het kerkhof naar de woning van zijn tante Maria-Paulina Van Nieuwenhuysse. Hij wilde haar vragen om er te mogen overnachten, want hij durfde midden de nacht niet naar meer naar Mariakerke terugkeren.

Elodie D'Hondt, huishoudster van pastoor Pieter-Frans Bullens, hoorde in het straatje langs de muur van de pastorietaan gevloek en getier en kwam met een kaars in de hand voor het venster staan, om de vechters te doen geloven dat de pastoor zelf wakker was geworden. Omstreeks halfvier 's nachts hoorde Bruno De Neve, die in de onmiddellijke omgeving woonde, kreten en nadien gekreun vanuit het straatje naast de pastorietaan. Hij vond er Moens in de kerkwegel tegen de blinde muur van de pastorietaan op de grond liggen. Die kon zich niet meer oprichten. Toen De Neve hem vroeg wie hij was, antwoordde de voor hem onbekende: *Ik ben die 'k ben, geef mij water als 't u blijft*. Hij riep er zijn zoon Frans en buur Pieter Ardeel bij. De laatste herkende hem. Beiden legden Moens in het ezelstalletje in zijn hof en gaven hem water. Een geneesheer werd niet verwittigd, omdat ze dachten dat hij dronken was. In de duisternis hadden ze blijkbaar niet gezien dat hij zeer zwaar gewond was.

¹ De misdaad werd kort beschreven in de dagbladen Gazette van Gent en Het Fondsblad en kwam uitgebreider aan bod in de akte van beschuldiging tijdens de assisenzaak.

Maar omstreeks vijf uur riep men onderpastoor Alfons Van Henden alsnog ter hulp; bij diens aankomst was Moens al overleden.

‘We kunnen in de gevangenis zoo goed werken als in Hansbeke’

Burgemeester Charles-Louis Van Hecke verwittigde 's morgens de rijkswacht van Aalter en het parket in Gent, dat nog dezelfde dag een onderzoek startte. Men vond in het straatje een mes met gebroken lemmet plus het afgebroken stuk van dat lemmet. De grond in het straatje was met bloed bedekt. Op de tuinmuur van de pastorie waren op borsthoogte talrijke bloedvlekken zichtbaar.

Het parket nam enkele bewijsstukken in beslag: het gebroken mes, het afgebroken lemmet, drie halve bakstenen waaraan bloed en haar kleefde, de twee broeken van de verdachten (de een pas gewassen, de andere nog beslijkt en bebloed), de hoed en tien kledingstukken van de overledene.

Na een reeks ondervragingen werden enkele uren later de vijf mannen uit de herberg, die het laatst met Moens waren opgetrokken, vanuit Hansbeke met de trein als verdachte overgebracht naar de Gentse gevangenis. Ze hadden allen (nagel)schrammen op handen en benen die van een worsteling leken voort te komen. Hun kledingstukken vertoonden bloedvlekken, behalve die van Isidoor Lievens. Bij Bruno Verhelst vond men thuis een afgewassen mes, waarop nog enig spoor van bloed zichtbaar was.

De hoogbejaarde pastoor Pieter-Frans Bullens kwam in het stationsgebouw poolshoogte nemen en jammerde erbarmelijk om wat er op zijn parochie was gebeurd. Tot ergernis van enkele toekijkende dorpelingen gedroegen een tweetal verdachten, Bruno Verhelst en August Lievens, zich totaal onverschillig en zonder schaamte. Eén van hen zou zelfs gezegd hebben *We kunnen in de gevangenis zoo goed werken als in Hansbeke*.

Autopsie

De volgende dag, donderdag 16 oktober, voerden twee wetsdokters een lijk-schouwing uit. Het slachtoffer had talrijke kneuzingen en maar liefst 24 (steek)wonden in het aangezicht, de hals, de buik, de rug, de zijde, de benen, de handen.

De messteken hadden de longen geraakt, de onderbuik geopend, de neus opengereten, de gehoorbuis doorstoken, een hand zwaar gekwetst. Kortom de man was beestachtig afgemaakt. De wonden hadden een aanzienlijk bloedverlies veroorzaakt met de dood tot gevolg. De wetsgeneesheren stelden verder vast dat de wonden met twee verschillende messen waren toegebracht, de ene met een klein, de andere met een groot lemmet.

Na de begrafenis marktlied over het gebeuren

Vrijdagvoormiddag 17 oktober vond in Hansbeke de begrafenis van het slachtoffer plaats, *onder den toeloop eener groote ingetogene menigte*.

De volgende zondag stond een straatzangeres de kerkgangers na de vroegmis voor het gemeentehuis op te wachten. Ze zong een smartlap waarin de gruwelijke moord op Pieter Moens beschreven werd. Ze verkocht aan de omstaanders honderden gedrukte exemplaren van het lied.

Op 22 en 23 oktober werden in het gemeentehuis achttien personen als getuige ondervraagd door onderzoeksrechter Penneman, bijgestaan door zijn griffier Muys. Twee dagen later dienden zich nog eens tien mensen voor ondervraging aan te bieden in het Gentse justitiepaleis.

Assisenproces (februari 1885)

Amper vier maanden na de feiten verschenen de vijf verdachten al voor het Assisenhof van Oost-Vlaanderen, dat werd voorgezeten door August Gondry, raadsheer van het Hof van Beroep. Openbare aanklager was Alex Callier, substituut van de procureur-generaal. Twee beklaagden gaven er de voorkeur aan in het Vlaams verdedigd te worden. De anderen gaven geen voorkeur op, zodat de advocaten, zoals gebruikelijk in die tijd, hun pleidooi in het Frans deden. Het proces duurde vijf dagen.

Tijdens het gerechtelijk onderzoek bekenden alle verdachten bij de aanslag op Pieter Moens aanwezig te zijn geweest. Ze beschuldigden echter elkaar. Iedereen trachtte zijn deel in de misdaad te verloochenen of te minimaliseren. Uit de verklaringen werd duidelijk dat de aanslag voorbedacht was en Pieter Moens vermoord werd, zonder daartoe zelf de minste aanleiding te hebben gegeven.

Verder raakte bekend dat tijdens dezelfde nacht het losgeslagen groepje nog baldadigheden had gepleegd. Zo werd bareelwachter Eugeen Vanden Abeele afgetuigd en bewusteloos achtergelaten. Het dekzeil van de paardenmolen werd met messteken opengereten. Het rijtuig van baron Edgard de Kerckhove d'Ousselghem (burgemeester van Bellem) werd aangevallen en met modder besmeurd. De koetsier kon nog snel doorrijden, maar had wel Bruno Verhelst herkend.

De ondervragingen van betichten en getuigen tijdens de assisenzaak staan uitgebreid in de publicatie *Moord te Hansbeke* van Albert Martens en worden hier niet meer herhaald.

Na het laatste woord van de beschuldigten kwam openbare aanklager Alex Callier aan het woord. Hij benadrukte dat de beschuldigten de hele dag gedronken hadden en zich gedroegen als beesten. Moens werd aangerand en met messteken afgemaakt. Behalve talrijke kneuzingen had hij 24 wonden waarvan drie dodelijk. Het slachtoffer overleed echter niet ten gevolge van de één of andere wonde, maar door overvloedig bloedverlies zodat volgens de openbare aanklager alle wonden even dodelijk waren. Hij stelde dan ook dat alle beschuldigten in dezelfde mate schuldig waren aan de moord.

Na de pleidooien van de verdediging en de beraadslagingen en het oordeel van de jury sprak de voorzitter van het hof de volgende straffen uit:

August Lievens: levenslange dwangarbeid wegens moord;
Bruno Verhelst: levenslange dwangarbeid wegens moord;
Eduard Hautekeete: 20 jaren dwangarbeid wegens moord;
Isidoor Lievens: 10 jaar opsluiting wegens medeplichtigheid;
Hendrik Lootens werd vrijgesproken.

Moord gevolg van incident in het verleden?

De ouders van Pieters Moens runden een middelgroot landbouwbedrijf op de wijk Ro. Het landbouwersgezin Jan-Frans Maenhout en Anastasia Vanden Heede, dat vijf volwassenen kinderen telde, was een buur van de familie Moens.

Op het einde van de jaren zeventig in de 19de eeuw had Pieter Moens om de één af andere reden een geschil met Jan-Frans Maenhout. Men vertelde dat

hij de hoogbejaarde man geslagen had. Beide families lagen nadien met elkaar in proces. Kwam de familie Moens in opspraak? Verhuisden ze daarom in 1881 naar Mariakerke?

De verdachten Eduard Hautekete en Bruno Verhelst hadden als dagloner bij de familie Moens gewerkt. Was er wrok ontstaan? Ze hadden net als August Lievens, eveneens gewerkt bij buur Maenhaut. Blijkbaar was de vete niet milder geworden na de verhuis van de familie Moens naar Mariakerke.

Een noodlottig toeval bracht hen na een drietal jaren weer samen. Het zijn net de mannen die bij Maenhaut hebben gewerkt die, opgezweept door de alcohol, Pieter Moens hebben aangevallen en dodelijk verwond.

Het verdere lot van de veroordeelden

Na zijn vrijspraak woonde Hendrik Lootens verder bij zijn ouders op de wijk Zande. Bruno Verhelst stierf in gevangenschap al op 12 augustus 1887. De andere veroordeelden waren in 1890 reeds op vrije voeten. August Lievens verbleef dan bij zijn ouders op Zande.

Eduard Hautekeete werd na elf jaar gevangenschap opnieuw dagloner bij August Maenhaut op de wijk Ro.

Nadien verhuisde hij naar een hofstede in Bellem, waar hij in 1898 opnieuw een moord zou plegen (zie hierna).

Stefaan De Groot

Geraadpleegde bronnen

- MARTENS A., *Moord te Hansbeke tijdens de grote kermis van 1884*, Oud-Hansbeke, 2005.

MESSENGEVECHTEN OP DE KERMIS LIEPEN SLECHT AF IN LOTENHULLE (1888 EN 1901)

Wanneer er ruzie werd gemaakt tijdens de kermis, flitsten rond 1900 nogal eens de messen, zo vermeldden we al. In de Molenhoek in Lotenhulle vond tussen 10 en 11 uur op 12 november 1888 een messengevecht plaats tussen de gebroeders Van de Voorde en een drietal Nevelaars. Eén van de broers werd gewond aan de bil en overleed, een andere broer die te hulp kwam, raakte licht gewond in de buikstreek. Het parket kwam langs en de drie Nevelaars werden gevangengenomen. Vooral de bewoners van de wijk den Hul hadden de naam van vechtersbazen te zijn.

Nog meer kermisgeweld in Lotenhulle, maar dan door een gewelddadige inwoner van het dorp zelf. In het weekblad *'t Getrouwe Maldegem* verscheen op 8 december 1901 het volgende: *Theofiel Verschaeve die op Lootenhullekermis een persoon doodstak, verscheen vrijdag voor de rechtbank om den genaamde De Roo geslagen te hebben. Hij werd verwezen tot een maand gevang. Vermeersch, die ook beticht was, werd vrijgesproken. De veroordeling van Verschaeve is voorwaardelijk, gezien zijn goed gedrag voorgaande! En die kerel moet binnen kort voor 't assisenhof verschijnen wegens doodslag!* klinkt het verontwaardigd.

Landbouwwerkman Theofiel Verschaeve verscheen effectief voor het Hof van Assisen op 22 en 23 januari 1902. We vonden niet terug welke straf hij kreeg, maar hij werd verdedigd door Arthur Buysse, de broer van de schrijver Cyriel.

De eerdere feiten waren in ieder geval ernstig, want zo schreef *'t Getrouwe* eerder op 13 oktober 1901: *Emiel De Smet was naar den koer gegaan yan de herberg De Maegt, om aan eene natuurlijke behoefte te voldoen. Toen een ander persoon die ook naar achter ging hem vond liggen, was hij reeds dood. Men bracht hem in een huis en zag dat bij een vreselijke messteek in de longen bekomen had. Zekere Theophiel Verschaeve is als vermoedelijke dader aangehouden. Die was enige ogenblikken te voren door den baas buitengezet, omdat hij wat spel maakte. Men zegt dat Verschaeve met De Smet in een ruzie geweest was. Het parket van Gent is maandag middag naar Lotenhulle gegaan. Het slachtoffer Emiel De Smet, heeft over een viertal jaren ook in een vechtpartij een steek in den buik gekregen; de ingewanden waren*

doorsneden, maar weder aaneengebracht bij middel van een buisje in ca-ouchouc.

'Altijd die messen!' verzuchtte de krant.

Stefaan De Grootte

Geraadpleegde bronnen

- N.N., *'t Getrouwe Maldegem*, 8 november 1888, 13 oktober 1901, 8 december 1901 en 19 januari 1902.

DOOMKE SCHIJVENS UIT POESELE RAAKTE DODELIJK GEWOND BIJ NACHTELIJKE AANVAL (1891)

In 1891 zat Poesele in een greep van geweld en criminaliteit, wat een lokale reporter van *'t Getrouwe Maldegem*, in de editie van 1 november 1891, deed verzuchten: *Er gebeuren alhier van die dingen, die beter bij de wilden van Midden-Afrika zouden 't huis behooren.*

De gewelddadigheden richtten zich onder meer tegen de burgemeester Jacobus-Francies (Cobbe Sies in de volksmond) De Mulder en zijn familie. Zo werd de broer van de burgemeester gewond aan de arm door een steen, die door een venster werd gegooid en werden bij de burgemeester tijdens de nacht van 18 op 19 oktober 1891 de vensterluiken verbrijzeld en daarna de ruiten stuk geslagen.

De baldadigheden bereikten een tragische climax door een wreedaardige nachtelijke aanval - vermoedelijk eind november 1891 - op de 80-jarige Doomke Schijvens, bijgenaamd het Schijfken of Doomke Schijve. De misdaad veroorzaakte veel opschudding in het dorp want de man was volgens de krant: *Te Poesele en gansch den omtrek, tot zelfs door de kleinste kinderen algemeen gekend.*

Doomke werd op 18 juli 1814 in Poesele geboren als Celestin Schijvens, zoon van Jacobus Francies en Isabella Schatterman. Na het overlijden van zijn ouders bleef hij met zijn vijf ongehuwde zusters op de ouderlijke hofstede wonen in de Poekestraat.

Het Schijfken was een populaire volksdichter in de streek. Hij had een goede relatie met burgemeester Jacobus-Francies De Mulder en zijn familie en verkocht aan de broers van de burgemeester op 27 februari 1890 een hofstede (Popp – sectie A 273, groot 42a20ca) met als voorwaarde dat de genoemde broers of hun rechthebbenden ten eeuwigen dage een jaargetijde van tweede klas tot lafenis van de zielen van de verkoper, zijn ouders, broers

en zusters zullen opdragen in de kerk van Poesele, met uitdeling van brood aan de aanwezige behoeftigen voor een bedrag van 15 frank. Wellicht werd die goede verstandhouding met de burgemeester, die zwaar werd belaagd, hem fataal.

Toen burgemeester De Mulder zijn 50-jarig ambtsjubileum als burgervader van Poesele vierde, deed het Schijfken hem zijn eigen foto en een gedicht cadeau.

Over de gebeurtenissen

Blijkbaar wisten de belagers dat de bejaarde man in de stalling op de hooischelf sliep. Hij werd 's nachts aangevallen en men ging heel wreedaardig te keer. Er werden tekens en kerven over heel het lichaam aangebracht. Een pink en vingerlid waren afgerukt. De rechterarm diende nadien te worden geamputeerd. De mensen waren geschokt. *Alhoewel de wonden op zichzelf genomen niet doodelijk zijn, vraagt men zich echter, angstig af, of het slachtoffer, gezien zijnen ouderdom, de pijnen en geneeskundige behandeling met goed gevolg zal kunnen doorstaan* schreef 't Getrouwe Maldegem.

De geneesheren Kluyskens van Landegem en Blomme van Nevele deden al het mogelijke met de beperkte middelen van toen, maar konden Doomke niet redden.

Hij overleed in Poesele op 9 december 1891 'om acht uren en half voormiddag' in de woning van zijn buurman Theophiel Coddens (Poekestraat 12) ten gevolge van de verwondingen die hij opliep bij de overval een paar weken voordien. De familie Schijvens woonde in de Poekestraat 13. In zijn overlijdensakte staat het Schijfken vermeld als 'rentenier'.

Het parket kwam nogmaals naar Poesele afgezakt. Een van de verdachten die door de onderzoeksrechter werden ondervraagd was buurman Theophiel De Clercq, bijgenaamd Moagerke De Clercq. In het bevolkingsregister 1890/1900 staat hij ingeschreven als dagloner, rondleerder en kleine winkelier. De Clercq was een zonderling figuur en toen hij voor de onderzoeksrechter verscheen voor een ondervraging had hij aan de ene voet een schoen en aan de andere voet een pantoffel aan. Op de ene helft van zijn gezicht was zijn baard afgeschoren en de andere helft liet hij onaangeroerd. En toen de onderzoeksrechter hem vroeg naar wat zijn gedacht eigenlijk was

over de dood van Schijfken antwoordde hij *Mijnheer de juge 'k ware altijd al zonder gedachten.*

Geloofd zij Jesus-Christus ! Amen.

†

Zalige Gedachtenis
van

CELESTIEN SCHYVENS,
*geboren te Poesete, en aldaar overleden
den 9 December 1891, in den ouderdom van 78
jaren, voorzien van de H. Sakramenten.*

Hij was eenvoudig en rechtveerdig vreesde
God en week af van het kwaad. Job, VI.

Verdrukking en angst zijn op mij nederge-
stort... groote pijnen heb ik geleden in mijn
lichaam... O Heer ! vergeef het hun, want zij
weten niet wat zij doen .., na mijne smarten
kwamen uwe vertroosting en mijne ziel verblij-
den.

Gezegend zij den naam des Heeren nu, en in
alle eeuwigheid,
Ps. CXVIII-H. Lig. XXIII-Mach. 2 ps. XVII.

Jesus, Maria en Jozef, ik geef U mijn hart en
mijne ziel.

Jesus, Maria en Jozef, staat mij bij in mijnen
laatsten doodstrijd.

Jesus, Maria en Jozef, dat mijne ziel bij U in
vrede ruste.
300 dag. aflaat.

† † †

Gedrukt te bekomen bij Th. Janssens. Nevele.

De getuigenis van Moagerken moet decennia lang voor hilariteit hebben ge-
zorgd in de streek, want 40 jaar later vermeldt Cyriel Buysse dit voorval in
de novelle Lafon: *En was het ook niet te Oelegem, dat een onderzoeksrech-
ter, bij zijn pogingen om een beruchte moordzaak op te helderen, van een
boer die er alles van af moest weten, op zijn vraag wat de boer wel van die
zaak 'gepeinsd' had, dit monumentale antwoord kreeg: 'Meneer de rechter,
ik ben soms wel een week dat ik geen gepeinzen heb en dat was nu juist het
geval toen die moord vóór mijn deur plaats greep!'*

De daders werden in ieder geval nooit gevat. In de volksmond werd verteld dat ze naar Amerika waren gevlucht.

André Bollaert en Stefaan De Groot

Bibliografie

- N.N., *'t Getrouwe Maldegem*, 1 november en 20 december 1891.
- BOLLAERT A., Poesele en Poeselaars in het werk van Cyriel Buysse, in *Het Land van Nevele*, jg. 2009, afl. 4, p. 3-39.
- BOLLAERT A., De gestichte diensten in de St.-Laurentiuskerk van Poesele... een verdwenen stukje lokale kerkgeschiedenis, in *Het Land van Nevele*, jg. 2013, afl. 1, p. 71-106.

BALDADIGHEDEN EN MESSENGEVECHTEN DOOR LOTELINGEN (1894 EN 1898)

Een loteling was een dienstplichtige, uitgekozen door loting. In hogere kringen liet men zich echter zonder veel scrupules vervangen, vaak door minder bedeelden (zogenoeten remplaçanten). De gewone man probeerde op andere manieren onder de dienstplicht uit te komen, bijvoorbeeld door zich niet te melden op het gemeentehuis voor de verplichte inschrijving in de militieregisters. Er zijn ook gevallen bekend van jongens die in de 19de eeuw als meisjes werden aangegeven om te ontsnappen aan die jarenlange legerdienst. Het systeem werd dan ook door velen als een zeer onrechtvaardig systeem beschouwd en vooral de socialisten en Vlaamsgezinden gingen er tegen tekeer. Het systeem bleef in ons land bestaan tot 1909.

De spanning die werd opgebouwd bij de jongeren – en hun ouders – toen de loting eraan kwam, was enorm. Al die emoties ontladden zich op de dag zelf in overmatig alcoholgebruik, baldadigheden en niet zelden in messengevechten, waarbij gewonden en doden vielen. De Rijkswacht was paraat en in de steden werd soms het leger ingezet om rellen te beteugelen. In de kranten van toen verschenen in februari en maart tal van korte stukjes over dergelijke vechtpartijen.

Over de spanning en waartoe dit leidde, staat volgende passage in het 'Soldatenleven 1830-1914': *Op een 'droeve maartdag' trokken de kandidaat-soldaten naar de hoofdplaats van het militiekanton. Om de goede gang van zaken te waarborgen eiste de militiecommissaris dat de veldwachter van de gemeente, meestal uitgedost in zijn beste uniform, de jongelui zou begeleiden. In grotere gemeenten gebeurde dit soms met de plaatselijke fanfare op kop. In de stad heerste een gespannen drukte waar vooral de herbergen zich aan te goed deden. Onder invloed van Bacchus kwam het regelmatig tot rellen tussen rivaliserende dorpen en dikwijls vloeide bloed. Angstige handelaars sloten hun ramen en deuren af en het plaatselijke garnizoen kwam de orde herstellen. Soms waren de rellen zo hevig dat de trekking moest uitgesteld worden tot latere datum.*

In hetzelfde artikel is nog het volgende te lezen: *Nadat het lotje terug gegeven was, wist men wat de toekomst brengen zou en ging men in groep verdriet of geluk bedrinken. De gelukkigen tooiden zich met veelkleurige papieren bloemen en slingers, en met het 'geluksnummer' op de revers of hoed*

gespeld begon de grote kroegentocht. De spanning waarvan men verlost was, zorgde voor een uitgelaten sfeer, die naargelang de tijd en het drankverbruik vorderde, dikwijls in ware veldslagen eindigde. De terugweg naar huis werd gemarkeerd door vernielingen aan afsluitingen en dergelijke. De plaatselijke bevolking beklagde zich soms, maar meestal werd dit getolereerd als de ontkenning van maandenlange spanning.

Voor wie er zich uitgeloot had vervaagde al snel deze gebeurtenis in de sleur van het dagelijkse leven. Voor wie erin geloot was daarentegen brak een nieuwe periode van angstige spanning aan, de oproeping en inlijving. Het zoeken naar een al dan niet vermeende reden van vrijstelling vormde een van zijn grootste kopzorgen. Een andere mogelijkheid om te ontsnappen aan de hel, die 'kazerne' werd genoemd was de vervanging.

Maar voor iedere jongeling was de loting een mijlpaal in zijn leven, de scheiding tussen kind zijn en volwassenheid. Vanaf deze dag mocht hij op café gaan, dansen en verkeren en zijn mening verkondigen. De keerzijde van de medaille was dat hij van zijn peetouders geen geschenken meer mocht ontvangen met Nieuwjaar.

't Getrouwe Maldegem was een fervente tegenstander van het lotelingen-systeem en schreef vaak (begrijpend) over de losbandigheden die ermee gepaard gingen. In Merendree gebeurde in februari 1898 het volgende: Een loteling, De Rycke van Zomergem, werd maandagavond in een gevecht aan de Durmenbrug, den kleinen vinger van zijne rechterhand afgesneden, zoo 't schijnt met een scheermes; een meeloper werd eenen arm uit de noot geslagen. Dokter Wille van Zomergem heeft de twee gekwetsten verzorgd.

Maar dat het veel erger kon schreef dezelfde krant van 4 februari 1894 over de loting in Hansbeke, Landegem, Meigem, Nevele, Poesele en Vosselare: Die hatelijke dag heeft hier droevige gevolgen gehad. Een jongeling van Poesele, zekere Van Laecke, die een vijffrankstuk had gekregen, wegens het aankondigen van een goed nummer, leverde zich aan dronkenschap over, en kreeg des avonds twist met een jongeling van de wijk Markette, onder Bellem. Van Laecke werd zoo erg in de zijde en het gelaat gestoken, dat hij in stervensgevaar verkeert en de heilige rechten heeft ontvangen.

Een zestienjarige jongeling van den Hul, zekere Oosterlinck, die geheel den dag der loting was dronken geweest, kreeg in den namiddag twist en slagen. Donderdag morgen werd hij in zijn bed dood gevonden. Daar Oosterlinck

sinds enigen tijd over pijn in het hoofd geklaagd had, blijft er nog te zien of de dood hier aan den drank of aan de slagen moet toegeschreven worden.

Stefaan De Groote

Geraadpleegde literatuur

- N.N., *'t Getrouwe Maldegem*, 2 juli 1892, 4 februari 1894, 4 februari 1898.
- DEWOLF P., *Het Soldatenleven 1830-1914* (www.abl1914.be/organisatie/loting.htm).

GEWELDDADIGE HANSBEKENAAR SLOEG OPNIEUW TOE IN BELLEM (1899)

Na zijn betrokkenheid bij de kermismoord in Hansbeke in 1881 (zie hoger) kreeg Eduard Hautekeete twintig jaar gevangenisstraf, maar kwam al na elf en een half jaar vrij. In 1899 was de ondertussen 40-jarige man werkzaam op een hofstede bij de weduwe De Graeve in Bellem en daar liep het opnieuw helemaal verkeerd.

Op 14 december 1899 ging zijn 67-jarige werkmakker, tegenover wie hij een grote haat had opgevat, hem rond halfzes 's morgens thuis ophalen, om samen naar de hoeve te trekken. Beiden woonden in de omgeving van Bellembrug. Hautekeete woonde toen langs de Leibarm en Neyrinck in een driewoonst, in een landweg die langs de gevel van Hautekeetes huis uitkwam. Hun werkgeefster woonde op het neerhof van het kasteel van de Kerckhove d'Exaerde, waarvan de bewoner op dat ogenblik gouverneur van de provincie Oost-Vlaanderen was. Er was op die hoeve nogal wat gestolen en men wees naar Hautekeete, die op zijn beurt Neyrinck verdacht.

Eerstgenoemde was blijkbaar razend van woede omwille van de aantijging. Hij koos voor een drastische oplossing.

Zoals ieder morgen stond Hautekeete zijn werkgenoot op te wachten, maar deze keer had hij een spade bij de hand. Zijn dochter kwam enkele passen na hem.

't Getrouwe Maldegem beschreef wat de niets vermoedende Neyrinck overkwam: *Zonder woordenwisseling noch de minste verwittiging, nam Hautekeete zijne spade en sloeg er zoo geweldig mede op het hoofd van Neyrinck, dat deze stervend ten gronde stortte. Hij had met den hoek der spade op het hoofd eene wonde ontvangen van 6 centimeters. De hersenen waren op den grond opengespat en aan de spade vastgekleefd. Zijn dochttertje begon te schreien en te roepen. De dader ging terug zijn huis in en kleeftde zich om.*

Seffens kwam volk bijgelopen, men droeg het slachtoffer in zijn huis; anderen liepen om pastoor, geneesheer en politie. Hautekeete is nog een hele tijd thuis gebleven, het volk heeft hem genoeg gezien doch niemand waagde het

de hand op hem te leggen; hij was een struische, kloeke kerel en wreed daarbij, zoals men ziet.

Hautekeete verdween even later in alle stilte richting Hansbeke. Men zag hem niet meer terug.

Het slachtoffer overleed drie uur later. Dokter Snoeck van Aalter kwam nog ter plaatse, maar de geneeskundige hulp kwam te laat. Hij werd de volgende dag al begraven.

De vrouw van het slachtoffer was op het dorp toen de misdaad gebeurde. Zij paste er een zieke op. *Men kan denken welke wrede slag het droevig nieuws was voor de arme vrouw* besloot de krant.

Het parket kwam ter plaatse. Men wist te vertellen dat Hautekeete inlichtingen had genomen in Deinze over de vertrekuren van de treinen naar Frankrijk. Vermoedelijk is hij dan ook in die richting verdwenen. Hij liet een vrouw en klein kind achter.

Eén van de moorddadigste figuren uit de streek was hiermee in alle stilte verdwenen. De kans bestaat dat hij zich aanbood bij het Franse vreemdelingenlegioen om aan arrestatie te ontsnappen, en geen vragen werden gesteld over wat men op de kerfstok had.

Stefaan De Groot

Geraadpleegde bronnen

- N.N., Bellem - Moordpoging, 't *Getrouwe Maldegem*, 17 december 1899.

FIETSENMAKER KAREL HAERENS UIT GENT VERMOORD LANGS BRUGSE VAART IN HANSBEKE VOOR 20 FRANK (1903)

Zouden wij nu waarlijk in den tijd van Stroobandt uit den feuilleton¹ van Aalter terugkeren! vroeg men zich af in 't *Getrouwe Maldegem*. Het ging om de moord op Karel Haerens, afkomstig uit Grammene, die echter al enige tijd in Gent woonde door wat de krant omschreef als: *Een jonge snotneus van 18 jaar die zegt dat hij op een velo 20 frank tekort kwam en daarom den velomaker doodschoot en bestal.*

De moordenaar Ernest-René Goesaert, die toen in Lovendegem woonde, was op dinsdag 1 december in Gent bij Haerens geweest, een 33-jarige fietshandelaar in de Holstraat om een fiets te kopen. Hij had echter geen geld op zak en vroeg aan de fietsenmaker om hem per fiets te vergezellen naar Hansbeke, zijn woonplaats, om het geld op te halen. De vrouw van Haerens had liever niet dat hij meeging en drukte er op dat hij voor het donker best terug zou zijn.

In Hansbeke aan het veer sloegen zij de weg in naar de Galgstraat. Zij gingen aan Durmen bij Van Severen de herberg De Eekput binnen, waar de moordenaar meende dat één van de vele dochters wel een naaimachine zou willen kopen. Dat bleek niet het geval te zijn, waarop het duo de weg verderzette, na het drinken van een glas bier.

De moordenaar reed voorop, zocht een eenzame weg uit, de Hammestraat, op tweehonderd meter van de Vaart, trok plots een revolver en loste vijf schoten op de verraste medefietser. Een schot trof de fietsband waardoor hij op de grond viel. Karel Haerens werd getroffen in de pols en driemaal in de borst, waardoor de man op slag dood was. Het was toen twee uur in de namiddag. Volgens *Het Nieuws Van Den Dag* ging het om een revolver van zwaar kaliber, want de schoten werden tot in het dorp van Hansbeke gehoord, ongeveer een kwartier verder.

¹ Verwijzing naar het populaire feuilleton 'Rond Aalter in den Franschen Tijd' door de Aalterse politiecommissaris H. Van de Genachte dat toen liep in 't *Getrouwe Maldegem* en in 1904 in boekvorm werd uitgegeven. Dergelijke volksromans in de kranten waren toen immens populair.

Vooruit wist te melden dat het lijk in de gracht werd getrokken en dat dr. Kluykens uit Landegem in Hansbeke het onheilspellende bericht *Mijnheer de dokter, er ligt ginder iemand vermoord.* kreeg toegeroepen door een onbekende man op een fiets.

Werklieden van landbouwer Victor Martens die loof trokken, dachten eerst dat er op vogels werd geschoten. De 14-jarige Verheye, koewachter bij Martens, kwam dichterbij en zag dat de moordenaar de zakken van het slachtoffers ledigde. Hij durfde niet dichterbij te komen en waarschuwde zijn vader. Die kwam ter plaatse en zag de moordenaar traag weggaan, naast zijn fiets. Plots sprong hij op zijn fiets en reed langs de Brugse Vaart terug richting Gent. Het slachtoffer lag in een droge gracht. Landbouwer Martens bracht hem met paard en kar naar het lijkenhuisje in Hansbeke.

Timmerman René Schaelens van Hansbeke had samen met de moordenaar bij M. Geirnaert van Drogen gewerkt. Hij beschikte over een foto van hem. De volgende dag werd die foto door de politie getoond aan de vrouw van Haerens, die hem onmiddellijk herkende.

Nadien raakte bekend dat de moordenaar twee uur had moeten wachten in de woning van Haerens, toen die de fiets rijklaar maakte. Hij vulde die tijd door met de kinderen te spelen en de jongste had nog op zijn knieën gezeten.

Na zijn misdaad trok Goesaert van Hansbeke naar Lovendegem in het Oostveld en dronk er een glas in de herberg van Gryp. Vervolgens ging het naar de herberg van Pol De Baets in de wijk Appensvoorde, naast de herberg van De Weirdt. Hij bleef er tot 's avonds en trakteeerde er zelfs.

Goesaert had geen vaste woonplaats. Hij woonde soms bij zijn ouders in Sint-Eloois-Vijve en trok regelmatig naar kennissen in Gent. De nacht voor de moord bracht hij door in de herberg van Lameire, Nijverheidslaan 6. Lameire was familie van timmerman Geirnaert uit Lovendegem, waar hij enige tijd werkte.

De beenhouwer Courtens van op de Reep, waar de moordenaar werd aangehouden, schreef aan een plaatselijk blad: *'s Avonds kwam de plichtige te mijnent, om 8 uur, en dit van wege mijne zuster, ten einde slaping te bekomen, daar er niets open was. Het werd hem geweigerd, en het is enkel op*

aandringen van mijn zoon, één zijner vroegere schoolmakers, dat hem werd toegestaan bij mijn eigen zoon te slapen, daar, gezien wij zijne ouders als deftige lieden kennen, wij hem om vier uur nachts niet op straat konden laten lopen. Het is dan ook in het bed waar hij geslapen had, dat hij werd aangehouden. Voegen wij hier nog bij dat de moordenaar volkomen kalm was, 's avonds smakelijk een biefstuk heeft gegeten en 's nachts zeer goed heeft geslapen, tot 's morgens 8 uur.

Hij had in Gent twee woonplaatsen opgegeven, één aan de Palinghuizen en één op de Beestenmarkt en legde volledige bekentenissen af. Hij beweerde dat Haerens hem had aangevallen en dat hij enkel zijn zakhorloge had gestolen. Maar het parket constateerde dat Haerens was neergeschoten toen hij op zijn rug lag. Haerens had wel zelf een revolver meegenomen, een gewoonte als hij naar den buiten ging, had hij aan Goesaert verklaard.

Het kwam uiteindelijk niet tot een wedersamenstelling. 't *Getrouwe Maldegem* besloot het artikel met: *Mocht hij naar Hansbeke gebracht zijn hij wellicht door het volk doodgeslagen zou worden, want heel wat personen stonden hem gewapend op te wachten.*

Het ongelukkige slachtoffer van de moord is op vrijdagvoormiddag om 10 uur begraven. Ook vele Gentenaars waren gekomen. Al de deelnemers aan de begraafing weenden. De vader van M. Haerens was zo hevig ontroerd, dat men hem moest wegleiden. De verslagenheid in de streek is algemeen. (Het Laatste Nieuws van 6 december)

Stefaan De Grootte

Geraadpleegde bronnen

- N.N., Gentenaar vermoord in Hansbeke, *Het Laatste Nieuws*, 3 december 1903.
- N.N., Hansbeke - moord, *Het Nieuws Van Den Dag*, 3 december 1903.
- N.N., Een Gentenaar vermoord te Hansbeke, *Vooruit*, 3 december 1903.
- N.N., Nog de moord op de heer Aerens, *Het Laatste Nieuws*, 4 december 1903.
- N.N., De moord te Hansbeke, *Vooruit*, 4 december 1903.
- N.N., Uit Hansbeke, 't *Getrouwe Maldegem*, 6 december 1903.

THEOPHILE KERRES (NEVELE): NET TERUG UIT AMERIKA EN 'S NACHTS GEDOOD DOOR SLUIPSCHUTTER (1903)

Zoals toen zovelen trok Theophile Kerres, (°Nevele 14 maart 1872), landbouwer van beroep, vanuit Nevele naar Amerika, waar al drie van zijn broers woonden. Hij reisde een eerste keer rond 1894 naar de Nieuwe Wereld en vestigde zich in Kewanee (Illinois).

Zijn vader Jan François, koopman en tapper bijgenaamd Langen Cies, was zeer gekend in de streek en woonde in Nevele op de weg richting Vinkt. Hij was naargelang van het seizoen koopman in fruit, varkens en konijnen en gehuwd met Clemence Snoeck.

Enkele jaren later verscheen Theophile opnieuw in Nevele om enige tijd nadien voor een tweede keer op 17 februari 1899 te vertrekken met het stoomschip ss Friesland. Ondertussen was hij op 29 september 1897 in Nevele gehuwd met Marie De Vos (°Nevele 11 mei 1873), de dochter van Ivo (°Kruishoutem) en van Virginie Snoeck (°Nevele).

Zijn vrouw Marie vertrok iets later, op 22 mei 1899, met de ss Kensington naar Kewanee om er haar echtgenoot te vervoegen. Hij werkte er in een gieterij. Zij reisde samen met Marguerite, haar kindje van vijf maand oud, geboren in Nevele op 25 november 1898. Maar toen het kind al na acht maanden overleed, keerde de echtgenote alleen terug.

Zij trok in bij haar zus Mathilde, echtgenote van Emiel Notte. Hun vader Ivo was een huisschilder en stoeldraaier en woonde in het gehucht Egelaere¹, meer bepaald het IJzeren Eeksen.

Enkele jaren later, op 6 juli 1903, dook Theofiel Kerres onverwacht terug op in Nevele. Hij was met de laatste trein gekomen en bezocht zijn vrouw in de herberg In den Egelaer. Het herenigde koppel besloot er de nacht door te brengen, omdat de echtgenote haar zus Mathilde niet alleen wou laten. Haar man werkte op dat ogenblik als seizoenarbeider in Frankrijk.

¹ Het gaat om een in Nevele (nog steeds) bestaande wijk, gelegen in noordoostelijke richting in het verlengde van de Zeistraat. Egelare, vroeger: Legelare, d.w.z. laag gelegen open plek.

Kerres en zijn vrouw gingen rond 21 uur slapen op de voutekamer (boven de kelder), waarvan het venster achteraan uitgeeft op de moestuin. *Ik ben dat Belgisch bier niet meer gewoon. Ik heb er dorst van, ik ga wat water drinken* deelde hij rond 22u30 mee. Bij het buitenkomen werd hij in de borst getroffen door een hagelschot. Hij viel achterover en zou nog geroepen hebben: *Ik ben geschoten*. Hij overleed onmiddellijk met het waterkannetje naast zich.

Het was zijn schoonzus die de burens Mestdagh en D'Haeyere alarmeerde. Maar die durfden eerst niet buitenkomen. Uiteindelijk kwam zijn vrouw toegesnel, maar samen met de burens constateerde men zeer snel dat niets meer kon worden gedaan voor het slachtoffer. De dader was spoorloos verdwenen.

Het parket uit Gent deed een onderzoek. Ook de wetsdokters Leloucq en Duchateau stapten af. Men vond de koker van een kardoes op de plaats van de moord. In ieder geval was het via een wegkel vrij eenvoudig om tot aan het kelderraam te komen. Men vond voetstappen alsof iemand de bewegingen van het slachtoffer had bespied.

Emiel Notte, schoonbroer van Kerres, werkte op het ogenblik van de moord in Frankrijk. Hij was op Pinksteren nog thuis geweest, maar opnieuw vertrokken, omdat hij niet wist dat Kerres naar huis zou komen.

Over de drijfveer wordt nogal veel geklapt, maar stillekes wist 't Getrouwe Maldegem nadien te vertellen. Dat zou mogelijk de nieuwe relatie kunnen zijn die zijn vrouw was aangegaan, toen ze al die jaren alleen in Nevele verbleef.

In *Het Nieuws Van Den Dag* van 7 juni werd echter een link gelegd met een diefstal bij de kinderen Beelaert in Nevele. Er werd toen 15.000 BEF ontvreemd, een zeer groot bedrag in de periode. De daders werden niet ontdekt, maar mogelijk wist Kerres meer en bracht zijn terugkeer bepaalde mensen in verlegenheid.

Stefaan De Groote en André Stevens

Geraadpleegde bronnen

- N.N., Geheimzinnige misdaad, *Het Nieuws Van Den Dag*, 7 juli 1903.
- N.N., Moord te Nevele, *Het Nieuws Van Den Dag*, 8 juli 1903.
- N.N., Nevele, 't *Getrouwe Maldeghem*, 7, 14 en 21 juni 1903.

DE GEHEIMZINNIGE MOORD OP MIJNHEER DEN ABBÉ IN VOSSSELARE (1906)

Op 5 juni 1906 stonden Nevele en Vosselare in rep en roer, toen die morgen in de grote vijver aan zijn woning, mijnheer den abbé, zoals hij in de wandeling werd genoemd, dood werd aangetroffen. *Eene massa dorpingen zijn naar de plaats gesneld waar het drama gebeurde* schreef Vooruit van 6 juni.

Duitse soldaten in 1916 aan de grote tuinvijver op het einde van de Langemunt, waar in 1906 pater Valère Dujardin vermoord werd aangetroffen door zijn vader en de bureu.

Valère Victor (of Valeer voor de vrienden) Dujardin was immers graag gezien in het dorp en had de naam welstellend en mild te zijn. Ondanks zijn nog jonge leeftijd, 45 jaar, was hij voor de buitenwereld een rustend en rentenierend geestelijke (oud-redemptorist). Hij kwam eenvoudig over en de contacten met de andere priesters waren goed, verklaarde men. De bewoners vertelden verder aan de journalisten die kwamen toegestroomd dat het hun

niet bekend was dat hij vijanden had. Hij wandelde graag in de grote tuin en viste en zwom regelmatig in de grote vijver.

In 't Getrouwe Maldegem stond een beschrijving van de voormalige pater: Wij hebben 't portret van priester Dujardin gezien, dat maar over enige dagen getrokken was. Een kloek gevormd hoofd, een paterskop gelijk er gebeiteld staan op de oude zerken.

Maar het verleden en de levenswandel van den abbé, geboren in Kortrijk op 21 februari 1865 bleek toch voer te zijn voor heel wat speculatie en dat kwam geleidelijk aan bod in de vele persartikelen.

Hij had de gewoonte 's avonds in zijn tuin te wandelen en soms met een bootje op de vijver te varen of te zwemmen. Het was daar dat laat op de avond één of meerdere belagers hem hebben opgewacht. Voor dit artikel maakten we gebruik van een hele reeks bronnen uit week- en dagbladen, aangevuld met het onderzoek van voormalig bestuurslid van de heemkundige kring het Land van Nevele Jozef Van De Castele in de jaren zeventig.¹

Abbé kocht vroegere woning van de familie De Deurwaerder-Fobe

In de volle zomer van 1903, op 14 juli, kwam de gewezen Kortrijkse pater redemptorist in Nevele wonen, meer bepaald op de grens met Vosselare, net waar de Langemunt begint. Hij had naar verluidt met de middelen van een erfenis het domein voor 72.000 BEF gekocht van de familie Jottier uit Deinze².

'Den Abbé' was dus amper 41 jaar toen hij in Nevele kwam rentenieren. In 1905 kwamen ook zijn vader en zijn zuster uit Kortrijk bij hem inwonen. Er

¹ Toen er een nogal intimiderende telefoon kwam, van iemand uit Deinze, met de eis om het potje gedekt te houden, besliste Jozef Van De Castele om zijn bevindingen niet te publiceren. Naar die reactie, toen al zeventig jaar na feiten hebben we het raden. Maar mogelijk had het te maken met de kwestie van de levensverzekering of de eventuele homofiele geaardheid van de priester.

² Een andere bron heeft het over mevr. Brandt Anna Francisca, grondeigenares (°Gent 26.7.1829), weduwe van Brandt Eduard Joseph, die was verhuisd naar Deinze (samen met dochter, schoonzoon en kleinkinderen), Kortrijkstraat, op 16 januari 1904.

is verder sprake van een meid Irma Bollaert, terwijl het bevolkingsregister eveneens de knecht Leonard Maenhout vermeldt.³

Het huis werd kasteelken genoemd, maar was niet uitzonderlijk imposant als woning aan de straatkant van drie verdiepingen. Er was wel een heel grote tuin. Het pand stond vlakbij het kruispunt van wegen, naar Leerne en naar de centra van Nevele en Vosselare. De tuin werd op het einde begrensd door de herberg 'In den Vos', waar den abbé al eens een kaartje kwam leggen en dat eveneens behoorde tot het domein. Een poortje gaf via zijn tuin verbinding met die herberg. *Aan de ander kant stond het huis van de notarisfamilie Van Roy, die zo merkte het ook in Nevele populaire en Vlaamsvoelende Getrouwe Maldegem op in zijn jonge tijd nog postmeester is geweest in Nevele.* De Van Roys waren in ieder geval goed bevriend met den Abbé, die zelf overigens eveneens goede contacten had met de familie Buysse.

Incidenten in het verleden konden verband houden met de moord

Pastoor Dujardin was oorspronkelijk redemptorist in Kortrijk. In sommige kranten werd vermeld dat er toen een conflict ontstond met het klooster wegens een erfenis. Het geschil werd voor het gerecht uitgevochten. Hij kreeg blijkbaar gelijk en verliet uiteindelijk de orde. Maar tegelijk kreeg hij van de kerkelijke overheid van West-Vlaanderen een verbod om nog pastoraal actief te zijn in die provincie, wat kan verklaren waarom hij op vrij jonge leeftijd zich plots in Nevele vestigde.

Maar er is nog een ander conflict dat eveneens tot een rechtszaak leidde, en zou te maken hebben met de vermoedelijke homofiele voorkeur van de abbé. In 1897 had hij samen met een medebroeder het klooster verlaten, maar beide mannen bleven het kloosterkleed verder dragen tot grote ergernis van hun gelovige omgeving. Hun naam staat in de archieven van de rechtbank in Kortrijk van 1899. Een Kortrijks pastoor had in een sermoen de gelovigen aangespoord om drie Weesgegroeten te bidden voor het zielenheil van de twee redemptoristen die 'samen in zware zonde leefden'. Beide mannen spanden met succes tegen die pater een proces in wegens eerroof.

³ Maenhout Leonard, knecht ("Vinkt 4.2.1885) komt uit Vinkt op 16.1.1904; verhuisde naar Vinkt op 6.7.1905.

Hun advocaat was niet minder dan de bekende en vrijzinnige liberaal Paul Emile Janson.⁴

Die rechtszaken en de commotie daarrond zou dus één van de motieven kunnen zijn voor de moord.

Dood aangetroffen in eigen vijver

Valeer Dujardin was de dag vóór de misdaad naar de Heilig Haarprocessie van Kortrijk geweest en liet zich nadien vanuit het station van Deinze met zijn auto naar huis voeren.

Een andere krantenbron stelde dat het onjuist was dat Dujardin in Deinze was afgehaald met de auto. Hij was vroeger dan verwacht met de trein van Kortrijk gekomen. Via Bachte is hij in het gezelschap van een vrouw, die werkzaam was in de melkerij van Nevele, langs Bachtekouter naar Vosselare gewandeld. In Vosselare werd de pastoor aangesproken door een dronkaard die hem geld vroeg. De priester wees hem af, met de mededeling dat hij later mocht komen, als hij nuchter was.

Thuis nam hij het avondmaal en wandelde daarna met zijn vader nog even in zijn tuin. Na 21 uur zijn beiden teruggekeerd in de woning, maar den abbé rookte nadien nog even een sigaar in de tuin. Om 22 uur begaf hij zich naar de herberg 'In den Vos' om vogelzaad te kopen. Nadien weet men niet meer wat er precies is gebeurd.

's Morgens diende priester Dujardin de eerste mis op te dragen in Vosselare, iets wat hij in principe iedere dag deed, maar hij kwam die bewuste dag niet opdagen.⁵ De pastoor van Vosselare deed noodgedwongen zelf de mis en verwachtte dat zijn confrater zou opdagen voor de daaropvolgende viering.

⁴ Dat pater Dujardin werd verdedigd door advocaat Paul-Emile Janson (Brussel, 30 mei 1872 - concentratiekamp Buchenwald, 3 maart 1944) is opmerkelijk. Janson kwam uit een uitgesproken liberale en vrijzinnige familie en was van 1937 tot mei 1938 zelfs eerste minister van het land.

⁵ *La Flandre Liberale* wist nog dat hij regelmatig de mis deed in de kapel van het klooster van de Franse nonnen

Den Abbé werd dood gevonden in zijn vijver.

Toen die er nog steeds niet was, stuurde hij de koster of misdienaar naar de woning om te vragen wat er haperde. De 70-jarige vader was juist opgestaan, ging naar de kamer van zijn zoon en zag dat die niet in bed was geweest. De man had onmiddellijk een slecht voorgevoel dat er iets was voorgevallen. De zuster van den abbé was niet thuis. Hij begaf zich naar zijn buurman, notaris Van Roy. Ook de jonge Michiels van 'In den Vos' werd erbij geroepen en samen begonnen ze een zoektocht in de tuin.

De beide mannen zagen iets vreemds in de vijver. Er was een dikke stok, *peers* of staak in de vijver geplant en met een haak vastgemaakt aan een overhangende boom. Het was de stok die hij gebruikte om zich met het bootje op de vijver te begeven en te vissen. Even dacht men dat er vissers waren binnengedrongen in de tuin. De haak werd losgemaakt en de staak bovengehaald door Michiels. Onderaan bevond zich in eerste instantie het zwarte priesterkleed van de abbé. 't *Getrouwe Maldegem* beschreef wat er verder gebeurde: *De notaris en de meid moesten vader Dujardin in hunne armen rechthouden, de jonge Michiels trekt voort en brengt heel het lichaam op het gras.*

Er werd na de wel zeer akelige ontdekking onmiddellijk alarm geslagen. De veldwachter en een arts kwamen als eersten ter plaatse.

De dader had kloefen aan, constateerde het Gentse parket

Het parket van Gent begon onmiddellijk een onderzoek. Hij was in de vijver gegooid, maar voordien was een koord driemaal rond de hals gebonden, zonder de dood te veroorzaken. Over zijn mond zat een zakdoek en zijn benen waren bij de voeten vastgebonden met zijn riem. Men stelde verder vast dat de misdaad gepleegd was in het prieeltje aan de moestuin, een 60-tal meters van de vijver. Er werden sporen van een gevecht gevonden. Vermoedelijk had den abbé eerst een slag gekregen. Het lichaam werd dan naar het water gesleept en leefde overigens volgens de wetsdokter nog toen het in de vijver terecht kwam, want er is een liter water in de maag gevonden.

Het gouden uurwerk was niet meegenomen en stilgevallen op 12u30. De geldbeugel was dan weer wel spoorloos. Vlaktbij de vijver lagen messen, die echter niet waren gebruikt. Eén ervan behoorde aan het slachtoffer. Men ging ervanuit dat er meerdere personen betrokken waren, want den abbé was een grote en struise man en dus niet gemakkelijk om te overmeesteren. Veel andere sporen werden er niet meer gevonden, maar minstens één van de daders had kloefen aan. Aan een poortje dat uitgeeft op de steenweg naar Vosselare heeft men een frank en twee stukjes van 10 centiem gevonden.

De dokter stelde vast dat het slachtoffer een klap op het hoofd had gekregen met een ijzeren stang die was bevestigd aan het hekje van de moestuin. *Het*

gelaat van de vermoorde was al erg gezwollen en ijselijk verwrongen voegde het weekblad *Volksrecht* van 10 juni 1906 er voor haar lezers nog aan toe.

De haak waarmee de staak was vastgebonden aan een boomtak, bevond zich gewoonlijk in de één of andere boom.

Door het gerecht werd vastgesteld dat:

- ‘den Abbé’ water in zijn longen had en dus door verdrinking om het leven was gekomen;
- het touw rond zijn hals hem niet kon hebben gewurgd;
- de prop in de mond hem niet kon beletten te roepen of te ademen;
- de moordenaars wellicht de tuin kenden;
- de sporen van een eventueel gevecht met de moordenaar uitgewist waren door het verslepen van het lichaam.

Enkele dagen na de moord stapte het parket opnieuw af in Vosselare. Procureur-generaal Napoleon De Pauw had de zaak naar zich toegetrokken en kwam nu zelf naar Nevele om poolshoogte nemen. Het gerucht deed de ronde dat de gendarmerie van Nevele een spoor had. Men verwachtte zelfs een aanhouding. Maar uiteindelijk zijn er nooit daders gevonden.

Ondervragingen in Nevele en Vosselare

Ook de verschillende ondervragingen door onderzoeksrechter Herssens, bijgestaan door zijn substituut Van Malleghem en de griffier, leverden niets op. De eerste personen die werden gedagvaard en tot tweemaal toe ondervraagd, waren de dochter van weduwe Van Steenkiste en haar broer Cyriel. De Van Steenkistes hadden veel contact met Dujardin en leverden hem boter, melk en eieren. Cyriel ging er dikwijls in gezelschap van de zonen Michiels kaart spelen.

De beide zonen Michiels en Cyriel Van Steenkiste waren die maandagavond om 11 uur samen vanuit het dorp naar huis gegaan. Het was toen Sinksenkermis. Marie Mesure, vrouw van Camiel Van Laere, die rechtover het huis woonde, meende omstreeks 10u30 een schreeuw te hebben gehoord. Zij stond op en opende een venster. Zij hoorde echter niets meer en iets zien kon ze niet, want er stonden gebouwen tussen haar huis en de tuin.

De hond van den abbé was niet gebonden, maar liep los rond in een hekwerk, dat niet zo ver van de plaats van de misdaad stond. Het dier had de worsteling wellicht gehoord, maar heeft op geen enkel ogenblik geblaft. Het zou dus kunnen dat het goede bekenden waren voor het dier.

Er werden nog een reeks andere mensen verhoord: de twee gebroeders Santens, een zekere Toller, en ene Huffel uit den Hul, Jottier uit Deinze, een jongeman uit Kortrijk en de twee zoons Michiels, maar zij vertelden geen nieuwe elementen. Er werd bekeken of de betrokkenen schrammen vertoonden van een mogelijk gevecht.

Ook langs de straat waar 's avonds nog passage was of bij de meest nabije bureu, had blijkbaar niemand iets gehoord. *De zaak raakt door een dikke nevel bedekt* schreef 't *Getrouwe Maldegem* enkele weken na de moord.

Men ontdekte wel de herkomst van de rond geslepen zgn. lierenaar (knipmes). Den abbé had het mes, zoals het in fabrieken werd gebruikt, gekregen van een knaap van den Hul om er in de vijver gevangen vissen mee te stroppen.

De onderzoekers concludeerden uiteindelijk dat de moord door één persoon werd uitgevoerd, en dat deze van niet ver kwam (droeg klompen). De vreemde manier om hem onder water te houden, was mogelijk ingegeven door het feit dat den abbé een zeer goede zwemmer was.

Zelfmoord werd niet helemaal uitgesloten

De verschillende maatschappijen waar den abbé verzekeringen had lopen, argumenteerden echter dat het om zelfmoord ging en probeerden wellicht op die manier onder de uitbetaling van grote bedragen uit te komen. Dit was moeilijk hard te maken. Toch werd zelfmoord in eerste instantie door de onderzoekers niet helemaal uitgesloten. Zo werd door het parket een behendige zwemmer uit Gent ingeschakeld om in de vijver te testen of het mogelijk is om de staak te bevestigen met vastgebonden handen.

Want hoewel dus zeer weinig waarschijnlijk, wezen immers toch enkele elementen in de richting van zelfmoord want:

- zijn leven als homofiel en uitgetreden redemptorist kon door hem als uit-zichtloos zijn beschouwd;
- er is de mogelijkheid dat hij een jongeman uit Vosselare en zijn eigen fa-milie via verzekeringen financiële middelen probeerde te bezorgen;
- hij kon onmogelijk alle kosten dragen: koopsom huis en premies verzeke-ringen;
- hij liet kort voor zijn verdacht overlijden door een Nevels fotograaf nog een foto maken van zichzelf;
- de slag op het hoofd was onvoldoende om de dood te veroorzaken. Ook het touw rond de nek en de zakdoek hebben noch wurging noch verstik-king veroorzaakt;
- de misdaad was vrij omslachtig uitgevoerd, moet veel tijd in beslag geno-men hebben en maakte het mogelijk dat een moordenaar werd betrapt.

Sommige kranten en weekbladen meenden dat de moord door een 'strooien man', dus in betaalde opdracht was gepleegd. Dat zou ook de reden zijn geweest, waarom er niet was binnengedrongen in de openstaande woning. De persoon kon van ver zijn gekomen, meende men, maar kende blijkbaar de gewoonten en de tuin van den abbé. Men vond het verder vreemd dat de moordenaar of moordenaars zo lang ter plaatse waren ge-bleven.

Verband met de mogelijke homofiele voorkeur van de pater?

In Nevele gonsde het van de geruchten over de homofiele voorkeur van de pater, die volgens sommigen daartoe een paar adresjes had in de zeer slecht befaamde wijk den Hul. Zijn huis lag immers dicht bij de Zeistraat en de Blasi-usdriesstraat, waar toen nogal wat mensen aan de rand van de maatschappij leefden, letterlijk en figuurlijk. Den abbé was er niettemin een graag geziene gast.

Hij ging 's avonds regelmatig met enkele jongemannen 'In den Vos' kaart-spielen, de herberg die aan zijn tuin grensde en ook tot zijn domein be-hoorde. Via een poortje was er immers een directe toegang tot de tuin. Was de moordenaar trouwens via het poortje in de tuin geraakt?

't *Getrouwe Maldegem* citeerde dat er een (wellicht summier) onderzoek is gebeurd over die piste, maar dat die niets opleverde. Meer nog, het onderzoek pleitte hem volledig vrij van dergelijke feiten wat wel een opluchting betekende voor de familie, voegde de krant er nog aan toe.

Omgang met vrijzinnigen toen helemaal niet vanzelfsprekend voor een geestelijke

Opvallend voor een katholieke priester en zeker in een tijd waar beide groepen elkaar hevig bekampten, was zijn omgang met vrijzinnigen. Volgens de Gentse kranten *Vooruit* en *La Flandre Liberale* had hij zeer ruime filosofische en zelfs liberale ideeën.⁶ Zo was hij bevriend met zijn buur, de vernoemde notaris van Roy en de familie Buysse, wist het socialistische *Volkskracht*.

Sommigen in Nevele vonden het vreemd dat noch Cyriel Buysse noch Virginie Loveling als tijdgenoten iets hebben geschreven over die kwestie in hun talrijke verhalen en romans. Volgens Buyssebiograaf Joris Van Parys is dat wellicht niet zo verwonderlijk: *Virginie Loveling woonde al vanaf 1880 in Gent en Buysse vanaf 1896 in Den Haag. Wat er na 1900 in Nevele gebeurde, beroerde en inspireerde hen veel minder dan wat ze meemaakten of hoorden vertellen toen ze nog in het dorp woonden. Buysse was en bleef antiklerikaal, maar in zijn portretten van pastoors is dat veel minder evident dan zijn reputatie doet vermoeden. Alleen de onderpastoor in de novelle Paatros is een karikatuur (misschien was de onderpastoor die model stond dat ook). De enige van zijn pastoors die als type enigszins verwant is aan de Abbé-figuur is meneer Désiré, de broer van het kwezeltje in Het Ezelken. Maar er waren wel meer pastoors in Vlaanderen die samenwoonden met hun zuster en van het goede leven hielden... Overigens: Buysse zal het verhaal natuurlijk wel gekend hebben en als vriend van notaris Van Roy, buur van den abbé, wellicht met meer details dan de meeste Nevelaars.*⁷

Vooruit van 9 juni wist mee te delen dat de pastoor een liefhebber was van de auto. Zo was hij kort voor zijn dood nog uitgereden met Van Roy en de familie van advocaat Arthur Buysse. Die laatste had een huis in Landegem.

⁶ Dat is wellicht de reden waarom de krant zich zeer sterk vastbeet in de affaire en er een hele reeks artikels over schreef.

⁷ E-mailbericht van Joris Van Parys aan Jan Luysaert op 1 maart 2004.

De financiële kwestie

Was den abbé wel een welstellend man?

De aandacht van het parket werd snel getrokken op de eigenaardige financiële situatie van de betrokkene. Hij had in ieder geval een hele financiële constructie opgebouwd en waarvan hij leefde was ook niet echt bekend. Hij leek in juni 1906 maar over een bescheiden bedrag te beschikken dat niet overeenkomstig was met zijn grote levenswandel. Om die reden stapte men af in Kortrijk en was er een gesprek met de advocaat die de belangen van den abbé verdedigde.

Sommige kranten benadrukten dat hij een grote som geld had geërfd en mild was voor de armen. Het was duidelijk dat hij geld had, meende men. Hij beschikte blijkbaar toen al over een auto, uitzonderlijk in die tijd, waarmee hij familieleden uit Kortrijk en Brussel kon (laten) afhalen in het station van Deinze. In een paar gevallen had men het ook over het klooster in West-Vlaanderen, dat door het uitreden van de pater veel geld was kwijtgeraakt. *De Gazet van Gent* veronderstelde dat hem regelmatig een rente betaald werd, op basis van een overeenkomst, aangegaan na een proces met de kloosterlingen.

Betaling domein in Nevele: een financiële molensteen rond de hals van den abbé?

Het domein dat hij in 1903 had gekocht was - behalve de rente - gekocht op krediet en hij diende tegen 1 juli de koopsom van ongeveer ca. 70.000 BEF te betalen. Dat groot bedrag was ongetwijfeld op zijn minst een zeer grote zorg voor den abbé.

Levensverzekering ten gunste van Van Steenkiste

Hij had een verzekering gesloten ten gunste van zijn vriend Van Steenkiste voor 20.000 BEF. Dit lijkt allesbehalve een groot bedrag in 2015, maar was in die tijd toch een klein fortuintje en zowat de waarde van een kleine woning. De vraag rees waarom dat was gebeurd. Dit voedde de geruchten dat de pastoor homoseksueel was. Van Steenkiste werd herhaaldelijk onderzocht door het parket.

Reeks levensverzekeringen ten gunste van familieleden

Er waren bovendien heel wat vragen van het parket rond die hele reeks levensverzekeringen die hij had gesloten. Volgens *Vooruit* ging het om twaalf levensverzekeringen voor elk ongeveer 100.000 BEF, alles samen een duizelingwekkend bedrag in die tijd. Voor al die verzekeringen diende hij jaarlijks 35.000 à 40.000 frank aan premies te betalen. Wellicht had hij daarvoor een hypotheeklening op zijn huis genomen, iets wat eveneens in een krant werd gesuggereerd. Hij had weliswaar een eerste premiebedrag aan 13.000 euro uitbetaald, maar meer was wellicht niet meer mogelijk.

De meeste van die verzekeringen waren overigens pas in het voorjaar 1906 gesloten. Waarom hij zich voor zo'n hoog bedrag verzekerde, had men het raden. In ieder geval waren er in de toekomst enorme middelen nodig om de hypotheeklening, verzekeringspremies, koopsom voor het domein te betalen. Mogelijk was hij op het financiële vlak dus totaal in de knel geraakt. Dat was in ieder geval de stelling van de verzekeringsmaatschappijen, die de visie van zelfmoord naar voren bleven schuiven. Volgens hen was de pastoor ten einde raad en had hij al die verzekeringen op naam van zijn familie en één externe persoon laten sluiten om hen na zijn dood niet in nood achter te laten.

Men vroeg zich in het dorp af waarom een dergelijke hoge verzekering nodig was, iets dat men wel logisch vond bij een rijke persoon zoals een arts, notaris of handelaar die bij overlijden een weduwe en veel kinderen zou achterlaten, maar niet voor een geestelijke. Het onderzoek spitste zich toe op de begunstigen van het testament van de abbé.

Roofmoord ook mogelijk

Er werd door de Nevelaars in ieder geval enorm gespeculeerd over de geheimzinnige zaak, vooral over de verzekeringen. Maar roofmoord bleef ook mogelijk, want hij had de naam altijd veel geld op zak te hebben. Hij was bovendien zeer mild en daardoor geliefd. Dat hij werd vermoord door visers die op zijn domein aan het stropen waren, bleef ook nog een mogelijkheid.

Sommigen legden een verband met de moord die op 22 juni 1903 werd gepleegd op Theophile Kerres (zie hoger), die terug was gekeerd uit Amerika,

maar al dezelfde nacht doodgeschoten. Ook die dader bleef onvindbaar. Opvallend is dat ongeveer honderd jaar eerder, de pastoor-deken van Nevele eveneens in zijn woning werd vermoord.

Het parket opteerde uiteindelijk voor de moordversie want:

- hij kon onmogelijk zelf zijn benen vastbinden, zichzelf aan een lange stok binden en zichzelf nog eens in het slijk van de vijver vaststeken;
- er zijn sporen van voetstappen en van klompen ontdekt in de buurt van de vijver;
- den abbé had water in zijn longen en is dus in het water gegooid.

Familie van den Abbé

Vooruit van 7 juni zoomde in op de familie van de pastoor. Er was een schoonbroer, M. Sabbe, van Brussel. Twee broers woonden in Kortrijk. Eén van hen was de ongehuwde olieslager Julien Dujardin. Broer Hector was gehuwd en had verscheidene kinderen. Verder was er een zus Elodie, die samen met de 70-jarige vader inwoonde in Vosselare. Elodie bevond zich op het ogenblik van de moord in Brussel.

Begrafenis riep ook vragen op

De begrafenis lokte heel wat volk, maar minder dan verwacht, schreven zowel *Vooruit* als *La Flandre Liberale*, die een correspondent naar Nevele hadden gestuurd en een aantal interviews afnamen.

Enkel de dorpsbewoners en familieleden waren aanwezig. Men vond het opvallend dat er behalve de drie pastoors die de dienst leidden, geen enkele geestelijke aanwezig was, want normaal gezien zijn alle pastoors uit de streek aanwezig wanneer een collega wordt begraven. Vader Dujardin, 76 jaar, was eveneens niet op de begrafenis. De man, een voormalige mijnwerker, was blijkbaar nog te zeer aangedaan door het gebeuren.

Tot ontevredenheid van een aantal mensen werd geen lijkrede gehouden. Men was ook verwonderd dat was gekozen voor een mis om 9 uur die 500 fr. kostte, maar niet die van eerste klasse om 10 uur waarvoor 1.000 BEF diende te worden betaald. Tijdens de markt werd het portret van den abbé

verkocht. Er was ook een liedjeszanger maar die *vaarde zo goed niet* volgens 't *Getrouwe Maldegem*.⁸

De correspondent van *La Flandre Liberale* noteerde een aantal reacties uit het publiek. Men vond hem een sympathieke man die anderen toeliet om in zijn tuin te wandelen en zelfs een bad te nemen in de vijver. Velen kenden dus de tuin.

Sommige vonden het wat vreemd dat hij zich inliet met sommigen uit den Hul. Maar men voegde eraan toe dat het daar niet allemaal bandieten en stropers waren en zelfs die zagen den abbé graag, voegde men eraan toe. *De slechtste van Nevele* riep een vrouw *zoude niet durven denken hebben van hem kwaad te doen* en iemand anders: *Ziet, moest het mijn broeder geweest zijn die het gedaan heeft, ik deed hem kennen aan het gerecht.*

Veel persbelangstelling

De zaak wekte in binnen- en zelfs buitenland beroering en de gebeurtenis werd in heel wat kranten uitvoerig en dagenlang beschreven. *Vooruit* en vooral de Franstalige liberale krant *La Flandre Libérale* beten zich vast in de zaak en zetten gedurende een lange tijd een speciale correspondent aan het werk om de zaak uit te spitten.

't Getrouwe Maldegem besloot haar artikel van 6 juni met: *Wij hebben nog nooit zulk een duistere zaak ontmoet. Voorbij het kasteeltje ligt een slecht befaamde hoek den Hul. Maar niemand van die mensen werd gevraagd om rekenschap over de moord te geven. Ze zijn daarvoor toch nog te goed.*

De lucratieve verdwijntruc van mijnheer den abbé?

Een versie die aan bod kwam in de Brusselse krant *Le Matin* en werd geciteerd in *La Flandre Liberale* linkte de dood van den abbé inderdaad met de uitzichtloze financiële situatie waarin hij was terecht gekomen. Zijn fortuin-tje was na twee en een half jaar grote sier bijna opgeraakt. Zijn eigendom

⁸ Enkele dagen na de feiten werd reeds in Deinze op de markt een lied in vijf coupletten verkocht waarin 'den laffen moord op den eerw. Abbé van Nevele' werd bezongen.

op krediet diende binnen enkele maanden te worden betaald aan de vroegere eigenaar. Die middelen waren er niet. Liever dan verder te moeten leven in ellendige omstandigheden koos hij ervoor om te verdwijnen. Maar hij wou zijn familie een erfenis bezorgen en bezocht in het voorjaar van 1906 bijna dagelijks een hele reeks verzekeringsinstellingen, die hij telkens een ander verhaal opdiste om op die manier telkens een levensverzekering binnen te halen voor een bedrag van ongeveer één miljoen fr. waarmee in die tijd enkele tientallen kleine woningen mee kunnen worden gekocht.

De moord raakte niet opgelost

Het parket heeft alle middelen ingezet die toen beschikbaar waren, tot speurhonden toe. Zelfs de jongens die mussennesten mochten roven in de tuin werden ondervraagd.

Op een bepaald ogenblik hoopte men meer info te verkrijgen over een automobiel die tijdens de namiddag door Poesele reed, komende van Lotenhulle. Op Nevele-kouter hield hij stil en de chauffeur vroeg of men langs daar in Vosselare kon geraken. Dezelfde automobiel heeft stil gehouden bij Michiels, 'In den Vos', op de hoek van het park van Valeer Dujardin. Hij is bij Michiels op het hof gereden omdat er iets haperde aan een band. Er zaten een zevental personen in de auto, die niet scheen toe te behoren aan rijke lieden. Hij is van daar in de richting van Maria-Leerne gereden. Er wordt ook verteld dat in de nacht van maandag tot dinsdag een automobiel door Deinze is gereden. *Is het dezelfde automobiel*, vroeg men zich af.

De misdaad raakte echter niet opgelost, tot groot ongenoegen van de Nevelaars die zich de moord op Kerres herinnerden, van drie jaar voordien. Ook toen bleef de moordenaar spoorloos.

Nog een slachtoffer?

De moord veroorzaakte onrechtstreeks nog een tweede slachtoffer. Den abbé was de buurman van de familie Van Roy. Diens vrouw was zo aangedaan door de gebeurtenis dat ze er ziek van werd en begon weg te kwijnen. Ze overleed een jaar later.

Stefaan De Grootte

Geraadpleegde bronnen

- N.N., Geheimzinnig drama te Nevele, *Gazet van Gent*, 5, 6, 7, 8, 9 en 25 juni 1906.
- N.N., Un drame mystérieux à Nevele, *La Flandre Liberale*, 6 juni 1906.
- N.N., Een priester vermoord, *Vooruit*, 6 juni 1906.
- N.N., De geheimzinnig misdaad van maandag, *Het Nieuws Van Den Dag*, 6 juni 1906.
- N.N., Le crime de Nevele, *La Flandre Liberale*, 7, 8 en 9 juni 1906.
- N.N., Een pastoor vermoord te Nevele, *Vooruit*, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 juni 1906.
- N.N., Le mystère du crime de Nevele, *La Flandre Liberale*, 10 juni 1906.
- N.N., Le mystère du Nevele, *La Flandre Liberale*, 14 juni 1906.
- N.N., Een jong Oud-Pater vermoord te Nevele, 't *Getrouwe Maldeghem*, 10 juni 1906.
- N.N., Nevele, 't *Getrouwe Maldeghem*, 17 en 24 juni, 1 en 8 juli 1906.
- N.N., Een priester vermoord te Nevele, in *Volksrecht*, 10 juni 1906.
- VAN DE CASTEELE J., *niet gepubliceerde nota's*.
- VAN DE CASTEELE J., De strijdbare Van Roy's uit Nevele, in *Het Land van Nevele*, september 1984.

- N.N., *La Flandre libérale*, 6 juni 1906.
- N.N., *Gazette van Gent*, 5 juni 1906.
- N.N., *Vooruit* 6 juni 1906.

RAID BENDE VAN HOE-VERSTUYFT OP HOEVE IN BACHTE-MARIA-LEERNE (1919)

Voorgeschiedenis

De voedingsbodem voor een beruchte bende als die van Van Hoe-Verstuyft dient te worden gezocht in de armoede en wetteloosheid die al voor het einde van de Eerste Wereldoorlog in Vlaanderen heerste. 'Erst kommt das Fressen, dann die Moral', zo zou de Duitse auteur Berthold Brecht later stellen.

De laatste maanden van 1918 waren er van grote chaos en ontreddeing. De Eerste Wereldoorlog liep op zijn einde, maar er was geen werk en het leven werd steeds duurder. Het gezag van de Duitse bezetter, die de nederlaag zag aankomen en waar de oorlogsvermoeidheid toesloeg, verslaptte zienderogen. Gewapende bendes zagen hun kans om met overvallen snel geld te verdienen, al dan niet in legeruniform.

Voedingswaren werden nog schaarser en smokkeltochten uit het onbezette Nederland steeds lonender. Maar na het einde van de oorlog viel de lucratieve smokkel plots stil. Het viel velen zwaar hun luxueuze levenswandel abrupt te laten varen. Van smokkelen naar kleine criminaliteit was blijkbaar maar een kleine stap.

H. Janssens uit Ledeberg schreef over het assisenproces van de bende een boek. Hij schetste de sfeer net na de oorlog: *Een kreet van afgrijzen ging over ons land, toen men in de eerste jaren na den wereldkrijg, in het Vlaamse land hoorde van de een vreemde misdaad na de andere. Moorden, diefstallen, plunderingen volgden elkander met afschrikwekkende snelheid op, nu hier, dan daar, nu eens in het West-Vlaamse, dan rond Gent, om weer enkele dagen nadien op te duiken aan de Nederlandsche grens. Dorpelingen, die in het midden der dorpen woonden, zowel als diegenen, die afgezonderd leefden, konden den angst niet verbergen, die hen des avonds, bij het eerste ongewone gerucht aangreep; Het was als een vloedgolf van misdaad, die over de schone streek van Schelde en Leie losgebroken was.*

In Merendree werden wapens uitgedeeld

Het verhaal van al die misdaden en moorden klopt inderdaad. Op de lokale bladzijden van het dagblad *Vooruit* in de maand maart van 1919 vonden we op enkele weken tijd een hele reeks verhalen van diefstal en moord. Na de oorlog zwierven nog achtergebleven groepen soldaten rond. Er waren bovendien veel wapens in omloop.

Zo was er de overval en moord op Henri Ryckaert en zijn vrouw in Evergem. In Adegem werd Gustaaf Vandecasteele vermoord. In Petegem (Oudenaarde) kregen Kamiel De Beurme en zijn zuster het bezoek van een aantal dieven. Ze stalen honderd frank maar vonden er niets beter op dan hun slachtoffers nog eens te martelen met een kaars onder de voetzolen. Edward Timbreur werd doodgeschoten in Zomergem. Melanie Opsomer, haar kleinkindje van één jaar en de knecht kregen in Zulte het bezoek van vijf zwart gemaakte bandieten die hen hebben geslagen en vastgebonden. Van Sante in Wetteren beschoot een aantal overvallers die de vlucht namen. In Sint-Denijs-Westrem werd Isidoor Rogge zonder pardon doodgeschoten door een groep van tien overvallers. Zijn schoonzus overleed nadien eveneens aan schotwonden. De actie in Sint-Denijs-Westrem werd toegeschreven aan de bende Van Hoe-Verstuyft, maar het aantal beschuldigingen, vijfendertig in totaal, was wellicht slechts een fractie van de werkelijke feiten waarvoor deze bandieten verantwoordelijk zijn geweest. Meer nog, veel van die overvallen waren wellicht het werk van andere benden.

In sommige gemeenten werd de noodtoestand uitgeroepen. In *Vooruit* van 30 maart 1919 staat dat het gemeentebestuur van Merendree veertig geweren en bajonetten uitdeelde, nadat een gewapende bende een aanval deed op het lokaal hulp- en voedingscomiteit. Bewakers konden hen met gewerschoten verjagen, maar de overvallers namen toch vier kisten met suiker mee.

Wie waren de kopstukken van de bende?

De leiders van de bende waren de gebroeders René en Edmond Verstuyft en hun kompaan Raymond van Hoe.

René Verstuyft werd geboren op 6 maart 1894 in Wondelgem als Renaat Serafien Verstuyft. Ten tijde van het proces van de bende in februari en

maart 1924 stond hij bekend als dagloner, wonende in Wondelgem. Hij was de wreedste figuur binnen de bende.

Zijn broer Edmond, twee jaar jonger (°Wondelgem, 28.2.1896) dan René, nam nooit de leiding op maar stond zijn broer trouw bij. Hij woonde in die jaren in Gent en was werkzaam als papierbewerker.

Metsersknaap Raymond Van Hoe (°Gent, 25.6.1896) was de oudste van de kopstukken en woonde in Sint-Denijs-Westrem. Hij was de zoon van Donatius Van Hoe en Marie Smesman. Van Hoe was een sluwe kerel, die zich vaak laf gedroeg en op het proces staalhard alles ontkende.

Steeds driester optreden

Reeds voor de wapenstilstand van 11 november 1918 waren de Verstuyfts bezig met - zij het eerder bescheiden - criminele activiteiten. Hun eerste wapenfeit was de diefstal van een koe in de zeepziederij Vyncke aan de Nijverheidslaan (nu Wiedauwkaai) in Gent door Edmond Verstuyft, geholpen door twee anderen en twee Duitse soldaten.

Een paar weken later kreeg hij hulp van zijn broer René, die enkele maanden voordien was gedeserteerd, en opnieuw van anderen. Soms maakten ze hun gezicht zwart en trokken een Duits of Belgisch legeruniform aan. In Evergem stalen ze op oudejaarsavond enkele duizenden franken bij een gewezen smokkelaar.

In dezelfde maand december werd ook bij de industrieel Madou in Gent en bij een zekere De Pauw in Terdonk onder bedreiging van wapens geld gestolen. De buit bedroeg telkens maar enkele honderden franken of Duitse marken. Er was een verschroeiende drang naar meer.

Na de wapenstilstand werd het leven langzaamaan weer normaal. Maar voor sommigen, zoals de Verstuyfts en hun kompanen, was het gemakkelijke geldgewin zo gewoon geworden, dat ze verder met criminele activiteiten het snelle geld probeerden binnen te halen. De politiediensten waren de eerste maanden na de oorlog minder goed georganiseerd. Vanwege de voedselschaarste leek diefstal van runderen om ze te slachten en vervolgens op de zwarte markt te verkopen, hen meest op te brengen. Maar de bende-

leden gingen almaar driester te werk. Het werden nu diefstallen en overvallen bij mensen die de naam hadden er warmpjes in te zitten en liefst afgelegen woonden. Bodden ze weerstand, dan werd niet gearzeld om wapengeweld te gebruiken.

De bende kreeg vorm in de herberg van Triphon Vandeputte, een aan lager wal geraakte brouwer, op de Coupure in Gent. Hier leerden ze elkaar kennen en kwamen er regelmatig samen. De broers René en Edmond Verstuyft en Raymond Van Hoe waren de top van een heel netwerk, waar mogelijk tot honderd personen toe behoorden. De man achter de schermen was Jef Pistuft, bijgenaamde 'den oudemetenpoeper van Melle'. De bende opereerde voornamelijk op basis van tips. Een tipgever, van ergens op het platteland, vertelde hen waar er geld of waardevolle goederen voorhanden waren, en vervolgens trokken ze daarheen. Tijdens de diefstallen werd keihard opgetreden. Tegenstand of hulpgeroep werd vaak beantwoord met moord. De angst bij vooral de landelijke bevolking was enorm.

De eerste doden

Hun eerste gezamenlijke optreden dateerde van 12 december. Rond 22 uur werd de hoeve van de gezusters De Wilde in Zwijnaarde belegerd door zes bendeleden, van wie er enkele gewapend waren. Ze begonnen bij hun aankomst onmiddellijk te vuren, maar slaagden er niet in binnen te dringen. Uiteindelijk moesten ze vluchten voor te hulp snellende burenen. Intimidatie door wapens en het gebruik ervan bij de minste aanleiding waren de kenmerken van de bende. Op 23 december werden in de wijk Doornzele in Evergem twee dochters uit het gezin van molenaar Lybaert, Rosalie en Marie, het zwijgen opgelegd met geweerschoten toen ze in paniek luidkeels om hulp riepen. Bij deze overval, die 30.000 frank opbracht, waren zeven bendeleden betrokken, met als hoofdfiguren uiteraard de gebroeders Verstuyft en Van Hoe.

Er zouden nog zo'n dertig gelijkaardige (bekende) roofovervallen plaatsgrijpen, al dan niet met dodelijke slachtoffers. Meestal waren de overvallers zeven tot acht man sterk. De buit bestond zowel uit geld als juwelen, waardepapieren, kleren, schoenen, enz. Alles wat te gelde kon worden gemaakt, namen ze mee.

In januari, februari en maart 1919 sloeg de bende nog verscheidene keren toe in de streek rond Gent, maar ook in Brugge. Daarbij vielen verscheidene dodelijke slachtoffers. Daarna verliepen enkele weken zonder dat er van de bende iets werd gehoord. Tot ze op 12 april met de tram naar Brugge trok om een hoeve in Oostkerke met een bezoek te vereren. De overvallers moesten vluchten omdat een knecht die terugkeerde naar de hoeve hen onder vuur nam. Bendelid Van der Ougstraete werd gewond en later in het café aan de Coupure in Gent verzorgd. Een 'afvallig' bendelid ging dat melden bij de politie, waarop Van der Ougstraete werd opgepakt. Het was het eerste bendelid dat werd aangehouden, maar het zou nog meer dan een jaar duren vooraleer de hele bende ontmaskerd werd.

Grote afstanden vormden geen hinderpaal. Via een kennis van het leger vernam René Verstuyft dat nabij Herbestal, in de Oostkantons, een 35-jarige veekoopman er warmpjes inzate. Deze werd op 30-31 oktober 1919, toen hij zijn have en goed wou verdedigen, neergeschoten, waarna zijn vrouw moest tonen waar het geld zat. Buit: 50.000 Mark en twee gouden uurwerken. Het was de laatste bekende roofoverval van 1919.

Vanaf juli liet Raymond Van Hoe het afweten. Ook bij de eerste roofoverval van 1920, op 14/15 februari in Oostakker, waarbij weer twee mensen werden vermoord, was hij volgens de akte van beschuldiging niet aanwezig. Na de dubbele moord in Oostakker bleef het enige tijd stil of werden er althans gedurende enkele maanden geen onschuldigen meer neergeschoten. De inbraken en diefstallen hernamen echter wel en de bende bleef snel naar de wapens grijpen.

De bendeleden van Bachte-Maria-Lerne

De hold-up in Bachte-Maria-Lerne werd net zoals vele andere beraamd in de slecht befaamde herberg van Triphon Vandeputte aan de Gentse Coupure.

De overval werd gepleegd na een tip van Prosper Bruteyn, die in Sint-Martens-Lerne woonde, maar in het café van Vandeputte werkte. Het was de zeventiende overval van de 37 waarvoor de bende later zou terechtstaan. De kopstukken van de bende namen zelf deel aan de hold-up: René Verstuyft (Wondelgem), Edmond Verstuyft (Gent), Raymond Van Hoe (Sint-Denijs-Westrem), Aloïs De Clercq (Diksmuide).

Prosper Bruteyn was de oudste van tien kinderen en aanvankelijk een vlijtig en eerlijk werkmán. Tijdens het proces zou Bruteyn zijn verklaring intrekken dat hij tipgever van de bende was omdat hij in de periode van voornoemde feiten in Frankrijk zou hebben vertoefd. Maar hij kon die bewering niet hard maken in de rechtbank.

De bende had, behalve Bruteyn, in Bachte-Maria-Lerne nog een ander in steunpunt, nl. bij Gustaaf Van Nevele en zijn vrouw Irma Michiels.¹ Die laatste zou nog een rol spelen in de zaak met de koevoet die het einde van de bende inluidde.

Moord op Marie Verleyen in Bachte-Maria-Lerne

Hoeve Robyt in Bachte-Maria-Lerne met in 1919 dodelijk geraakte Marie Verleyen in medaillon.

De hiernavolgende beschrijving van de overval op een hoeve in Bachte-Maria-Lerne komt er op basis van verslagen in de pers. De hoeve Robyt in Bachte-Maria-Lerne lag geïsoleerd op zowat 500 meter van een naburige boerderij. Op 27 maart 1919, om half negen 's avonds, zaten landbouwer Theofiel Robyt (55 jaar), Marie Verleyen (51 jaar), knecht Maurice De Weerd (65 jaar) en koewachter Aimé Corijn (18 jaar) in de keuken, toen de

¹ Het is de huidige woning, gelegen langs de Leernsesteenweg 208, waar Leo Buth, illustrator en striptekenaar (o.a. Thomas Pips) nog een tijd heeft gewoond.

hond buiten begon te blaffen. De vrouw en de koewachter gingen naar buiten om te zien wat er gaande was. Toen de deur werd geopend, knalden vier revolvershots, waardoor beiden terug naar binnen vluchtten. Dan werden nog vier schoten uit het achterhuis naar binnen afgevuurd. Marie Verleyen werd zowel in de buik als de rug getroffen. De koewachter werd aan de linkerarm geraakt. Robyt had ondertussen boven een Duits geweer genomen en vuurde tweemaal vanuit het venster.

De bandieten sloegen op de vlucht zonder iets te hebben kunnen ontvreemden. Er werd bij het onderzoek vastgesteld dat verschillende kogels in het huis waren gedrongen, vier hulzen aan de achterdeur, vier in het schotelhuis en nog twee geladen revolverkogels in de keuken.

Marie Verleyen werd met een kruiwagen weggevoerd om de eerste zorgen te krijgen, maar zou een dag later in de 'Refuge de Marie' in Gent overlijden aan haar verwondingen.

Leon Van Cauwenberghe, die als gemeentesecretaris in Bachte-Maria-Leerne, nadien veel tijdgenoten en getuigen sprak over de poging tot roofmoord, schreef op basis daarvan zijn versie neer in het Contactblad van de Kring voor Geschiedenis en Kunst, Deinze (jrg. 2000). Zijn verslag dat we hierna in iets verkorte versie weergeven, wijkt enigszins af van wat hierboven staat.

De bandieten verzamelden zich in het huis van bendelid Gustaaf Van Nevele en begaven zich na het invallen van duisternis die 27ste maart rond half acht naar de hoeve Robyt, die ongeveer 500 meter van het dorp verwijderd lag. Het gaat om de hoeve in de Meirebeekstraat 44.²

Het was geen grote boerderij (ongeveer 15 runderen) met de vier al vermelde inwonenden.

De vier zaten op 27 maart 1919 bij de Leuvense stof. Boerin Verleyen was 'kousen aan het stoppen' bij een olielamp waarop een kapje van stevig bruin inpakpapier was bevestigd om de lichtbundel te concentreren.

² De hoeve waar de overval gebeurde, is nog steeds in gebruik en wordt bewoond door Firmin Dhaese. Opvallend is dat de bewoners na de tragische gebeurtenis tralies hebben bevestigd aan de vensters.

Plots werd hevig op de deur geklopt. De aanwezigen schrokken enorm want zij kenden de berichtgeving over al de roofovervallen, dikwijls met dodelijke afloop. De drie mannen dierven de deur niet opendoen. Het was uiteindelijk de boerin die zich naar de deur begaf. Maar nog voor ze aan de deur was, werden er al twee schoten gelost, die haar door de deur heen troffen. Volgens sommige getuigen in de schouder, volgens anderen in de buik. Het gegil horende van de vrouw namen de overvallers de benen.

Er was hevige beroering onder de bewoners van de hoeve. Boer Robyt snelde eerst naar de woning van jachtwachter Abel De Vogelaere³ die het dichtste bij woonde. Het echtpaar was enorm ontsteld. De echtgenote van de jachtwachter besprenkelde hem onmiddellijk met wijwater, onder het zeggen van een schietgebedje. Daarna holde boer Robyt naar veldwachter Jules Delannoy en vervolgens naar de pastoor.

De erg gekwetste vrouw werd afgevoerd naar het ziekenhuis van Deinze, waar ze een dag later aan haar verwondingen overleed.

‘Koeier’ Aimé Corijn was, nadat hij zich eerst op de voutekamer in doodsangst had verstopt, naar huis gevlucht bij zijn ouders die er op een tweehonderdtal meter vandaan woonden. Hij zou uit schrik niet meer terugkomen en bij een andere boer in dienst gaan.

Het gebeuren was een enorme schok voor het dorp. Zo vertelt Monica Janssens uit Leerne: “Mijn moeder Madeleine Van Den Abeele woonde in de buurt. Ik heb haar verschillende keren het verhaal horen vertellen. Zij hebben allen die schoten gehoord. Mijn moeder was geboren in 1906 en dus 13 jaar.”

³ Over de gebroeders De Vogelaere verscheen in het tijdschrift Het Land van Nevele een artikel over hun wielrennersexploten. Abel won als één van de eerste beroepsrenners van ons land het Kampioenschap van Vlaanderen.

Het verhaal van de alerte smid in Bachte-Maria-Leerne

Irma Machiels, die samen met Gustaaf Van Nevele langs de Leernsesteenweg 208 woonde en het liefje was van enkele bendeleden, bezocht in opdracht van de bendeleiders in juli 1920 smid Emiel Vrins. Hij had zijn atelier op de hoek van de huidige Smissestraat en de Leernsesteenweg.

Zij bestelde er een breekijzer (koevoet) dat nog dezelfde dag diende te worden geleverd ten huize Van Nevele. Vrins wantrouwde de verdachte bestelling niet, ook al omdat hij wist dat Van Nevele en Michiels van verdacht allood waren. Hij rook onraad en verwittigde de Rijkswacht van Deinze die zich nog dezelfde avond aan het huis in een hinderlaag legde.

Toen een paar bendeleden langs een kleine raampje de woning achteraan verlieten, werden ze gevat en in de boeien geslagen. De aanhoudingen betekenden het begin van het einde van de bende. De volgende dagen werden nog verschillende andere bendeleden ingerekend.

Het einde

Een inbraak in het kasteel de Potter d'Indoye in Melle in de nacht van 12 op 13 juli 1920 was de laatste van de bende Van Hoe-Verstuyft. De bewoners hadden echter gerucht gehoord en konden politiecommissaris Gentiel De Meyer verwittigen. Deze achtervolgde de dieven samen met inspecteur Ervynck. In het vuurgevecht kwam Gentiel De Meyer om.

Enkele dagen later werd Edmond Verstuyft aangehouden als vermoedelijke dader. In Rijsel werd broer René Verstuyft opgepakt. Van dan af aan was volgens een krant het gerecht zeker de hand te zullen leggen op heel de bende, *die in den laatsten tijd talrijke diefstallen 's nachts en gewapenderhand en met braak en beklimming hebben gepleegd te Mariakerke, Wondelgem en omtrek...*

Hoe de losse eindjes uiteindelijk aan elkaar werden geknoopt, getuigde onderzoeksrechter De Gottal meer dan drie jaar later op het assisenproces. In Kortrijk was een zekere Van den Bulcke aangehouden in verband met het helen van de in de melkerij van Evergem gestolen waardepapieren. Hij bekende dat hij ze had gekregen van o.a. Verstuyft. Beide voor de moord in Melle opgesloten broers werden verhoord en Edmond Verstuyft 'heeft na

lang talmen alles bekend, en met zulke nauwkeurigheid dat ik in staat ben geweest al de moorden en dieften, waarvan de daders onbekend waren gebleven, één voor één op te zoeken en het onderzoek tot een goed einde te brengen.'

Proces in 1924 onder zeer grote belangstelling

Bij het assisenproces tegen de Bende Van Hoe-Verstuyft waren 40 beschuldigen-bendeleden betrokken, waaronder twee vrouwen. Toen het proces startte, was de herinnering aan de terreur allesbehalve vervaagd. Uit heel Vlaanderen kwamen nieuwsgierigen naar Gent afgezakt in de hoop een plaatsje te bemachtigen in de geïmproviseerde assisenzaal, ingericht in de 'salle des pas perdus'.⁴ Voor de ordehandhaving in het paleis werden vijftig rijkswachters ingezet. Buiten het justitiepaleis dienden nog zowat honderd rijkswachters de orde te bewaren, zo immens was de belangstelling. In de hele omgeving troepten ze samen, de nieuwsgierigen die een glimp van de bende en de laatste nieuwtjes wilden opvangen.

Ook het gedrag op het proces van de bendeleiders bleef lang in het collectief geheugen aanwezig. Door het, ondanks overduidelijke bewijzen van het tegendeel, blijvend ontkennen van mededaderschap door Van Hoe, ontstond in de streek zelfs de staande uitdrukking: 'Hij heet Van Hoe en weet van niets.'

René Verstuyft deed eveneens van zich spreken. Eerst protesteerde hij er tegen dat hij de eerste zat op de bank der beschuldigen, alsof hij de aanvoerder van de bende was. Een ander merkwaardig incident was zijn ont-snappingspoging. Toen, op vraag van zijn advocaten zijn handboeien wat minder strak waren aangehaald, rukte hij zich los en overweldigde twee rijkswachters. Hij kon snel worden overmeesterd.

⁴ Centrale inkomhal waar advocaten en hun cliënten heen en weer kuieren omdat ze moeten wachten tot hun zaak voorkomt. Voor de brand van 1926 had het gebouw een monumentaal tongewelf, waaronder de 'zaal der verloren passen' (in 't Gents van toen: 'de salle des pas perdus'), met een indrukwekkend interieur. Het gewelf werd niet meer herbouwd, en vervangen door de huidige binnenkoer.

De bijzonderste bandieten der Bende

DE STRAFFEN

1. Verstuyft René, de doodstraf
2. Verstuyft Edmond, de doodstraf
3. Van Hoe Raymond, de doodstraf
4. De Clercq Alois, eeuwigdurenden dwangarbeid.
5. Lepierre Karel, de doodstraf
6. Thuisbaert Hector, de doodstraf
7. De Meyer Henri, de doodstraf
8. De Meyer Alfons, 15 jaar dwangarbeid
9. De Groote Oscar, de doodstraf
10. De Luyt Oscar, de doodstraf
11. Van de Putte Triphon, eeuwigdurende dwangarbeid
12. Smidts Karel, de doodstraf
13. Bauwens Maurice, eeuwigdurenden dwangarbeid
14. Pattheeuw Frederic, eeuwigdurenden dwangarbeid
15. Van der Haeghen Alberic, 20 jaar dwangarbeid
16. Dhondt Kamiel, 20 jaar dwangarbeid
17. Willemijns Emiel, eeuwigdurenden dwangarbeid
18. Weewauters Kamiel, eeuwigdurenden dwangarbeid
19. Bruteyn Prosper, eeuwigdurenden dwangarbeid
20. Criel Petries, 20 jaar dwangarbeid
21. Lestiene Gustaaf, 15 jaar dwangarbeid
22. Braeckman Felix, de doodstraf
23. Van Damme Gust, 15 jaar dwangarbeid
24. Dhondt Gustaaf, 15 jaar dwangarbeid
25. Haeck Gustaaf, 20 jaar dwangarbeid
26. Geirnaert Jan, 20 jaar dwangarbeid
27. Roels Jacobs, 12 jaar dwangarbeid

*Heel wat leden van de bende Van Hoe-Verstuyft kregen zware straffen.
Prosper Bruteyn uit Bachte-Maria-Lerne kreeg eeuwigdurende
dwangarbeid.*

De rechtszaak in Gent met focus op de gebeurtenis in Bachte-Maria-Leerne

Over het assisenproces nemen we enkele passussen over uit het boek dat H. Janssens publiceerde.

Aanklacht

De aanklacht tegen René en Edmond Verstuyft, Raymond Van Hoe en Aloïs De Clercq gebeurde in de kenmerkende archaische stijl van die tijd:

Bij middel van gewelddaden of bedreigingen ten nadele van Robyt Theofiel, gepoogd te hebbende geld of waarden bedrieglijk te ontvreemden. Dit gebeurde bij middel van gewelddaden of bedreigingen op den persoon van De Weirdt, Maurice, en anderen, in een bewoond huis, des nachts, met meer dan twee personen zijnde, en wapenen zijnde vertoond of gebruikt geweest. Men had het voornemen hebben om die misdaad te begaan, zoals gebleken door uitwendige bedrijven die een begin van pleging van die misdaad uitmaken en die slechts door omstandigheden van hun daders wil onafhankelijk onderbroken zijnde geweest of hun uitwerkkel hebben gemist.

Vrijwillig en met inzicht om ter dood te brengen een doodslag te hebben begaan op den persoon van Verleye Marie-Eulalie, om voormelde be-raamde diefte te vergemakkelijken en of er de straffeloosheid van te ver-zekeren.

Bruteyn, Prosper (tipgever): medeplichtigheid door onderrichtingen te hebben gegeven om de misdaden, vermeld onder letters A en B, te be-gaan.

Aloïs De Clercq bekende tijdens de eerste ondervraging op 16 november 1922 dat hij had deelgenomen aan de misdaad en wees als medeplichtigen Jules De Paepe, de gebroeders Verstuyft, Raymond Van Hoe aan. Hij stelde dat Prosper Bruteyn de aanduider was van de te plegen misdaad en dat niet hij maar dat Edmond Verstuyft had geschoten. Edmond Verstuyft bevestigde deze verklaring, maar enkel voor wat de medeplichtigheid betrof. Hij bekende in het achterhuis te zijn geweest, maar ontkende te hebben geschoten op de koewachter en de vrouw, die hij beweerde niet te hebben gezien. Hij zag, volgens zijn verklaring, in de keuken een persoon die aanlegde met een geweer en te samen met Van Hoe had hij er naar geschoten en is dan op de vlucht geslagen omdat buiten alarm was geslagen.

Er blijkt uit deze verklaringen dat de moord op de vrouw moet toegeschreven worden aan Van Hoe of aan De Paepe, omdat René Verstuyft op dat ogenblik aan de voordeur zou hebben gestaan. Bruteyn ontkende eerst dat hij de hoeve had aangewezen aan de bende, maar gaf dat uiteindelijk toch toe.

René Verstuyft en Raymond Van Hoe beweren dan weer niet te hebben deelgenomen. Er was een korte woordenwisseling tussen het Hof en de verdediger van Bruteyn. Die laatste betreurde dat enkele getuigen ter ontlasting van Bruteyn niet zijn verschenen. De verdediger vond dit jammer, want hij zou een hele boel dingen willen bewijzen. 'Nutteloos' meent de procureur-generaal, 'over het goede verleden van Bruteyn zijn we het eens.' De verdediger kreeg toestemming om de volgende morgen getuigen op te roepen.

Verklaring Aloïs De Clercq: Bruteyn stelde bij Van de Putte, in aanwezigheid van Van Hoe, de diefstal voor. Ik vertrok samen met Van Hoe bij Van de Putte. De Verstuyfts betrokken van bij hen thuis. Allen waren gewapend. Ik kreeg een revolver mee van René. De Paepe, Edmond en Van Hoe hebben geschoten. René niet. Die was aan den achterkant. Na de mislukking, zei Bruteyn, die een goede kennis was Van de Putte: 't Is spijtig, daar was veel geld'. Van de Putte heeft Bruteyn zijn eerste bekentenis doen intrekken. Dat heeft Bruteyn me zelf gezegd. Hij heeft dat ook aan den onderzoeksrechter bekend.

Edmond Van Hoe en De Clercq hadden revolvers van 't zelfde caliber. Alle gevonden hulzen bevestigen dat. Enkel de twee kardoezen van niet afgevuurde kogels, zijn van een ander kaliber.

Ze kwamen uit den revolver van mijn broer, verklaarde Edmond.

De getuigen over de misdaad in Bachte-Maria-Lerne

Onderstaande tekst komt eveneens uit het boek van Janssens. De auteur slaat een spottende toon aan.

Wetsdokter Leboucq kwam aan het woord. Het was een streng uitzierende geleerde, lichtjes gebogen, met weelderige, zilvergrijze haartooi. Hij deed de lijkschouwing, en bracht daarover in sobere, enigszins ongekuiste geleerdentaal, verslag over uit.

De voorzitter beging met de heerlijkste onverstoorbaarheid, de afschuwe-lijkste taalkemels: 'Hoe lang is tie frau gestorven, nadat de feiten gebeurd zijn' vraagt hij.

De heer Van Durme, ook wetsdokter, assisteerde aan de lijkschouwing. Het is de tegenvoeter van den heer Leboucq; wat deze op zijn kop te veel heeft, dat heeft de heer Van Durme te weinig.

De kogels, die uit de wonden der slachtoffers werden gehaald, worden aan de juryleden getoond.

De heer Morel De Westgaever brengt verslag uit over het eerste onderzoek. We weten er, uit het voorgaande reeds alles van, en dat het op zero uitliep. Voor de juryleden houdt hij, op 'n plan van de plaats der misdaad, de dagelijksse les.

Alvorens de zitting voor enkele minuten te schorsen, richt de voorzitter nog tot Meester Zenner, en verzekerde hem, dat het helemaal niet in zijn bedoeling lag zijn professionele eer aan te tasten.

Verstraeten, wachtmeester der gendarmerie, deed de eerste vaststellingen ter plaatse. De vader van Robyt vertelde hem wat er gebeurd was. Dat weten we reeds. De gevonden voetsporen duiden aan, dat de bandieten met vijf moesten geweest zijn.

Ook Delannoy, veldwachter, brengt verslag uit over zijn vaststellingen. Belangrijke bijzonderheid: de kardoezen die niet afgegaan zijn, werden gevonden aan de voordeur, waar volgens Edmond, René stond. En men herinnert zich dat het kaliber van die kardoezen overeenkomt met het kaliber van den revolver, die, volgens Edmond, René bij zich had.

Getuige kende Van de Putte en kent Bruteyn. Beiden waren met elkaar in betrekking. Bruteyn werkte bij Van de Putte.

Wel, Van de Putte vraagt de voorzitter, ik heb u gevraagd of Bruteyn knecht bij u was, en ge zegt neen...

De bende Van Hoe-Verstuyft

door het

assisenhof van Oost-Vlaanderen veroordeeld.

Verstuyft ne kerel die geen vrees en kende
en zijnen broeder, ook van niets vervaard
stichten te samen een bandieten bende
en een Van Hoe, werd bij hen ook aanvaard
diefstal en roof waren d' eerste misdrijven
alles was goed wat ze kregen aan d' hand
op veertien dagen waren zij gevangen
Er wierd gestolen ja ten allen kant
in het verloop alvan een goed halfjaar
waren zij reeds in de dertig te gaar.

Refrein

Die bende heeft veel kwaad gedaan
en ook menig diefstal begaan
z' hebben dertier. menschen vermoord
almet een wreedheid ongehoord
wanneer de kruik te water gaat
breekt ze toch eens 't zij vroeg of laat
die bende wierd gevangen
't was tot elkeens verlangen.

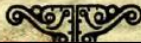
De eerste moord die door hun werd bedreven
was t' Evergem, al in een boerderij
zij brachten daar twee dochters van 't leven
dat was 't begin alvan hun schelmerij
aan de boerin werd er dan ook bevolen
geeft ons den sleutel alvan de brandkast
dertig duist frank wierden zij daar onstolen
't geld wierd verdeeld door die lieden alras
die kerels waren daarmee niet voldaan
ander misdaden werden nog begaan.

Bij Eugeen Bollen ter gemeente Ertvelde
drongen die schelmen daar bin met geweld
maar daar de pachter zich te weere stelde
werd hij door een hunner neergeveld
te Gent, op 't hof van de kinders Moertoose
werd daar die bende in hun werk gestoord
daar was Verstuyft nu alweder den booze
want de zoon Edmond die werd vermoord
te St-Denijs-Westrem wierd boer Rogge daar
ook laf vermoord aldoor eenen barbaar.

De moorden volgden nu dapper elkander
Brugge, Lovendegem kwam aan de beurt
te Bachte pleegden zij weder een ander
t' Oostakker wierden er twee doodgesleurd
tot Sinaai wierd de zoon Pauwels en vader
ook doodgeschoten voor de deur in 't gras
daar was Verstuyft ook alweden den dader
honderd duist frank stal men uit de brandkas
een tijd nadien had die bende gedaan
allen wierden op beurt gehouden aan

Slotrefrein

Te Gent verschijnen z' allemaal
voor de rechters, ter groote zaal
slachtoffers van die woeste bend
maken hun daden daar bekend
voor 't geen zij al hebben misdaan
hebben z' hun straf nu ondergaan
zij bedreven het kwade
zij kregen geen genade.

Lied over de bende van Hoe-Verstuyft.

Hij was nooit knecht bij mij, mijnheer. Hij werkte bij mij in daghuur.

Ge hadt dat eerder kunnen zeggen.

Maurice De Weerd, koewachter, werd ook gekwetst in de arm. Herhaalde wat we reeds meer hoorden.

Coryn Aimé, werkt bij Robyt, die op de bandieten geschoten heeft. Hij herinnert zich niet veel meer.

De heer De Gottal. De Clercq bekende eerst, daarna Edmond Verstuyft. De laatste met meer bijzonderheden.

Bruteyn werd 't eerst door den heer Spillaert verhoord, en loochende alles. Geconfronteerd met De Clercq heeft hij ten slotte bekend. Ook de zaak met Irma Machiels. Hij bekende ook van De Clercq twee gestolen velos te helpen verkocht. Twee weken later trok hij zijn bekentenissen weer in, om daarna te zeggen dat ze leugenachtig waren.

Toen de heer Spillaert mij ondervroeg, zei hij, wist ik den datum niet. Maar nu ik weet dat het 27 maart is, moet het een vergissing zijn, want ik was toen in Frankrijk. De getuigen, die door Bruteyn werden gedagvaard om zijn alibi te staven, bewezen integendeel de valsheid van dat alibi.

Uit een naamlooze brief, en het daarop ingesteld onderzoek, blijkt dat de vrouw van Bruteyn aan de vrouw van De Clercq 4000 fr. aanbood, in ruim voor het intrekken van zijn beschuldiging tegen Bruteyn. Irma Machiels loochent alles, zowel de betrekkingen met Bruteyn als de betrekkingen met De Clercq. En daarop is Bruteyn ook weer alles gaan loochenen.

'Ik weet niet, hoe ik zo iets kan verklaard hebben'. Nu zegt hij eenvoudig die bekentenissen niet te hebben afgelegd. Dat is 't gemakkelijkst, verklaart de voorzitter.

Het blijkt uit een verklaring van Verstuyft, dat Bruteyn aan Van Hoe ook 1000 fr aanbood voor den moord op den man van Irma Machiels. Van Hoe vond dat te weinig, en Bruteyn beloofde bij Irma Machiels te zullen aandringen om meer te krijgen.

Waarom hebt ge alles bekend, vraagt de voorzitter aan Bruteyn. Ik weet niet dat ik dat bekend heb. Dat is al dat de voorzitter, na de dringendste vragen er uit krijgt.

't Zijn dus allemaal leugens, al wat in het onderzoek werd opgeschreven en door u ondertekend. Bruteyn weet het niet.

't Is goed. Ga zitten.

De heer Spillaert vertelt niets nieuws. Een paar bijzonderheden alleen over de zaak Irma Machiels.

Het is Bruteyn die, in een onbekend ogenblik, haar naam uitbracht.

Wel, Bruteyn? Ik moest dien naam niet uitbrengen, mijnheer, De Clercq kende haar ook. De Clercq had den naam niet genoemd.

Bruteyn was bang, gaat de voorzitter voort, dat hij door Irma Machiels op dezelfde wijze zou worden behandeld, zodra hij haar man was geworden, en daarom wou hij er maar liever van af zijn.

Nu komt te berde, het aanbod dat gedaan werd aan vrouw De Clercq, door vrouw Bruteyn, De Clercq zijn verklaringen te doen veranderen mits een som geld. De Clercq weigerde.

Hebt ge vrouw Bruteyn daarover ondervraagd?

De heer Spillaert heeft daaraan niet gepeinsd.

Nu komen twee getuigen, die Bruteyn heeft doen dagvaarden om te bewijzen, dat hij, toen de misdaad gebeurde, in Frankrijk was. Bruteyn heeft waarsachtig geen geluk. We zijn vertrokken, zegt de eerste getuige... ter ontlasting, op tweeden Paasdag, en Bruteyn acht dagen later. Dus: einde april, een maand na de misdaad. De tweede getuige bevestigt dien datum. Bruteyn staarde er zoo verward voor, dat de voorzitter medelijdend zegt: 'Ge weet niet eens meer, wanneer ge de waarheid spreekt.'

Te midden eener spannende stilte, verscheen de vrouw van De Clercq. Een eenvoudig, bescheiden en toch met smaak gekleed mensje, met iets vastberaden en iets diep-teneergedruks over het gelaat. Met vaste stem vertelde ze hoe vrouw Bruteyn haar, na een bezoek aan de gevangenis kwam opwachten, en haar geld aanbood, opdat De Clercq zijn verklaring, ten laste van Bruteyn, zou veranderen. Ik heb er mijn man over gesproken. Ik heb hem gezegd dat hij niemand onschuldig mocht laten lijden. Maar hij heeft geantwoord, dat Bruteyn schuldig was, en dat hij voor niemand, anders dan de waarheid zeggen zou.

De Clercq snikte luidt, en een ogenblik was er op dit toonloze assisenhof, waar weinig anders dan het walgelijke cynisme van de gebroeders Verstuyft te horen was, echte, diepe, emotie.

Uitspraak

Het assisenproces nam meer dan een maand in beslag en de beraadslaging duurde verscheidende dagen. De volksjury moest oordelen over 35 beschuldigen en 343 vragen beantwoorden. Uiteindelijk werden tien bendeleden, onder wie uiteraard de gebroeders Verstuyft en Raymond Van Hoe, veroordeeld tot de doodstraf (die automatisch werd omgezet naar levenslang). De andere straffen varieerden van levenslange dwangarbeid tot twaalf jaar dwangarbeid. Negen beschuldigen werden vrijgesproken.

Straffen voor de overvallers in Bachte-Maria-Lerne:

- René Verstuyft: doodstraf;
- Edmond Verstuyft: doodstraf;
- Raymond Van Hoe: doodstraf;
- Aloïs De Clercq: eeuwigdurende dwangarbeid;
- Prosper Bruteyn (tipgever): eeuwigdurende dwangarbeid.

De Verstuyfts na 35 jaar vrij

René Verstuyft was dus rond de 25 toen hij op het toppunt van zijn criminele carrière stond en 30 toen hij werd veroordeeld. Hoewel twee keer ter dood veroordeeld en schuldig aan de dood van zeker tien slachtoffers, is René Verstuyft toch buiten de gevangenis gestorven, begin november 1978. Hij verbleef toen in een ziekenhuis in Lier en was 83 jaar oud. In totaal zat hij 36 jaar achter de tralies. Veel berouw over wat hij aanrichtte heeft hij nooit

betoond. *Berouw is komedie om minder straf te krijgen. Men heeft me niet gevraagd om berouw te hebben om wie ik aan het front neerschoot*, zo vertelde hij aan een journalist. Zijn laatste jaren bracht hij door als tuinier van een bejaardentehuis in de provincie Antwerpen.

Edmond Verstuyft, twee jaar jonger dan zijn broer en eveneens betrokken bij verschillende moorden, overleefde zijn broer zes jaar. Hij stierf op 88-jarige leeftijd op 3 maart 1984 in het Gentse Jan Palfijnziekenhuis.

De andere leider van de bende, Raymond Van Hoe, stierf al in 1930, amper 38 jaar oud, nauwelijks zes jaar na zijn veroordeling tot de doodstraf. De tijger, zoals hij werd genoemd, kon de mensen geen angst meer berokkenen. Want tijdens de overvallen probeerden de mensen met een gebed hem te bezweren: *Van de tijger en zijn wreedheden, verlos ons heer!*

De rechtszaak zou leiden tot een eerste grote politiehervorming nl. de oprichting van de gerechtelijke politie, omdat was gebleken dat de lokale politie niet was opgewassen tegen dergelijke criminaliteit.

Stefaan De Groot

Geraadpleegde bronnen

Artikels en boeken

- JANSSENS H., De Bende Verstuyft-Van Hoe & Cie voor het assisenproces te Gent februari-maart , 1924, Ledeberg, heruitgegeven door de Geschiedkundige Heruitgeverij Gent, 1999.
- DE TREMERIE M., Een beruchte roversbende opgerold, Het Nieuwsblad, 21 september 2007.
- LAROY P., Roversbenden in Vlaanderen, Uitgeverij Taptoe, 1977.
- VAN CAUWENBERGHE L., Contactblad, Kring voor Geschiedenis en Kunst, nr. 1778, oktober 2000.
- VAERNEWIJCK E., Het stuift in 't Scheldeveld. De Bende Van Hoe-Verstuyft op pad tussen Leie en Schelde, Heemkring Scheldeveld, jaarboek 2006, blz. 195-218.

Digitale bronnen

- N.N., Bende Van Hoe-Verstuyft
(http://nl.wikipedia.org/wiki/Bende_Van_Hoe-Verstuyft)

- N.N., De Bandietenbende Verstuyft
(<http://www.wreed-en-plezant.be/wrdprs/2013/04/de-bandietenbende-verstuyft>)

VINKTENAAR ARTHUR RODTS KRIJGT 20 JAAR DWANGARBEID VOOR MOORD OP IRMA DHAENENS (1936)

‘Een revolverdrama in Deinze’ zo beschreef een krant de moord op de 45-jarige Irma Dhaenens door haar echtgenoot Arthur Rodts. Die laatste was toen 44 jaar oud, seizoenarbeider.

Irma Dhaenens was eerst gehuwd met een zekere Bergez, met wie ze tot 1927 in Luik woonde, maar het echtpaar keerde in 1927 terug naar Vinkt met hun twee kinderen. Haar echtgenoot, die ziekelijk was, overleed een jaar later. Arthur Rodts, die in Vinkt woonde, maar in 1891 was geboren in Sint-Laureins, kwam al snel op de proppen.

Zij huwde met hem in 1928 en het koppel vestigde zich in de Ketelstraat. Maar de man kon de kinderen uit haar eerste huwelijk niet uitstaan. In 1933 kreeg het echtpaar Rodts-Dhaenens zelf een kind.

De twee kinderen uit het eerste huwelijk van Irma Dhaenens.

Begin 1936 verliet Irma Dhaenens haar echtgenoot en ging in een arbeidersbeluikje¹ wonen in de Kattestraat, vlakbij de Markt in Deinze. In het dagblad *Vooruit* werd gesuggereerd dat ze een minnaar had (een vriend des huizes) en elders staat dat Rodts een *nogal brutaal man is met een zeer luimig en wild karakter*.

Beluikje Kattestraat Deinze waar Irma Dhaenens uit Vinkt werd vermoord.

Arthur Rodts bleef in Vinkt, was ziekelijk geworden en kreeg een drankverslaving. Hun kleine eigendom in de Ketelstraat diende te worden verkocht, iets waar hij zijn vrouw de schuld van gaf. Hij wou echter tegelijk zijn echtgenote terug en viel haar voortdurend lastig. Hij slenterde rond haar woning. Stalking dus, een woord dat in die tijd nog niet bestond.

Op 10 juni 1936 trok hij om 16u30 naar zijn vrouw in de Kattestraat. Zij was er vellen aan het bewerken. Hij vroeg haar mee te komen, wat de vrouw wellicht opnieuw weigerde. Er ontstond een twist en de man haalde een revolver boven. De vrouw sloeg roepend op de vlucht naar een binnenkoer, waarop verschillende huisjes uitkwamen. De moordenaar achtervolgde haar

¹ De Kattestraat is één van de kleine straatjes die uitkomt op de Markt en waar nog steeds enkele arbeiderswoningen staan, zoals er een kleine eeuw geleden een paar honderd waren in het centrum van Deinze. Het ging om arbeidersfamilies die vooral bedrijvig waren in de vele fabrieken en textielateliers die op of vlakbij de Markt stonden. Een beluikje is een verzameling van zeer kleine arbeidershuisje met een gemeenschappelijke koer, buitentoilet en pomp.

en loste een aantal schoten die door muren en vensters vlogen. Zij probeerde bij burens binnen te dringen, maar de deur bleek gesloten. Dan rende ze naar een poortje dat op de Kattestraat uitgaf. Maar zover kwam ze niet. Een schot in het hoofd trof haar dodelijk. Volgens *Vooruit* van 12 juni 1936 moet ze nog hebben geroepen: *Ge gaat mij toch niet vermoorden*, waarop Rodts zou geantwoord hebben: *ik zal u nog een kogel geven*. Wat ook de dood veroorzaakte.

Het driejarig jongetje snelde naar de moeder die bewegingsloos in een plas bloed lag en riep: *Sta op moedertje!* De moordenaar probeerde te vluchten, maar werd nagenoeg onmiddellijk opgepakt door de Rijkswacht, die eerder vanuit Vinkt was verwittigd.

Arthur Rodts net opgepakt door de Rijkswacht.

Hij had namelijk in Vinkt aan zijn schoonmoeder al verklaard dat hij zijn vrouw nog één keer zou vragen om terug te keren en bij weigering haar zou vermoorden. Hij toonde haar de geladen revolver. Rodts reed vervolgens met de fiets naar Deinze. Zijn schoonmoeder was in paniek naar het gemeentehuis getrokken, waar men de Deinse Rijkswacht had verwittigd. Maar die kwam dus net te laat.

De schietpartij zorgde voor een volkstoeloop van de arbeidersbevolking uit de Kattestraat en de omliggende straten. Honderden mensen verdrongen zich in het nauwe straatje om door de poort van het gangetje een blik te kunnen werpen op het slachtoffer.

Arthur Rodts werd opgesloten in afwachting van het assisenproces en verklaarde dat hij haar had vermoord omdat ze een minnaar had. Hij probeerde een week na de schietpartij zelfmoord te plegen in zijn cel door zich op te hangen met aan elkaar vastgehechte schoenveters. Een alerte cipier kon dat voorkomen.

TE DEINZE KOGELDE EEN MAN ZIJN ECHTGENOOTE NEER... 1936

Den Woensdag, 10 Juni 11, speelde er zich een moordtoonnel af te Deinze, het Landevlaamse, niereus op een drielok loor, van Geer. Naby de Groote Markt, in een achterbuurte staan enkele woontuize : "Kattestraat".

In een dier huiskere woont Matti Dhaenens, 45 jaar, veltre-bewandier, met haar drie kindere : de twee oudste, 14 en 18 jaar, geprezen uit het eerste huwelik ; het jongste, 1 jaar, uit het tweede huwelik.

De vrouw ledde sinds een dertiel maanden gescheiden van haar man, Arthur Rodts, 64 jaar, woonde te Vinkt.

Arthur, Rodts, de droeve revolverheld van Deinze.

De gezinschappelijke loor in het Kattestraatje, waar het drama zich afspeelde. Links : de stal waar de vrouwe de vellen trak en bins haar verri een eerste maal werd getroffen.

Het slachtoffer Irma Dhaenens.

De twee oudste kindere, die van hunne moeder ontroofd werden. Het jongste kind, uit het tweede huwelik, is reeds in het Weezenhuis onder dak geboren.

Alle toenaaderingspogingen vanwege den man bleven vruchteloos. En toen verzon de man een gewislike wrede.

Dien Woensdagsmiddag trok hi er op af naar "Kattestraat", en vond er zinn vrouw arbeidend in een stalletje, afgevend op de grimezschappelijke koer des verschillende woontuize. Een maier vraag, om het schietlik leven te hervatten. Die sieuwe weigering...

En, roer, getoetere het.

Een voorval !

De vrouwe licht getroffen in het hoofd, leep te koer op in de richting van een iver buize.

De ongelukige staat voor een gegrendelde deur.

Ze leep, als een wild dier, door haar man, haar moordenaar, achterreep, naar een andere deur. Fervente gesliten.

Een toevende woontuize ! De knal dootloet de deur. De vrouwe slaakt naar de uitgegane en strukelt...

De moordenaar verveegt zinn slachtoffer, en schiet haar, weerloos als ze daar lag, voor dieo gegrendel in het hoofd...

De dood heeft gegrendel !

Drie weetre — de vrouwe dood — de man in de gevangenis.

De tragege gevolgen van het moord-vooten-treden der huweliksplichtere !

STAF HAPKE.

Artikel uit De Stad van juni 1936 over de moord op Irma Dhaenens uit Vinkt.

In oktober 1936 verscheen Rodts al voor de rechtbank. Iedereen was het eens dat hij zijn vrouw met voorbedachtheid had doodgeschoten en het openbaar ministerie hield dan ook een streng rekwisitoor. Rodts hing een doodsstraf boven het hoofd. Maar de twee verdedigers De Smet en Logtenburg haalden alles uit de kast om de jury en het openbaar ministerie te overtuigen tot een zekere mildheid.

't *Getrouwe Maldegem* schreef over De Smet: '*Hij schildert op hartroerende wijze het ongelukkig leven welke de vermoorde vrouw haar echtgenoot bezorgde.*' Ook advocaat Logtenburg, tweede verdediger van Rodts doet wat hij kan om nog te redden wat er te redden valt en wil doen uitschijnen dat de beschuldigde de moord bedreven heeft in een ogenblik van zinsverbijstering.

De man kreeg uiteindelijk 20 jaar dwangarbeid en geen doodstraf waar het eerst op leek uit draaien. In die tijd was er niet zoveel begrip voor vrouwen die hun man verlieten en zeker als die daardoor in de problemen raakten. Mogelijk heeft dat meegespeeld bij de jury en het bepalen van de strafmaat.

Stefaan De Groot

Geraadpleegde bronnen

- Hapke S., Te Deinze kogelde man zijn echtgenote neer, *De Stad*, juni 1936.
- N.N., 't *Getrouwe Maldegem*, 14 en 21 juni 1936.
- N.N., Assisenhof van Oost-Vlaanderen, 't *Getrouwe Maldegem*, 11 oktober 1936.
- N.N., Revolverdrama te Deinze, *Vooruit*, 11 juni 1936.
- N.N., Het drama der jaloerschheid te Deinze, *Vooruit*, 12 juni 1936.

BERUCHTE SYLVAIN DHOEST OPGEPAKT NA MOORD IN MERENDREE (1959)

Sylvain Dhoest uit Sint-Andries-Brugge deed jarenlang van zich spreken. Eind jaren vijftig pleegde hij een hele reeks diefstallen tot in Deinze toe en drie moorden, waarvan één in Merendree. Hij werd na dat laatste feit opgepakt, en na zijn veroordeling als geestelijk ziek geïnterneerd in verschillende instellingen. Maar hij was blijkbaar toch sluw genoeg om een aantal keren de vlucht te nemen uit de gevangenis of de instelling.

In eerste instantie werd hij doorgaans opgepakt, maar in 1982 bereikte hij dan toch Nederland en kon er onderduiken. Om tijdelijk zijn uitlevering te voorkomen klaagde hij op instigatie van zijn advocaat de Belgische staat aan bij het Europees Hof van Justitie. Maar in 1990 werd hij alsnog ingerekend in Zelzate. Hij had ondertussen een aantal nieuwe misdrijven op zijn kerfstok.

Al van kinds af was Sylvain Dhoest onhandelbaar en in zichzelf gekeerd. Hij at niet samen met zijn ouders. Vooral de relatie met zijn vader was slecht. Op 16-jarige leeftijd werd hij al psychiatrisch behandeld, maar het hielp niet. Volgens zijn ouders was hij op tweejarige leeftijd eens van de trap gevallen en waren zijn kleine hersenen geraakt, wat zijn onevenwichtigheid zou verklaren. Men noemde hem stug en sterk als een beer. Al snel was hij van huis weggegaan om, meestal voor korte tijd, bij landbouwers te werken. Hij werkte ook bij zijn oom-handelaar maar aardde er niet.

Hij zwierf door de bossen en werd de tarzan van de bossen genoemd. Toen hij werd opgepakt, was hij amper 20 jaar.

Kalverdiefstal eindigt op brutale moord

Maar we starten het wel zeer hallucinante verhaal in Merendree en meer bepaald in de zomer 1959 in de wijk Overbroek. Landbouwer Aimé Focquaert, een vrijgezel van 40, trok op zaterdagavond 1 augustus zoals zo vaak naar zijn grote hobby karabijnschieten.

Sylvain Dhoest bij zijn eerste arrestatie in 1958.

Toen hij 's avonds terugkeerde, was hij net gaan slapen, toen zijn knecht August De Jaegher hem in paniek toeriep: *De kalveren zijn gestolen en de dief is richting Aalter gevlucht met een zware personenwagen.* August De Jaegher, afkomstig van Eke, sliep op de hooischelf in de stalling en had een verdacht geluid gehoord. In de keuken was de telefoondraad doorgesneden.

Hij zag dat de kalveren waren gestolen en nog net een grote personenauto wegrijden richting autosnelweg.

Het duo zette de achtervolging in en slaagde erin het nummer op de auto-plaat te noteren. Dhoest kon ontkomen. Hij had zijn achtervolgers herkend en besloot terug te keren om zich te ontdoen van de getuigen. Eerst werden de kalveren nog uit de auto geduwd. Focquart en De Jaegher reden terug naar de hoeve.

Landbouwer Focquaert kon achteraf aan de kranten navertellen wat er verder gebeurde. *Ik schrok echter vertelde Focquaert, toen ik bij mijn terugkeer een honderdtal meter van de hoeve een auto dwars over de weg zag staan. Een vijftal meter voor de auto stopte ik en vroeg de bestuurder, die ik onmiddellijk herkende als Sylvain Dhoest die bij ons een vijftal weken heeft gewerkt, wat hij daar deed. Hij antwoordde mij bruusk: 'Gij achtervolgt mij' en liet daarop een scheldwoord volgen. Dhoest verliet dan zijn auto. Ik zag dat hij een jachtgeweer 16 mm bij zich had en dat hij het grendelde.*

Ik trachtte achteruit te rijden, doch het was te laat. De ruit werd verbrijzeld langs de rechterzijde. Hij grendelde nogmaals het geweer. Een schot weerklonk en ik voelde een stekende pijn in de linkerschouder. Bij het tweede schot werd August De Jaegher getroffen. Hij moet op slag dood zijn geweest. Met geweld heb ik dan de deur van de auto opengerukt en ben gaan lopen.

Dhoest schoot voor de derde maal en raakte de vluchtende landbouwer in de linkerhand. Hij viel en bleef voor dood liggen. Dhoest meende dat hij dodelijk getroffen was en sloeg op de vlucht.

In de schouder en hand getroffen strompelde de landbouwer naar de woning van Irène De Meyer een tweehonderdtal meter verder. *Irène ik heb mij zeer gedaan*, riep hij naar de zwaar aangedane bewoners.

Huisarts Willy Houtman uit Hansbeke werd onmiddellijk gealarmeerd. Hij verzorgde het slachtoffer en verwittigde de veldwachter, die de Rijkswacht van Zomergem inschakelde. Het parket, aangevoerd door onderzoeksrechter H. De Wulf, verscheen snel ter plaatse.

Landbouwer kende woonplaats Dhoest in Moerkerke

De bal ging aan het rollen. Focquaert wist uit diens werkperiode bij hem dat de dader zich in Moerkerke had gevestigd. De Rijkswacht kon hem lokaliseren en lichtte de totaal verbouwde Dhoest 's morgens vroeg al van zijn bed in een verwaarloosde hoeve in de wijk Sint-Rita. In de woning werden, naast een geweer en een revolver, de voorwerpen van talloze diefstallen gevonden die hij had gepleegd in de buurt van Brugge. De man had ook een aantal veediefstallen gepleegd in Waasmunster, Zomergem en Tielt en de dieren tegen een spotprijs verkocht, zo bleek achteraf.

Dhoest beschikte blijkbaar niet over al zijn geestesvermogens. Zo plaatste hij uit verveling en om te zien wat er zou gebeuren een boomstam op de spoorlijn Gent-Oostende. Een ernstig ongeval werd nipt vermeden.

Een uitgeputte Sylvain Dhoest geketend aan een verwarmingsradiator na zijn ontsnappingspoging in 1964.

Maar er kwam de volgende dagen nog meer aan het licht. Men vermoedde dat hij iets te maken had met een dubbele moord in Loppem op 31 maart

1958 op bedrijfsleider Antoon Deserrano en diens partner Claire Puppincx uit Brugge, vlakbij de autoweg. Deserrano een textielatelier in Tielt en een telg van een bekende kleermakersfamilie was uit Wingene. Het was ongeveer dezelfde modus operandi als in Merendree. Twee dagen later zou Dhoest, onder druk van de bewijslast, die moorden effectief bekennen.

Ontsnappingskoning

Een psychiater verklaarde Dhoest ontoerekeningsvatbaar. Volgens sommigen was hij eerder 'primair' dan abnormaal. Hij 'genoot' ook van zijn misdrijven; ze gaven hem een kick.

Na zijn veroordeling op 28 maart 1961 door het Gentse Hof van Assisen tot vijftien jaar opsluiting kwam er een nieuwe wet 'ter bescherming van de maatschappij tegen gevaarlijke individuen'. Dhoest kreeg van de Belgische justitie te horen dat hij wellicht nooit meer vrij zou komen. Voor hem was dat het sein om voortaan alles of niets te wagen. Zijn beroep werd nu 'meester-ontsnapper'. Minstens zeven keer zou hij het hazenpad kiezen.

Hij verbleef in psychiatrische afdelingen van diverse gevangenissen (Doornik, Turnhout, Gent, Sint-Gilles), hij zou erin slagen een aantal keren te ontsnappen, maar werd telkens snel opgepakt.

Een eerste keer kon hij vluchten in januari 1964 uit de gevangenis van Turnhout, doordat zijn moeder - die hem bleef bezoeken - haar zoon een vijl had bezorgd. Hij had een tafelpoot bevestigd aan elkaar gebonden lakens. De tafelpoot gooide en blokkeerde hij over een vijf meter hoge muur. Bij de bevolking brak paniek uit, toen het nieuws van de ontsnapping wereldkundig werd gemaakt, want de man werd als zeer gevaarlijk omschreven. Hij fietste met een gekwetste voet richting Gent, waar hij zich in het stookhuis van een tuinbouwbedrijf in Sint-Amandsberg verstopte. De eigenaar rook onraad toen hij een onbekende fiets zag staan. Dhoest werd opgepakt door de Rijkswacht toen hij een gestolen brommer probeerde te starten. Hij rende nog het veld in en gooide zich plat op de grond, maar het mocht niet baten.

Dhoest had in 1976 de instelling moeten kunnen verlaten als een vrij man, maar de Belgische justitie besliste dat hij als psychopaat een gevaar bleef

voor de maatschappij. Hij voelde zich onrechtvaardig behandeld en zon op nieuwe ontsnappingen.

Toen hij verlof onder voorwaarden had, kon hij op 7 juli 1982 in Gent effectief ontsnappen en per fiets Nederland bereiken. Een rechtbank in Nederland weigerde de uitlevering en hij werd vrijgelaten. De Nederlandse psychiater Leloup concludeerde dat hij niet (meer) geestelijk ziek was, maar de Belgische autoriteiten eisten zijn uitlevering. Volgens het parket bleef hij als koele psychopaat een gevaar voor de maatschappij.

Ondergedoken en opnieuw in de gevangenis in Nederland

Hij zou toen met een fotomodel hebben samengewoond. Dhoest kon echter het roven niet laten en pleegde een reeks 'succesrijke' bankovervallen, tot hij in 1986 op een camping in Roosendaal gesnapt werd. Hij kreeg 9 jaar cel.

Dhoest zat zijn straf uit in Scheveningen en werd dan toch aan België uitgeliverd. In 1986 had hij ook een Raiffeisenkas-filiaal overvallen in de Belgische enclave Baarle-Hertog. Hiervoor kreeg hij in februari 1988 in België drie jaar extra cel.

Dhoest kreeg hulp van de Amsterdamse advocaat P.R.W. Schaink, die erin slaagde zijn uitlevering te verhinderen door een dagvaarding te organiseren voor de Europese Commissie voor de Mensenrechten. Dit tot ongenoegen van zowel de Belgische als Nederlandse autoriteiten. Hij beschuldigde via zijn advocaat de Belgische staat van een aantal inbreuken op de mensenrechtenconventie. Het hof verwierp de aanklacht (Application No. 10448/83) op 14 mei 1987. Hij kwam in aanmerking voor uitlevering, maar bleef in Nederland ondergedoken leven met zijn vriendin.

In Nederland raakte hij in 1986 betrokken bij vechtpartijen en in 1988 opnieuw bij een gewapende overval in Baarle-Hertog. Hij werd opgesloten in de gevangenis van Sittard, één van de modernste van Nederland. Hoewel zijn vrijlating wenkte, ontsnapte hij in 1990 richting België. Hij hoopte naar Spanje te kunnen vluchten en een nieuw leven te starten als tuinman. Maar tijdens een routinecontrole in Zelzate werd hij gevat en opgesloten in de gevangenis van Gent.

Een jaar later volgde een nieuwe mislukte ontsnappingspoging. Op 21 mei 1993 echter deed hij het beter. Ondanks zijn verleden had hij in Turnhout penitentiair verlof gekregen. Hij keerde niet terug.

Dhoest was een misdadiger die tot de verbeelding bleef spreken door zijn misdaden én door zijn ontsnappingen. Er is een stripfiguur naar hem gemaakt, namelijk Sylvain Proust, door tekenaar Derek Wasteland. Zijn vlucht en aanhouding in Sint-Amandsberg in 1964 was zelfs even het onderwerp van een debat in de commissie van justitie. Er werd gepraat over de kwaliteit van de straffenrichtingen en wie verantwoordelijk was voor zijn ontsnapping. Verder werd betreurd dat er een foto verscheen van de vastgeketende Dhoest omdat dit de indruk gaf dat gevangenen mensonwaardig werden behandeld.

Stripfiguur Sylvain Proust door tekenaar Derek Wasteland.

De schrijver Eriek Verpale zaliger schreef er een kort stukje over in zijn roman *Grasland*: *'Sylvain Dhoest. Rappeleerde u dat nog? Wacht ne keer, dat moet in de jaren drieënzestig, à peu près vierenzestig zijn geweest, ook in de winter gelijk nu. Albert, een collega van bij ons, die rappeleert hem nog heel goed, want dat was ergens in Sint-Amandsberg dat ze dienen Sylvain, de*

moordenaar nog gevonden hebben, in een serre, bij een bloemist, waar dat hij verstoken zat, versteven van de koude. En ik heb nog gezien in de gazet, hoe de rijkswachters hem aan de chauffageketel hadden vastgeketend, op blote voeten, ja goe were en dat hij van één van de flikken nen boterham kreeg, 't zal wel zonder bloende zijn geweest, maar kom nen moordenaar is toch ook maar ne mens hé. Pas op hé, ik heb daar geen compassie mee hé. Maar aan de ander kant, 't zijn er zovele die ze hier niet in den bak zullen steken. Hier zie: als ge maar geld hebt.'

Vanaf de jaren negentig werd het stil rond Sylvain Dhoest. Hij overleed in 2005 in Brasschaat.

Stefaan De Grootte

Geraadpleegde bronnen

- N.N., Hoevekecht doodgeschoten tijdens schietpartij in Merendree, *Het Laatste Nieuws*, 3 augustus 1959.
- N.N., Bezwarende voorwerpen gevonden in hoeve van Dhoest in Moerkerke, *Het Laatste Nieuws*, 3 augustus 1959.
- N.N., Dhoest bekend reeds acht diefstellen in het Brugse, *Het Laatste Nieuws*, 4 augustus 1959.
- Belgische Senaat, verslag zitting 1963-64, 6 februari 1964, *ontwerp van wet houdende begroting van het Ministerie van Justitie voor het dienstjaar 1964*, geval Sylvain Dhoest probleem van de ontvluchtingen.
- Application No. 10448/83, *Europese Commissie voor de Mensenrechten, Sylvain Dhoest tegen de Belgische staat*, 14 mei 1987.
- VIERING P., "Krankzinnige Belg" vecht tegen uitlevering, *Leidse Courant*, 6 juli 1986.
- N.N., Knecht doodgeschoten en landbouwer zwaargewond bij achtervolging dief, *Vooruit*, 3 augustus 1959.
- N.N., Huiszoeking Dhoest brengt weerzinwekkende feiten aan het licht, *Vooruit*, 4 augustus 1959.
- N.N., Sylvain Dhoest beweert dader te zijn van dubbele moord in Loppem, *Vooruit*, 5 augustus 1959.
- N.N., Sylvain Dhoest is dood, *Krant van West-Vlaanderen*, 28 maart 2008.
- N.N., Heel West-Vlaanderen is bang voor Sylvain Dhoest, *Krant van West-Vlaanderen*, 28 maart 2008.

MOORD OP ZULMA VAN BACHTE-BRUG AAN HET KANAAL VAN SCHIPDONK (1972)

Op 23 maart 1972 stond het kleine Bachte bij Deinze in rep en roer. De schipper van de vrachtboot 'Hélène' die de avond voordien was aangemeerd aan Bachte-Brug zag 's ochtends een lichaam drijven in het water. Bij nader toezien ging het om een vrouw.

Nieuwsgierigen stroomden toe. Politie en brandweer werden verwittigd. De stedelijke brandweer van Deinze bracht het lichaam naar de wal en vrij snel naar het dodenhuisje in Deinze. Men had wel gezien dat de vrouw nog niet lang in het water lag.

Vreemd genoeg herkende niemand in eerste instantie Zulma Van de Voorde, ook haar broer Jules niet, die vlakbij woonde. Men dacht dat het slachtoffer een verdwenen vrouw was uit Sint-Eloois-Vijve, die wellicht bij een wanhoopspoging halverwege maart was verdwenen.¹ *Jules Van de Voorde zou echter kort nadien met de verbijsterende werkelijkheid worden geconfronteerd dat het hier zijn zuster betrof.* (Het Volk van 24 maart).

Zulma Van de Voorde.

¹ De drenkelinge uit Sint-Eloois-Vijve werd vreemd genoeg twee dagen later wel degelijk aan het sas van Deinze gevonden. Het ging om Godelieve Callens, 28 jaar, en moeder van drie kinderen (W.N., drenkelinge uit kanaal opgehaald in Deinze, 26/3/1972, Het Volk)

Herberg waar Zulma werd vermoord.

Intérieur café Bachte-Brug waar Zulma mogelijk is vermoord.

Jules werd gewezen op iets ongewoons aan Café Bachte-Brug, Reygerstraat 4, waar zijn zuster Zulma woonde. Er was aan de voorgevel aan de zijkant een raampje kapotgeslagen. Hij slaagde erin via een ladder de herberg te betreden. Hij zag aan het beddengoed dat ze voordien was gaan slapen. Meteen werd de spoorloze verdwijning van de herbergierster gekoppeld aan de drenkelinge die net voordien uit het water was gehaald. Veldwachter Van De Steen en haar broer Jules en herkenden het slachtoffer.

Het Openbaar Ministerie vond de zaak verdacht. Het parket onder leiding van onderzoeksrechter Lefèvre en de forensische dienst met prof. Timperman kwamen al in de namiddag ter plaatse. De politie zette de Reygerstraat af en er werd een speurhond ingezet. In het café bleek er geen geld te zijn verdwenen. Er was wel een bloempot omgestoten. Voor de rest was alles onaangeroerd.

Zulma Van de Voorde was op dat ogenblik 75 jaar oud en een zeer levenslustige dame. Zes jaar voordien was inwonende broer Leonce overleden. Maar goed omringd door buren en familie bleef zij het café alleen runnen. Zij was anderhalf jaar gehuwd geweest met Louis Huys, die echter in 1951 plots was overleden.

Een wanhoopsdaad werd door de onderzoeksrechter dan ook uitgesloten. Zij had de naam er warmpjes in te zitten. Bachte-Brug was een zeer drukbe klant landelijk café. Zij had echter de avond voordien aan een handelaar uit een naburige gemeente laten weten te zullen stoppen met de herberg, want het pand zou binnen een paar maanden worden onteigend voor de verbreding van het Kanaal van Schipdonk.

Café Bachte-Brug aan Bachtebrug. Beide werden rond 1980 afgebroken.

Moord of ongeval: alles bleef in een waas van geheimzinnigheid hangen

In Bachte gonsde het van de geruchten. Sommigen meenden dat het om een ongeval ging omdat er niets was gestolen. Maar onderzoeksrechter P. LeFebvre beet zich in de zaak vast. Het parket vertrok van de piste dat er zich mogelijk nog een late klant aandienende. Iemand die Zulma kende en door

haar werd binnengelaten. De bloempot viel dan eventueel door het open-
doen van de blinden.

Een andere mogelijkheid is dat de bejaarde dame wakker werd van het ka-
potgeslagen venstertje, maar door de inbreker(s) werd verrast en neerge-
slagen en in het kanaal eindigde. Het lijkt had in ieder geval kneuzingen aan
armen, benen en hoofd. Familieleden verklaarden dat ze een jasje droeg dat
ze nooit in bed aan had.

Maar de kneuzingen konden ook door de grote stenen zijn gebeurd, waar-
mee de kanaaloever was bezaaid, meenden sommigen dan weer in Bachte.
Zij kon daarover zijn gestruikeld. Maar dat kon ook door een gevecht zijn
gebeurd, stelden anderen. Dat was in ieder geval ook de visie van het parket.

Maar het onderzoek liep op niets uit wegens te weinig aanknopingspunten.
De vingerafdrukken werden allemaal gecontroleerd en konden op één vin-
gerafdruk op een glas na allemaal worden toegewezen aan iemand.

Café Bachte-Brug met het bierglas met onbekende vingerafdruk.

Vingerafdrukken genomen van bijna 20.000 omwonenden

Onderzoeksrechter P. Lefebvre had in eerste instantie vingerafdrukken laten nemen van de gekende cafébezoekers en zou dat nadien uitbreiden tot alle inwoners boven de zestien jaar van Bachte-Maria-Leerne, Nevele en Vosse-lare. Maar ook toen weigerden al een aantal mensen, waaronder een pas-toor.

In maart 1976 beval de onderzoeksrechter een in ons land ongeziene actie door - vier jaar na de feiten - nog eens van alle Deinzenaars vingerafdrukken te laten nemen. Maandenlang was een ploeg rijkswachters met een inktkus-sen aan de slag. Van iedereen werden twaalf vingerafdrukken genomen en ook uitgeweken Deinzenaars (sinds 1972) werden opgespoord en kregen een bezoek.

Na jaren vergeefs speurwerk heeft deze magistraat een nieuw initiatief ge-nomen, dat echter bij de inwoners in de Leiestreek op geen gejuich wordt onthaald, schreef Het Volk op 23 maart 1976. Bij vele eenvoudige lieden, die nooit met het gerecht in aanraking waren gekomen, liet het een onaange-name indruk na, noteerde John Lootens in Vooruit van 25 maart 1976.

Maar de actie was op voorhand gedoemd om te mislukken. Het was een naald in een hooiberg, want het kon ook iemand zijn van buiten het gebied. Zo bezochten heel wat mensen uit Gent en omgeving het landelijk café van Zulma.

Heel wat juristen vonden dat de mensen recht hadden om te weigeren we-gens een schending van hun privacy, wat ook werd vermeld in de pers. De reacties waren uiteenlopend. De meeste mensen werkten mee met het onder-zoek, maar sommigen voelden zich een verdachte. Een aantal personen hebben effectief geweigerd. Sommigen waren overigens niet thuis toen de Rijkswacht langs kwam. Dat zette natuurlijk het onderzoek op losse schroe-ven.

Alles was gebaseerd op dat ene glas met een onbekende vingerafdruk, maar dat is geen bewijs van moord. Zelfs als men iemand zou gevonden hebben via de vingerafdrukken, dan nog zou het nauwelijks mogelijk zijn om die per-soon te beschuldigen van moord, laat staan dat die zich na vier jaar iets zou herinneren.

HET VERDACHT OVERLIJDEN TE BACHTE-MARIA-LEERNE

KWAM LATE KLANT NOG DE HERBERG BINNEN ?

We lieten gisteren reeds witschijnen, dat de dood van de 70-jarige herbergierster Zulma Van de Voorde te Bachte-Maria-Leerne met een waa van gezondheidsnigheid was oorzakend. De vrouw was in levensgevaar van aard om in het Schipdonk-kanaal te springen en te verdrinken. Dat is ook het oordeel van het parket.

De kapitale vraag is nu, hoe Zulma Van de Voorde onderdageacht in het water rechttoever haar herberg terecht kwam. Verdacht was dat een reuk was stukgevoerd en binnen aan scherven geslagen bloempotten werden gevonden. Heeft iemand zich door dit raam toegang verarschaft tot de gelagman ?

Het is ook mogelijk, dat er iemand heeft aangeklopt, zodat de vrouw dan de blinden heeft verwijderd, waardoor misschien een bloempot viel. Heeft ze dan die late bezoeker binnengelaten ? In dat geval zal het wel-

licht een bekende geweest zijn. Is er hertie ontstaan ? Waarover ? Allemaal vragen, die onbeantwoord blijven.

Het blijkt dat het geld onaangetroffen bleef.

VERRAST DOOR INBEEKER ?

Er is dan ook de verandering, dat Zulma gewekt werd door het stukgeslagen venster en is opgestaan. Zij was inderdaad gekleed met een soort overjasje en familieleden zijn er slecht van overtuigd, dat de vrouw zulke noot droeg bij het slapengaan.

Wend de herbergierster verast en neergeslagen en nader naar het kanaal geslept ? Op het lijk werden kneuzingen aangetroffen aan armen, benen en hoofd. Men dinkt er echter ook

rekening mee te houden dat de kanaal-overer bemaid is met grote stenen, zodat ze erover kan gestruikeld zijn. Gebeurde dat in een gevecht ?

Het Volk van 25 maart 1972.

De actie maakte in ieder geval veel indruk. Rita Piens uit Deinze vertelde dat haar pa op zijn knieën aan de tafel zat om zijn vingerafdrukken te kunnen geven omdat zijn vingers krom stonden door de reuma en het rechtstaand niet lukte. Ook Tony Dubois die toen in de Oostmeersdreef in Deinze woonde, herinnert zich het gebeuren nog goed. Hij was toen werkzaam als beroepsmilitair in Kleine Brogel: *Ik kwam thuis en er stond een bus van de rijkswacht in onze straat. De vingerafdrukken werden genomen door rijkswachters in opleiding.*

Oud-politieman José Lannoo was toen lesgever op de rijkswachtschool en maakte het gebeuren mee: *dit was een gigantisch werk. Driemaal per week gingen we in Deinze met leerlingen vingerafdrukken nemen, bij de mensen thuis. De beslissing om van iedereen vingerafdrukken te nemen, kwam als een verrassing en het blijft tot op vandaag een unieke actie.*

Laboratoriumonderzoek
moet uitsluitsel geven

CAFÉBAZIN (75) VERMOORD

GENT (eigen berichtgeving). — Is de 75-jarige Zulma Van de Voorde, de bazin van café «De Bachte Brug» te Bachte-Maria-Leerne, wier lijk uit het Schipdonkanaal werd gehaald, vermoord? Dat is de vraag, die men zich gaat stellen nadat de lijkshouwing risteren geen uitsluitsel heeft gegeven en gezien enkele zonderlinge vaststellingen.

Zulma Van de Voorde bewoont al sedert jaren het drukbezochte café «Bachte Brug», op de Rieversweg aan het Schipdonkanaal.

Donderdagvoormiddag stelde de schipper van het vrachtschip «Helene» vast dat er een lichaam op het water dreef, amper een 20-ta meter van de drankgelegenheden. Met de hulp van Jules Van de Voorde, de broer van 't slachtoffer die aan de andere zijde van de brug woont, werd het lijk uit het water gehaald. Niemand scheen het te kunnen identificeren tot men er Jules Van de Voorde opmerksaam op maakte dat alles nog potdicht gesloten was bij zijn nuster.

Bij nader toezicht bleek dat een van de vensters stukgeslagen was en dat een van de luiken open stond.

In het huis kwam men tot zonderlinge vaststellingen: de voordeur was niet slotvast en een venster kon zowel langs de binnen- als langs de buitenkant zijn stukgeslagen worden, want er lag langs beide zijden glas. Het bed was beslagen en in de nachtkamer bevond zich urine, waardoor men de zekerheid krijgt dat Zulma Van de Voorde die ondertussen door wachter Van De Steen en door haar broer herkend was, te bed was geweest.

Heeft er iemand aangeklopt in de vroege morgen? Zulma was niet bang van aard. Ze kan een der luiken losgemaakt hebben om te kijken wie er aan de deur was, zodat een indringer de ruit kon inslaan.

Tot op heden blijft dit enkel een veronderstelling.

Donderdagavond is het parket van Gent onder leiding van onderzoeksrechter Lefèvre ter plaatse gekomen.

Op het lijk werd slechts een kleine verwonding aan de neus en aan het hoofd vastgesteld.

Gistervoormiddag is prof. Timperman tot de lijkshouwing overgegaan. Die is echter niet determinerend geweest. Een laboratoriumonderzoek zal met zekerheid de doodsoorzaak moeten vaststellen.

Zulma Van de Voorde.

John Lootens merkte in *Vooruit* pertinent op: *de vraag stelt zich echter wat de rijkswacht met al die vingerafdrukken aanvangt. Worden ze gewoon weggegooid of netjes op een adres bewaard. Dat zou bedenkelijk zijn.*

Bijna twintig jaar later werd Lannoo, toen commandant van de rijkswacht in Deinze plots opnieuw geconfronteerd met de zaak: *de brigade verhuisde en op zolder stonden nog dozen vol met vingerafdrukken. In de tijd van het onderzoek kende men nog geen DNA. Vandaag zou men zo'n zaak misschien wel kunnen oplossen, als er een DNA-spoor is.*

Dagblad Vooruit 25 maart 1972 met artikel over Zulma Van de Voorde uit Bachte.

Ondertussen was al bekend geraakt hoe het venstertje was gebroken. Iemand had 's morgens vroeg al te hard aan de deur getrokken, toen alles stil bleef binnen. De these van ongeval bleef dan ook circuleren. Aangezien Zulma verdrongen was en maar een kleine hoofdwonde had opgelopen, was het volgens velen mogelijk dat ze ziek was geworden en hulp zocht. Er was geen telefoon in het café.

Het parket zou nooit te weten komen wie de moordenaar was, een bekende of onbekende. Een roofmoord was al snel uitgesloten. Ook over het motief was geen duidelijkheid. De zaak bleef onopgelost.

Stefaan De Grootte

Geraadpleegde bronnen

- W.N, Stierf bejaarde herbergierster gewelddadige dood in Bachte-Maria-Leerne, *Het Volk*, 24 maart 1972.
- W.N, Kwam late klant nog de herberg binnen?, *Het Volk*, 25 maart 1972.
- G.V.D, Alle inwoners van Groot-Deinze moesten vingerafdrukken laten nemen, *Het Volk*, 23 maart 1976.
- G.V.D., Zelfs moord op Zulma Van de Voorde is betwist, *Het Volk*, 27 maart 1976.
- N.N., Cafébazin (75) vermoord, *Vooruit*, 25 en 26 maart 1976.
- LOOTENS J. Politie neemt van alle burgers vingerafdrukken, *Vooruit* van 25 maart 1976.
- LOOTENS J. Sommige Deinzenaars weigeren vingerafdrukken te laten nemen, *Vooruit*, 27 maart 1976.
- REGNIERS G., Moord op cafébazin blijft mysterie, *Het Laatste Nieuws*, 23 oktober 2015

HOE LUC DE CRAMER (LOTENHULLE) EN JACKY VAN RENTERGHEM (MEIGEM) ONDERZOEKSRECHTER GUY JESPERS (1978) TEN VAL BRACHTEN

In 1977 en '78 waren honderdduizenden Vlamingen in de ban van de zaak Jespers. Het gebeurde dan ook niet vaak dat een bekende magistraat verdacht werd van moord en moordpoging. Twee belangrijke protagonisten in deze zaak waren afkomstig uit onze streek.

We hebben ons voor onderstaand artikel gebaseerd op een reeks artikels en publicaties en boeken die nadien over de zaak zijn verschenen, waaronder het onderzoek van Rebekka De Smet 'Rechter voor het gerecht', UGent, 2009.

Het proces bleef jaren later nog steeds tot de verbeelding spreken, want de echte toedracht werd nooit blootgelegd. *Nooit eerder spraken zoveel beklagden, getuigen en deskundigen elkaar op praktisch elk punt tegen*, concludeerde Rebekka De Smet. Bovendien was het een bijna onmogelijke taak voor de jury om in het meer dan tienduizend pagina's tellende dossier het bos door de bomen te zien en feiten van speculaties te onderscheiden. De kans dat de waarheid ooit nog komt bovendrijven, is miniem. De voormalige Gentse onderzoeksrechter Guy Jespers, de hoofdrolspeler in dit drama, is niet meer in leven.

De personen die uiteindelijk hebben geleid tot de val van de onderzoeksrechter waren vooral Luc De Cramer en zijn compagnon Jacky Van Renterghem.

Over De Cramer en Van Renterghem

Luciaan Aimé De Cramer (°7 augustus 1937) is afkomstig van Lotenhulle. Hij huwde in 1958 met Christiane Hellebuyck. Zij hadden een zoon. Het kwam in 1966 tot een echtscheiding. Een paar jaar later ontmoette hij Rozeke Van Laere, dochter van een voormalige politie-inspecteur, met wie hij twee kinderen kreeg. Zij woonde met hun twee kinderen op zijn boerderij, de Punthoeve. Ondertussen leerde hij zijn minnares Marie-Claire de Cabooter kennen, met wie hij de Lovendegemse nachtclub, 't Clubke' uitbaatte.

Men heeft nooit precies kunnen inschatten welke persoonlijkheid De Cramer precies had. Volgens sommigen is hij een eerlijke en harde werker, een avonturier die altijd bereid is om iedereen te helpen. Anderen zien in hem een gevaarlijke fantast, een oplichter die er niet voor terugdeinst om een onschuldige mee te sleuren in zijn val. Gerechtspsychiater De Berdt gebruikte in zijn verslag harde woorden: *Een immorele fantast, een man die niet eerlijk kan zijn en het vertrouwen dat hij vlug weet te winnen, uitbuit op het voor hem gunstige ogenblik.*

Volgens Rebekka De Smet was De Cramer in ieder geval een manusje van alles, die met zijn activiteiten constant balanceerde op de grens tussen het legale en illegale. Ter gelegenheid van het faillissement van zijn bedrijf Cramomatic zorgde hij ervoor dat hij geen inkomen had en dat zijn talrijke eigendommen op naam van anderen werden ingeschreven. Heel wat collega's van Jespers en gerechtsjournalisten meenden dat het De Cramer er vooral om te doen was om een magistraat als vriend te hebben, iemand die hem een hand boven het hoofd zou houden wanneer één van zijn niet zo koosjere praktijken aan het licht zou komen. En hij dacht met Jespers een dergelijke vriend te hebben. Te pas en te onpas sprak hij over Jespers als *mijn vriend, de onderzoeksrechter.*

Jacques (Jacky) Van Renterghem was een handlanger van De Cramer, die weliswaar geen hoofdrol speelde in de hele affaire, maar toch meedeed in bepaalde criminele activiteiten. Hij werd op 20 april 1946 in Meigem geboren en is nog steeds een bekende figuur in kringen van wielrenners in de streek. In 1969 huwde hij met Rosie De Cock, met wie hij een tweeling kreeg. Hij leerde Luc De Cramer kennen toen ze beiden voor het bedrijf Cramomatic werkten. Na het faillissement van dat bedrijf kocht De Cramer de garage Mecano en zette die op naam van Van Renterghem. Maar het was Luc De Cramer en niet Van Renterghem die er de plak zwaaide. Tijdens het proces schetste gerechtspsychiater dr. De Berdt hem allesbehalve vleierend als *een willoze figuur, een typische knecht die in zijn relatie tot Luc De Cramer alle ethische zin verloren had. Hij is bovendien een fatalist die altijd de gemakkelijkste weg bewandelt.* Hij werd door de getuigen vooral omschreven als een naïeve, doodbrave en harde werker die door Luc De Cramer werd gemanipuleerd.

De andere protagonist was natuurlijk Guy Jespers zelf, de succesvolle onderzoeksrechter en voormalig kabinetschef van toenmalig minister Willy De

Clercq. Hij was gehuwd met Rosinne De Sutter. In de jaren zeventig werd Ghislaine Clyncke, Leentje voor de vrienden, de nieuwe geliefde van Jespers. In 1977 stierf Rosine De Sutter onder verdachte omstandigheden in haar bad. Voordien was ze ontsnapt na de ontploffing van een springtuig dat aan haar auto was bevestigd. Na Rosines dood trok Leentje snel in ten huize Jespers en nam haar taken als echtgenote en moeder over.

De digitale site van het weekblad *Taptoe* vermeldt: *'Guy Jespers was toen een jonge onderzoeksrechter te Gent, en hij kende een glansrijke carrière. Hij was welstellend, had succes bij de vrouwen, en boekte het ene succes na het andere als magistraat. Tijdens processen ging hij zeer joviaal om met betrokkenen en journalisten. Bovendien stond zijn benoeming tot procureur des konings, een rechterlijke topfunctie, praktisch als een paal boven water vast.'*

Daarnaast was er nog Hedwig Bundervoet uit Dendermonde, filiaalhouder van de Kredietbank aan het Gentse Zuid.

Het begon allemaal met een kapot achterlicht

Op 20 februari 1977 werd Jacky Van Renterghem langs de Gentse Rooigemlaan door een rijkswachter tegengehouden wegens een kapot achterlicht aan de auto. Niets bijzonders, ware het niet dat de garagist zich wel heel verdacht gedroeg voor een kleine overtreding die hoogstens tot een boete kon leiden. Toen hem gevraagd werd de koffer te openen, kwamen gestolen juwelen, goudstaven, goudstukken en effecten ter waarde van 13 miljoen BEF aan het licht. Daarnaast vond men een map met de titel "Jespers" erop. Die map bevatte documenten die de onderzoeksrechter meteen verdacht maakten. De gerechtelijke molen kwam op gang.

Jacky Van Renterghem werd aangehouden en bekende bijna meteen dat zijn kofferinhoud afkomstig was van de overval op het bejaarde echtpaar Vandenhende-Ledoux en de diefstal uit hun kofferkluis in de Kredietbank aan de Kouter in Gent. Hij noemde Luc De Cramer als zijn mededader. De man werd meteen nationaal en internationaal geseind. De Cramer belde uiteindelijk zelf naar de Rijkswacht met de mededeling dat er helemaal geen sprake was van een overval of diefstal. Hij beweerde dat de in beslag genomen kofferinhoud het resultaat was van een combine. Hij duidde zijn "goede vriend"

Jespers aan als opdrachtgever. Op 22 februari 1977 gaf De Cramer zich vrijwillig aan. Ondertussen werd ook Hedwig Bundervoet, de filiaalhouder van de Kredietbank aan het Zuid te Gent, aangehouden.

Op 25 februari verschenen De Cramer, Van Renterghem en Bundervoet voor de raadkamer, waarna hun aanhouding werd verlengd. Enkele dagen later werd ook Guy Jespers aangehouden.

Uit de persconferentie die nog op dezelfde dag werd gehouden, werd duidelijk dat Jespers niet alleen verdacht werd van de diefstal en overval ten nadele van het echtpaar Vandenhende-Ledoux, maar ook van moordpoging en moord op zijn echtgenote Rosine De Sutter.

Jespers werd uiteindelijk overgebracht naar de Gentse gevangenis 'De Nieuwe Wandeling' waar een kleine opstand uitbrak. De gevangenen zagen in Jespers immers de verpersoonlijking van het kwaad dat hen had opgesloten, en waarbij nu volgens hun verbijstering bleek dat hij even misdadig was als de criminelen.

Op 4 maart 1977 hield onderzoeksrechter Viaene een persconferentie, waarin hij toelichtte dat tegen Jespers onweerlegbare bewijzen voorhanden waren. Opmerkelijk hierbij was dat dit niet klopte. Het tegen Jespers uitgevaardigde aanhoudingsbevel en de tegen hem gerichte beschuldigingen waren uitsluitend gebaseerd op de beweringen en verklaringen die Luc De Cramer en Jacky Van Renterghem na hun arrestatie aflegden. Het is pas nadat beiden verklaringen hadden afgelegd over hun aandeel in de zaak van de geroofde bankkluis, dat zij de moord en de moordpoging op Jespers' echtgenote ter sprake brachten. Bovendien kwamen hun versies initieel verre van overeen. Het was pas nadat beiden hun versies aanpasten, dat een samenhangend verhaal gestalte kreeg.

Een aantal gerechtsjournalisten zoals Gust Verwerft en Geert Van Doorne, die nadien publiceerden over de zaak, waren van mening dat de gewijzigde verklaringen van Van Renterghem en Van Laere werden ingegeven door De Cramer. De Cramer stuurde vanuit de gevangenis veel brieven. Niettegenstaande de correspondentie van gevangenen werd gecontroleerd, was bekend dat sommige brieven van De Cramer onder de radar van de censor waren gevallen. Er bestond vrij snel een groot vermoeden dat De Cramer in deze brieven instructies gaf aan onder andere Van Laere en Van Renterghem

om hun verklaringen op zodanige wijze te veranderen zodat ze met De Cramers versie zouden overeenkomen en Jespers in de problemen zouden brengen.

Op 23 juni 1977 werden de zes verdachten door de Kamer van Inbeschuldigingstelling. verwezen naar het Gentse hof van assisen.

De feiten

Autobom Rosine De Sutter

Tijdens de nacht van 19 op 20 december 1975, iets na middernacht, ontplofte de auto van Jespers op de hoek van de Gentse Fleurusstraat en Vaderlandstraat. Zijn vrouw Rosine, die toen de wagen bestuurde en die net haar spullen uit de wagen had gehaald, kwam er zonder kleerscheuren vanaf. Twee deskundigen onderzochten de Mercedes en oordeelden dat er geen kwaad opzet in het spel was. De ontploffing was volgens hen te wijten aan een mechanisch defect aan het injectiesysteem. Een verslag van 30 december 1975 van gerechtsdeskundige Robert Depoorter verduidelijkte dat er geen enkele reden voorhanden was om te denken dat het om een aanslag of om sabotage ging. Het wrak van de uitgebrande auto werd eerst overgebracht naar de garage Mecano, de garage van Jacky Van Renterghem en Luc De Cramer en nadien naar een autokerkhof.

Nadat De Cramer zich vrijwillig had aangegeven om uitleg te verschaffen over zijn aandeel in de affaire Vandenhende-Ledoux, raketde hij de ontploffing op. De Cramer beweerde dat de uitgebrande wagen in werkelijkheid een mislukte moordpoging was, gericht tegen Rosine De Sutter en met Jespers als opdrachtgever. Naar verluidt had De Cramer, op verzoek van Jespers, een autobom gekocht bij één van zijn klanten. Maar omdat De Cramer de draagwijdte van het springtuig niet kende, vernielde hij het springtuig. Vervolgens zou De Cramer een blustoestel hebben omgevormd tot een autobom, dat hij dan plaatste in de wagen van Jespers. De Cramer hield echter vol dat hij wroeging had gekregen en dat hij de bom saboteerde (lichter maakte), opdat Rosine De Sutter nog de tijd zou hebben om te ontsnappen.

Tijdens het proces stelden gerechtsdeskundigen dat het een mirakel was dat Rosine De Sutter niet het leven had gelaten bij de ontploffing. Dit ondermijnde de argumentatie van De Cramer, als zou hij er alles aan hebben gedaan om haar leven te sparen.

De verdrinking van Rosine De Sutter

In het weekend van 26 en 27 juni 1976 werd Rosine De Sutter dood aange troffen in bad door vader en zoon Jespers. Zowel de huisarts als de gerechtsarts besloten dat het om een accidentele dood door verdrinking ging. Hier voor baseerden ze zich op Rosines medische voorgeschiedenis en het feit dat ze net daarvoor enorm zware inspanningen had geleverd door te tennissen onder een blakende zon. Officieel luidde de doodsoorzaak hartfalen door een te lage bloeddruk, de hitte, uitputting en een verstoorde zoutbalans.

Maar de ouders van Rosine meenden dat hun dochter vermoord werd door hun schoonzoon. Na zijn aanhouding kwam De Cramer met de piste van een criminele verdrinking op de proppen. Bewijs van een moord werd echter nooit gevonden.

De beroving Vandenhende-Ledoux door De Cramer en Van Renterghem

Maurits Vandenhende en Diane Ledoux waren een hoogbejaard en schatrijk echtpaar. Begin 1977 werd Vandenhende overgebracht naar het ziekenhuis voor een medische ingreep. Op 1 februari 1977 werd Diane Ledoux thuis het slachtoffer van een overval. Uit haar getuigenis bleek dat zij overmeesterd werd door twee mannen die haar appartement waren binnengedrongen en een deel van het geld, opgeborgen in een kast, meenamen. Een ander deel van haar fortuin werd onttreemd uit haar kluis in de Kredietbank aan de Kouter in Gent. Achter beide diefstallen zat het duo De Cramer-Van Renterghem. Zij verklaarden echter dat Jespers de opdrachtgever voor de diefstal was.

Diane Ledoux wou volgens het tweetal op die manier de successierechten op de erfenis van haar (op dat moment doodzieke) man omzeilen. Jespers zou als beloning een deel van de buit krijgen. In het blad Taptoe vroeg men zich af waarom die een dergelijke misdaad zou begaan, als hij zelf al zo welstellend was. Bovendien zette hij hierdoor zijn baan én zijn goede naam op het spel.

Het proces

*Luc De Cramer uit Lotenhulle bracht onderzoeksrechter Jespers ten val.
(foto Taptoe)*

Het proces, door sommigen als het proces van de twintigste eeuw omschreven, begon op 28 november 1977 en eindigde tien weken later op 28 januari 1978. Opvallend is dat De Cramer en Van Renterghem beschikten over topadvocaten. Stafhouder Albert Haus en advocaat Leo Martens namen de verdediging van De Cramer waar. De verdediging van Jacky Van Renterghem werd gevoerd door de toen al bekende Piet Van Eeckhout en André Simons.

Na Guy Jespers was het Luc De Cramer die de meeste tenlasteleggingen achter zijn naam kreeg. Door de verklaringen die hij in het vooronderzoek had afgelegd, kon hij niet ontkomen aan de tenlastelegging van poging tot

moord op Rosine De Sutter. Verder werd hij verdacht van diefstal met geweld of bedreiging en diefstal met behulp van valse sleutels ten nadele van het echtpaar Vandenhende-Ledoux, van valsheid in geschrifte en lasterlijke schriftelijke aangifte. Jacky Van Renterghem werd ten minste als medeplichtige verdacht van de moordpoging op Rosine De Sutter. Ook diefstal met geweld of bedreiging en diefstal met behulp van gestolen sleutels werden hem ten laste gelegd. Bankier Hedwig Bundervoet, advocaat Jean-Loup Verhaegen en Rozeke Van Laere werden verdacht van heling.

Het zou Luc De Cramer zijn die door zijn welsprekendheid erin slaagde het proces grotendeels naar zijn hand te zetten. Hij kreeg ook als eerste het woord, wat hij gedurende een monoloog van maar liefst zeven uur deed. Proceskenners, waaronder Gust Verwerft, menen dat de beslissing van de voorzitter om De Cramer als eerste aan het woord te laten, Jespers uiteindelijk het proces deed verliezen. Maar door zijn bekentenissen praatte hij echter ook zichzelf aan de galg.

Jespers zelf schreeuwde het hele proces zijn onschuld uit, maar het mocht niet baten. Zijn advocaten slaagden er niet in om De Cramer in de rol van manipulator te duwen.

Getuigenis De Cramer

Tijdens het proces verklaarde De Cramer dat Jespers al gedurende een geruime tijd plannen smeedde om zijn vrouw te vermoorden. Jespers wilde Rosine uit zijn leven, maar vond een echtscheiding niet wenselijk wegens de alimentatie die hij zou moeten betalen. Daarom zou hij in opdracht van Jespers en tegen een vergoeding van bijna vier miljoen BEF, een springtuig plaatsen in Jespers' auto. Kort daarop kocht De Cramer de autobom, maar smeed die in de rivier nadat hij geen duidelijkheid had over de uitwerking van het springtuig. Vervolgens knutselde De Cramer, samen met Van Renterghem, een tot blustoestel omgevormd springtuig ineen. Nadat hij het springtuig had getest en zeker wist dat het geen dodelijke afloop zou veroorzaken, plaatste hij het 's middags, op 19 december 1975, in de wagen. Het plaatsen van de bom gebeurde in de garage van Leentje Clyncke. Naar eigen zeggen plaatste De Cramer het springtuig op een zodanige wijze dat Rosine geen enkele verwonding zou oplopen. Als reden waarom De Cramer bij het aanhoren van de moordplannen van Jespers niet meteen de politie alarmeerde, maar in plaats daarvan een bom aankocht, gaf hij aan dat hij op

die manier het leven van Rosine wilde redden. Jespers kon immers niet tegelijkertijd een echtgenote en een minnares onderhouden. Volgens de re-denering van De Cramer zou Jespers, zodanig ontmoedigd door het verlies van een enorme som geld, Rosine voortaan met rust laten.

Op de dag van de dood van Rosine De Sutter beweerde De Cramer dat hij toen een telefoontje kreeg van Jespers. De Cramer, vermoedend dat er iets aan de hand was, haastte zich naar Jespers' woning en kon nog net zien hoe Jespers het naakte lichaam van Rosine in zijn armen hield. Daarna ging Jespers met Rosine naar de badkamer, waarna hij haar volgens De Cramer ver-dronk. De Cramer haastte zich vervolgens naar de badkamer, maar kwam voor een gesloten deur te staan. Toen De Cramer uiteindelijk de badkamer kon binnendringen, zag hij het levenloze lichaam van Rosine in de badkuip drijven. Hij probeerde nog kunstmatige ademhaling toe te passen, maar alle hulp kwam te laat. Tijdens zijn ondervraging op het proces hield De Cramer vol dat zijn verhaal over de betrokkenheid van Jespers bij de verdrinking van Rosine gestaafd kon worden door Rozeke Van Laere. Want De Cramer had immers, de dag nadat hij getuige was geweest van Rosines moord, alles ver-teld aan Van Laere. Maar Van Laere had bij haar eerste verklaringen tijdens het vooronderzoek duidelijk bevestigd dat De Cramer die bewuste dag ner-gens naartoe was gegaan en de ganse dag bij haar was gebleven. Later zou ze echter haar verklaring aanpassen, zodat die meer in overeenstemming kwam met de versie van De Cramer.

Zowel De Cramer als Van Renterghem bekenden dat zij de hoogbejaarde Di-ane Ledoux hadden overvallen. Maar dit alles gebeurde volgens hen in op-dracht van Jespers en trouwens met medeweten van het slachtoffer Ledoux. Hierdoor mocht men volgens hen niet spreken van een overval maar van een combine. Over de wijze waarop ze in het huis zijn binnengeraakt, zijn ze formeel: het was Jespers die hen de toegang tot het appartement had ver-schaft. Toen De Cramer en Van Renterghem, beiden in vermomming, aan het appartement arriveerden, stonden ze voor een gesloten deur, waarna ze Jespers belden. Die kwam snel ter plaatse en belde aan, waarna hij door een verpleegster van Ledoux werd binnengelaten. Vervolgens liet Jespers hen allebei binnen.

In verband met de leeggeroofde bankkluis van de Kredietbank aan de Kou-ter, verklaarde De Cramer dat hij zowel de sleutel van de bankkluis als de slotcombinatie van Jespers had gekregen. De Cramer zou de sleutel hebben

gekregen op 10 februari, dezelfde dag als die waarop Jespers Ledoux had vergezeld naar de Kredietbank. Nadat De Cramer de inhoud van de bankkluis in zijn bezit had genomen, bracht hij het in twee handkoffers de bank uit. Dit alles gebeurde opnieuw in opdracht van Jespers en met medeweten van Ledoux.

Getuigenis Van Renterghem

Toen hij werd ondervraagd over zijn rol in de ontploffing van Jespers' wagen, gaf hij zijn betrokkenheid toe. Hij had meegewerkt aan de ontwikkeling van de autobom, maar wist niet waarvoor die dienen moest. Maar in tegenstelling tot zijn eerdere verklaringen, had hij de autobom niet samen met De Cramer in de wagen geplaatst. Hij had hierover eerder gelogen nadat De Cramer hem dit had gevraagd met de argumentatie dat ze hem dat toch niet konden verwijten. Over de dood van Rosine was Van Renterghem formeel: hij geloofde de versie van De Cramer niet. Hij kon niet geloven dat Jespers zijn vrouw had vermoord.

Voor wat betreft de overval ten nadele van het echtpaar Vandenhende-Ledoux, kwam de verklaring van Jacky Van Renterghem in grote mate overeen met die van De Cramer. Maar hij zou nooit hebben geweten dat Jespers er iets mee te maken had.

De uitspraak en de strafmaat

Guy Jespers werd schuldig bevonden aan moordpoging, roof, diefstal, valsheid in geschriften, lasterlijke aangifte bij de overheid en verboden wapenbezit. Hij werd dus enkel gezuiverd van de beschuldiging van moord. De openbare aanklager vorderde de levenslange dwangarbeid, maar het werd twintig jaar.

De Cramer op zijn beurt was schuldig bevonden aan moordpoging, diefstal, roof, valsheid in geschriften en lasterlijke aangifte bij de overheid. Ook voor De Cramer was de maximumstraf de levenslange opsluiting. Opmerkelijk is dat de openbare aanklager de levenslange opsluiting niet vorderde. Immers, zonder de aanzet van Jespers zou De Cramer de feiten nooit hebben gepleegd. De Cramer werd veroordeeld tot 15 jaar dwangarbeid.

Jacky Van Renterghem werd schuldig bevonden aan diefstal. Daarop stond een maximumstraf van vijf jaar opsluiting. In het geval van Van Renterghem

liet de openbare aanklager de beoordeling van de straf toe aan de jury. Bovendien verklaarde hij zich niet te zullen verzetten tegen een voorwaardelijke straf. Van Renterghem kreeg 2 jaar gevangenisstraf, waarvan 13 maanden met uitstel. Het gedeelte van de straf dat niet met uitstel werd uitgesproken, kwam overeen met de tijd van het voorarrest. Van Renterghem mocht dan ook die avond de gerechtszaal verlaten als een vrij man.

Complottheorie

Het is een ongeschreven regel, dat telkens wanneer een magistraat of een hooggeplaatste zich in nauwe schoentjes bevindt en met het gerecht in aanmerking komt, de betrokkene zich het slachtoffer waant van allerlei tegen hem gerichte complotten of tegenkantingen, stelde Rebekka De Smet in haar masterproef.

Ook Jespers stelde dat hij het slachtoffer was van een tegen hem gerichte 'machinatie' geleid door het Gentse parket-generaal. Jespers zelf meende dat de oorzaak van het complot gevonden moest worden in de activiteiten en het cliënteel van een privé-nachtclub in Eeklo. Die zogenaamde Sleutelclub was een chique bordeel waar aan partnerruil werd gedaan. Heel wat notabelen, politici en magistraten kwamen er geregeld over de vloer. Eind 1975 werd Jespers, die op dat moment als onderzoeksrechter van dienst was, opgeroepen voor een vrouw die op verdachte wijze aan haar einde was gekomen toen ze uit een raam viel. Jespers was ervan overtuigd dat de door hem in de Sleutelclub verzamelde gegevens veel notabelen in nauwe schoentjes plaatsten. Op een bepaald ogenblik werd blijkbaar af luisterapparatuur ontdekt in het kabinet van Jespers.

Guy Jespers was een gebroken man nadat hij veroordeeld werd tot een jarenlange opsluiting. Vijf dagen na zijn veroordeling huwde hij in de gevangenis met Ghislaine Clyncke. Hij ging in cassatie en vroeg een herziening van het proces, maar al zijn verzoeken werden afgewezen. Hij zat zijn straf uit in de gevangenis van Nijvel. Drie jaar na zijn veroordeling kreeg hij een herseninfarct, waarna hij voorlopig in vrijheid werd gesteld. Er was ook sprake van een zware medische fout bij het plaatsen van een spuit in de ruggengraat die leidde tot verlamingsverschijnselen en spraakstoornissen. De joviale onderzoeksrechter van weleer kwam als een wrak uit de gevangenis. Mentaal herstelde hij nooit meer en overleed op 20 juni 2002 aan darmkanker.

Luc De Cramer kwam vrij in 1982 na vijf jaar opsluiting. Hij werd opnieuw zakenman zoals voorheen en hield zich nadien onder andere bezig met een fitnesscenter, een wassalon en een horecazaak. Hij was ondertussen gehuwd met Rozeke Van Laere, met wie hij na zijn vrijlating een café in St.-Amandsberg uitbaatte.

Maar in 1988 belandde hij terug in de gevangenis, ditmaal voor een duistere drugszaak. Net als tien jaar eerder maakte hij er een waar mediacircus van. Hij beweerde het slachtoffer te zijn van een afrekening georkestreerd door de Rijkswacht en de magistratuur. Deze afrekening zou een wraakactie zijn voor het proces van tien jaar eerder, waarbij de Gentse magistratuur enorm aan reputatie had moeten inboeten. De Cramer werd in eerste aanleg veroordeeld tot achttien maanden opsluiting wegens drugsbezit. De beschuldiging wegens drugshandel wist hij te ontlopen. Het Openbaar Ministerie ging echter in beroep. In beroep werd De Cramer veroordeeld tot drie jaar opsluiting. Deze nieuwe veroordeling was voor Rozeke Van Laere de druppel die de emmer deed overlopen. Na jarenlang trouw aan de zijde van De Cramer te hebben gestaan, verliet ze hem. Zijn minnares, Marie-Claire De Cabooter vertrok naar Tunesië om daar een nachtclub uit te baten.

Deze hele affaire inspireerde de Nederlandse regisseur Fons Rademakers tot het maken van een film, die echter flopte. 'Mijn vriend' verscheen in 1979 en was gebaseerd op de ondergang van Jespers. De regisseur had zijn personage Juul De Praeter gebaseerd op de persoon van De Cramer. Net zoals De Cramers laatste woorden op het proces, eindigde de film met De Praeters cynische woorden: 'En toch hebben ze mij geloofd.'

In 2004 maakte het Canvasprogramma *Histories* een reconstructie van het ophefmakende proces. De programmamakers hadden Luc de Cramer kunnen interviewen in Kroatië. Daarin verklaarde hij effectief een bom te hebben geplaatst in de wagen van Jespers. Maar de opdrachtgever was niet Jespers zelf, maar zijn echtgenote Rosine De Sutter. Op die manier wilde ze haar man een lesje leren om te voorkomen dat hij haar zou vermoorden. Dit verhaal kwam in ieder geval niet aan bod op de rechtbank. Als De Cramer nu de waarheid spreekt, is Jespers' veroordeling een gerechtelijke dwaling, vertelde René Verstringhe, toen de advocaat van Jespers.

Velen, zoals auteur Gust Verwerft, meenden dat het proces niet eerlijk was verlopen. De Cramer had Jespers volgens een aantal waarnemers in zijn

macht gekregen door een aantal dubieuze transacties en verschaftte de onderzoeksrechter met zijn connecties in bordelen een geheim liefdesnest waar hij discreet zijn minnares kon ontmoeten.

Zo vond Rebecca De Smet de verklaringen van De Cramer over de moord en moordpoging niet echt geloofwaardig: *Voorals niet als je beseft dat hij tijdens het vooronderzoek herhaaldelijk zijn versie over de feiten aanpaste. Initieel kwam zelfs de naam van Jespers niet ter sprake.*

Hetzelfde gold voor de eerste ondervragingen van Van Renterghem en Van Laere. We hadden het al over de brieven van De Cramer, waarvan sommigen aan het oog van de censor waren ontsnapt. Het is heel goed mogelijk dat deze brieven, gericht aan Van Laere en Van Renterghem, instructies bevatten om hun verklaringen te wijzigen opdat ze de versie van De Cramer zouden staven.

Voor wat de autobom betreft, mag volgens De Smet ten slotte niet vergeten worden dat het wrak van de uitgebrande wagen zich maandenlang achter de garage van De Cramer bevond. Het is niet onwaarschijnlijk dat De Cramer die autobom pas na die bewuste decemberdag in het wrak plaatste en tot ontploffing bracht. Misschien maakte dit wel deel uit van een 'masterplan', op touw gezet door De Cramer om Jespers ten val te brengen.

Ook de vordering van de straf verliep niet eerlijk. Behalve de veroordeling van Jespers voor verboden wapenbezit, werden De Cramer en Jespers schuldig bevonden aan dezelfde misdrijven. Maar de openbare aanklager vorderde de levenslange opsluiting voor Jespers, terwijl hij dit niet wenselijk achtte voor De Cramer. Het kan toch niet zijn dat een veroordeling voor verboden wapenbezit het verschil maakt tussen een levenslange opsluiting en een niet-levenslange opsluiting, meende Rebecca De Smet.

Ook de toekenning van de strafmaat lijkt niet correct. Jespers kreeg 20 jaar dwangarbeid, en De Cramer 'slechts' 15 jaar dwangarbeid. Dus de veroordeling van Jespers voor verboden wapenbezit zorgde voor een verschil van vijf jaar dwangarbeid. Sommige proceskenners meenden overigens dat de lagere straf voor De Cramer een beloning was voor het aan de galg praten van Jespers.

Stefaan De Grootte

Geraadpleegde bronnen

Boeken

- DE LENTDECKER L., *De Rechters*, Davidsfonds, Leuven, 1993.
- VAN DOORNE G., *Het proces Jaspers*, Gent, Uitgeverij het Volk, 1978.
- VERWERFT G., *Is het niet zo, meneer Jaspers?*, Lier, Uitgeverij Van In, 1978.
- VERWERFT G., *Het proces Jaspers*, Antwerpen, Manteau, 2006.

Kranten

- DE BUCK W., Guy le beau Jaspers overleden, *Het Nieuwsblad*, 22 juni 2002.
- TIMPERMAN G., Was Guy Jaspers onschuldig aan moordpoging op zijn vrouw?, *De Morgen*, 11 maart 2004.
- FONCK G., DAUW D., CAUWELS J., De juge die zelf in de cel belandde, *Het Laatste Nieuws*, 22 juni 2002.

Digitaal

- N.N., Jaspers deel 1: van onderzoeksrechter tot moordverdachte, *Taptoe* (www.taptoe.be/regionaal-nieuws/jaspers-onderzoeksrechter-tot-moordverdachte-deel-1).
- DEBAETS L., Jaspers deel 2: Luc De Cramer vertelt hoe Jaspers zijn vrouw vermoordde, *Taptoe*, (www.taptoe.be/regionaal-nieuws/jaspers-deel-2-luc-cramer-vertelt-hoe-jaspers-zijn-vrouw-vermoordde).
- DEBAETS L. en P., Jaspers deel 3: Ghislaine Clincke wordt meegesleept in hels avontuur, *Taptoe* (www.taptoe.be/regionaal-nieuws/jaspers-deel-3-ghislaine-clincke-wordt-meegesleept-hels-avontuur).
- DEBAETS P., Eeklose Sleutelclub: mythe of werkelijkheid?, *Taptoe*, (www.taptoe.be/regionaal-nieuws/eeklose-sleutelclub-mythe-werkelijkheid).

Studie

- DE SMET R., *Rechter voor het gerecht*, masterproef Rechtsgeleerdheid, Universiteit Gent, Academiejaar 2008-09.

Herkomst afbeeldingen

Familie Dhooge: 41.

Denis Pieters: kaft, 1, 45, 62, 67, 71, 77, 78, 79, 80, 90, 92, 93, 94, 96, 97.

Taptoe: 105.

René Van de Walle (Erfgoedcentrum Het Land van Nevele): 91.

Derek Wasteland: 88.

Onbekend: 83, 85.